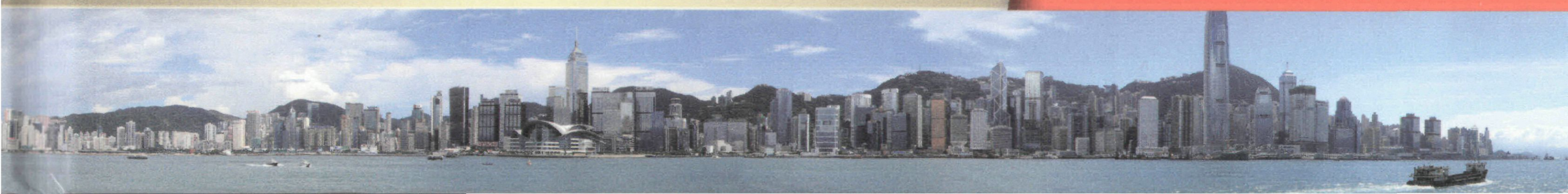
ATLAS ISTORIC

ILUSTRAT AL LUMII

ISTORIE • ECONOMIE • SOCIETATE • CULTURĂ ŞI RELIGII

ATLAS ISTORIC

ILUSTRAT AL LUMII

O călătorie fascinantă în istorie
pentru a dezvălui
etapele parcurse
de diverse civilizaţii
prin intermediul descrierii
protagoniştilor
şi a celor mai importante
dinastii care s-au perindat
în istorie.

ISTORIE • ECONOMIE • SOCIETATE • CULTURĂ ŞI RELIGII

Financiarul

CUPRINS

◁ **ABU SIMBEL ESTE UN COMPLEX ARHEOLOGIC DIN EGIPT** COMPUS DIN DOUĂ TEMPLE ENORME DIN PIATRĂ SĂPATE PE UN VERSANT MUNTOS DE CĂTRE FARAONUL RAMSES II ÎN SECOLUL XIII Î.HR.; COMPLEXUL A FOST RIDICAT PENTRU INTIMIDAREA VECINILOR NUBIENI ŞI COMEMORAREA VICTORIEI ÎN BĂTĂLIA DE LA QADESH.

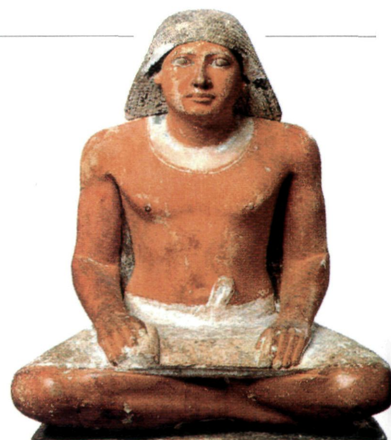
SEMILUNA FERTILĂ

◆ Civilizațiile fluviale ◆

După descoperirea cultivării pământului şi a posibilităţilor de a supravieţui astfel, cele mai vechi populaţii s-au stabilit de-a lungul marilor fluvii, unde, datorită abundenţei apei şi climei calde şi temperate, vegetaţia era suficient de bogată, iar cultivarea plantelor nu întâmpina obstacole naturale. Din acest motiv, istoricii vorbesc despre civilizaţii fluviale, dezvoltate în plină epocă a metalelor între mileniile IV şi III î.Hr., situate în India de-a lungul Indului, în China pe lângă Fluviul Galben, în Egipt pe malurile Nilului, iar în Mesopotamia între Tigru şi Eufrat, o regiune norocoasă geografic şi punte de legătură între Asia central-meridională şi Mediterana. În aceste zone au apărut primele sate neolitice ale căror vestigii au fost descoperite de arheologi: pentru prima dată, oamenii au modificat natura în teritoriile pe care le ocupaseră, construind canale de irigaţie, diguri şi sate care adăposteau adesea sute, uneori mii de persoane. Construcţia acestor mari opere şi activităţile comerciale şi artizanale care au urmat au atras constant mână de lucru, astfel că multe sate apărute pe malurile fluviilor s-au transformat în oraşe; oraşele, unite de interese comune, s-au organizat apoi în diferite entităţi statale. În fruntea acestor structuri s-au ridicat regii – consideraţi reprezentanţii pământeni ai divinităţii –, asistaţi în funcţiile lor de o castă de sarcedoţi care se ocupau de administrarea cultului.

ARCUL DE PĂMÂNT DINTRE NIL ŞI TIGRU ŞI EUFRAT A PRIMIT NUMELE DE „SEMILUNA FERTILĂ“, ACESTA FIIND ŞI LOCUL ÎN CARE AU APĂRUT, ÎN MILENIUL IV Î.HR., PRIMELE ORGANIZĂRI SOCIALE DIN BAZINUL MEDITERANEEAN.

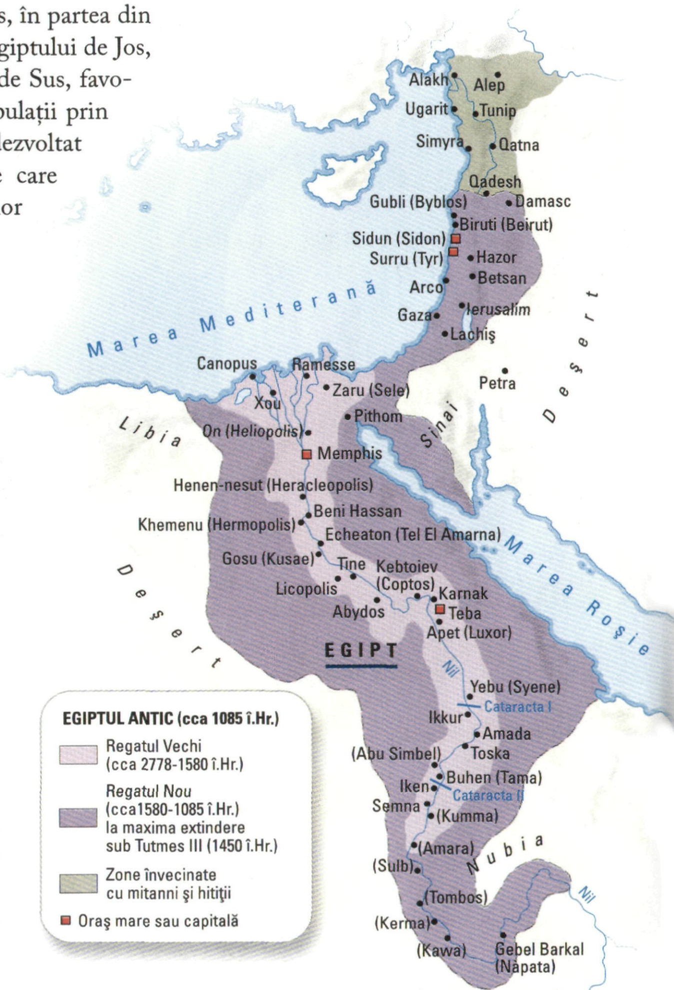

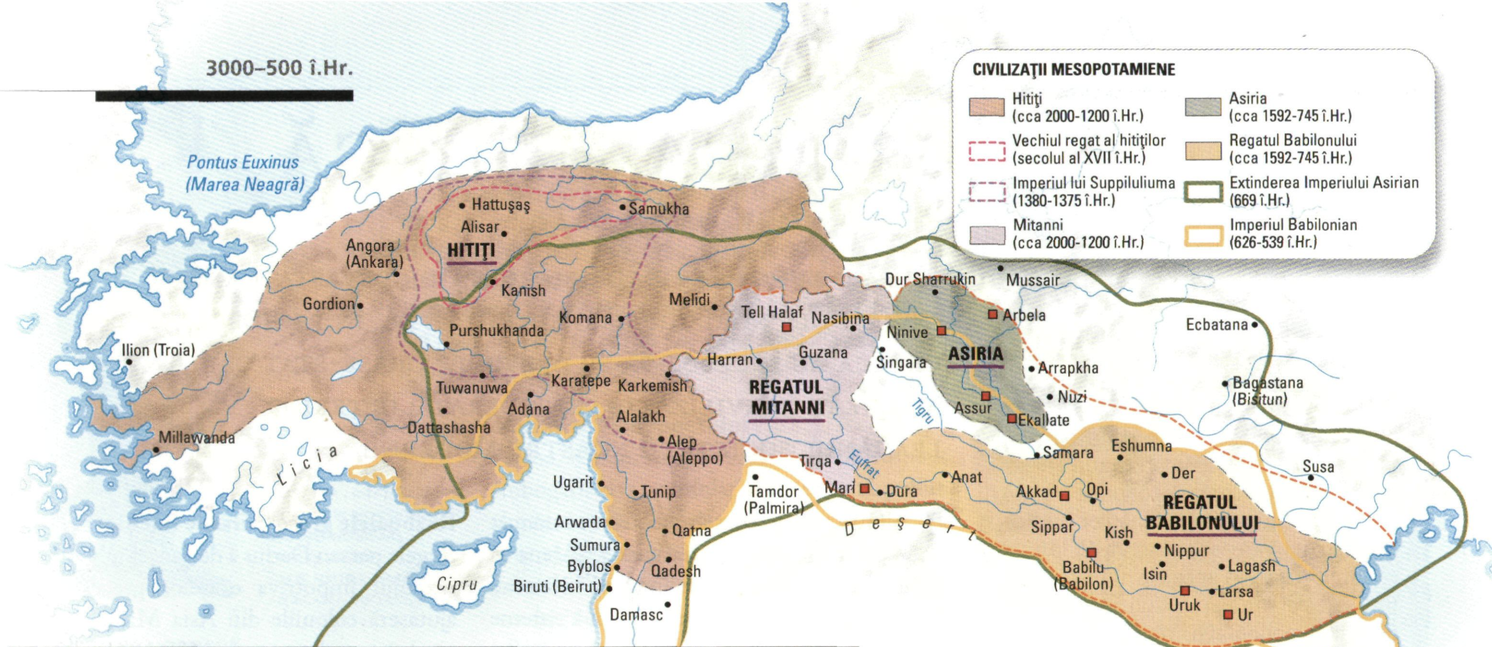
△ STATUETĂ DE SCRIB DESCOPERITĂ ÎNTR-O PIRAMIDĂ (MUZEUL DIN CAIRO)

În Egipt, dezvoltarea uneia din primele civilizații ale istoriei s-a datorat exclusiv Nilului, fără de care această regiune ar fi un deșert. Încă din vremuri foarte vechi, populațiile de aici au știut să profite de avantajele revărsărilor fluviului, care, după se ce retrăgea, spre sfârșitul verii, lăsa în vechea lui albie terenuri bogate în mâl, un fertilizator natural care făcea posibilă o a doua recoltă, toamna. Primele comunități s-au organizat în două regate: cel al Egiptului de Sus, în partea din amonte a fluviului, și cel al Egiptului de Jos, care ocupa delta. În Egiptul de Sus, favorizat de contactul cu alte populații prin schimburi comerciale, s-au dezvoltat ocupațiile artizanale, printre care țesătoria, prelucrarea fibrelor vegetale, sticlăria și metalurgia. În Egiptul de Jos, condiționat mai mult de revărsările Nilului, s-au dezvoltat, cu precădere, agricultura și activitățile colaterale. Mulți ani, conform tradiției, aceste două regate s-au aflat în competiție, până când au fost unificate, în jurul anului 3000 î.Hr., de un suveran cu numele de Menes, legendarul fondator al primei dinastii de faraoni.

▼ SFINXUL ŞI PIRAMIDA LUI KHEOPS AU RĂSĂRIT DIN CÂMPIA GIZEH, ÎNVECINATĂ ASTĂZI CU ORAŞUL CAIRO, CAPITALA EGIPTULUI.

• Babilon

Situat pe fluviul Eufrat, la 90 km sud de Bagdadul de azi, în Irak, și atestat din vremuri preistorice, Babilonul a trăit prima perioadă de splendoare sub amoriți și apoi sub regele Hammurabi, pe la 1750 î.Hr., când devine ***capitala primului Imperiu Babilonian****. Istoricii relatează despre splendoarea grădinilor sale suspendate, realizate pentru frumoasa regină Amitis, soția suveranului Nabucodonosor II (605–562 î.Hr.).*

▼ **BASORELIEF ASIRIAN**: UN SACERDOT ÎN FAȚA ARBORELUI SACRU AL VIEȚII. ARBORELE MISTIC, GRIFONUL, TAURUL ÎNARIPAT ȘI ALTE ANIMALE FANTASTICE ERAU SIMBOLURI ORNAMENTALE FOARTE COMUNE, MAI ALES ÎN PALATELE CAPITALEI ASIRIENE, NINIVE.

Sumerienii

Prima civilizație care s-a dezvoltat în Mesopotamia a fost a sumerienilor, o populație de origine necunoscută (în orice caz, nesemită) stabilită între Tigru și Eufrat pe la 3000 î.Hr. Această populație, spre deosebire de egipteni, nu s-a organizat într-un stat unitar, ci s-a divizat în orașe-stat, fiecare cu propriile legi și cu proprii suverani, reprezentând astfel prima formă de organizare statală din istorie.

Babilonienii și asirienii

Babilonul, unul dintre aceste orașe-stat, a reușit în 1750 î.Hr., sub conducerea regelui Hammurabi, să cucerească un vast teritoriu și s-a constituit în primul imperiu din zona mesopotamiană. Cu această ocazie, regele a cerut inscripționarea, cu litere cuneiforme, pe un monolit (astăzi la muzeul Luvru din Paris), a celor 282 de legi de drept public și privat care reglementau viața imperiului. După moartea lui Hammurabi, în această zonă au venit alte populații, până când una din cele coborâte din munții din nord s-a impus în fața celorlalte: asirienii, războinici feroce care au cucerit Mesopotamia și au ridict un nou imperiu. Capitala lor era la Ninive; vreme de câteva secole au rămas stăpânii regiunii.

ARTĂ ASIRIANĂ
Basorelieful, tehnică artistică între pictură și sculptură, a fost utilizat mai întâi de asirieni pentru redarea, ca într-o carte, a faptelor regilor sau a unor scene domestice.

STATUETE FUNERARE
În mormintele faraonilor sau ale personajelor importante erau puse adesea statuete care înfățișau oameni de rând în diverse activități comune, cum ar fi spălarea rufelor sau frământarea pâinii; acest lucru simboliza condiția de sclavie a castelor inferioare față de cele superioare.

◁ **STATUETĂ EGIPTEANĂ** DIN TERACOTĂ VOPSITĂ REPREZENTÂND O FEMEIE CARE FRĂMÂNTĂ PÂINEA.

Hitiții

De la sfârșitul mileniului III, s-au stabilit în Anatolia (Turcia de azi) hitiții, o populație indo-europeană capabilă să prelucreze fierul și fiind astfel dotată cu arme mult mai rezistente decât cele din bronz ale celorlalte armate ale timpului. Mai mult, hitiții foloseau în bătălie și caii înhămați la care de luptă cu roți cu spițe care, datorită manevrabilității lor, semănau teroare printre dușmani. Și-au stabilit capitala la Hattușaș, ocupând acel teritoriu până spre 1200 î.Hr.

LUMEA GREACĂ

DUPĂ O LUNGĂ PERIOADĂ MARCATĂ DE DEVASTATOARELE INVAZII DIN NORD, ÎN SECOLUL VIII Î.HR., ÎN PENINSULA GREACĂ AU ÎNCEPUT SĂ SE DEZVOLTE ORAŞE-STAT CARE AU CREAT O CIVILIZAŢIE CONSIDERATĂ, ULTERIOR, LEAGĂNUL SOCIETĂŢII NOASTRE MODERNE.

◆ Polisul ◆

Grecia secolului VIII î.Hr. se afla într-o situaţie foarte specială: nu era un stat unitar, ca majoritatea zonelor învecinate în acele vremuri, ci un teritoriu divizat într-o miriadă de oraşe-stat numite „polis". În polis, care cuprindea un centru religios (acropole) şi un centru economic (agora), loc al comerţului şi al adunărilor publice, s-a născut, între secolele VII–V î.Hr., o civilizaţie care, în secolele următoare, a pus bazele întregii culturi occidentale; filosofia, istoriografia, tragedia şi comedia, medicina, matematica şi muzica, aşa cum le înţelegem astăzi, au fost create sau au fost decisiv influenţate de acea civilizaţie. Chiar şi vocabularul nostru este în mare măsură compus din cuvinte de origine greacă, începând cu termenul „democraţie" (de la *demos*, popor, şi *kratos*, putere) care nu indică numai un tip de guvern şi de organizare politică, ci şi un mod de gândire, de concepere a realităţii şi a vieţii. Polisurile greceşti, deşi parte a unei lumi unice prin structura ei, erau separate de rivalităţi şi interese care le aduceau adesea în conflict pentru afirmarea supremaţiei individuale. Situaţia devine tot mai evidentă după ce oraşele greceşti unite înfrâng un inamic aparent invincibil, imensul Imperiu Persan; după o victorie atât de semnificativă, grecii, în loc să formeze propria uniune, şi-au intensificat conflictele până la izbucnirea unui război dezastruos care a însângerat Grecia aproape o jumătate de secol şi a slăbit-o atât de mult încât, în 338 î.Hr., regele macedonean Filip II a reuşit să o înfrângă, realizând ceea ce Imperiul Persan nu reuşise.

Dintre toate oraşele, două au marcat cel mai mult istoria greacă: Atena şi Sparta, eterne rivale care în Antichitate au constituit centrul şi simbolul a două sisteme diferite de guvernare. Atena, inovatoare şi democratică, ţinea pasul cu evoluţiile continue ale vremii; Sparta, conservatoare şi aristocratică, legată de o legislaţie rigidă şi neschimbată, contrară oricărei forme de noutate. Acest conflict, care a însoţit întreaga istorie greacă, nu era numai ideologic, ci ascundea o dorinţă de supremaţie care a ieşit la iveală odată cu războiul peloponesiac (431–404 î.Hr.) între Atena şi Sparta pentru hegemonia asupra Greciei; aproape toate polisurile au fost implicate în conflictul care a însemnat sfârşitul supremaţiei ateniene şi începutul crizei oraşului-stat.

• Magna Graecia

***Acesta este numele zonei geografice situate în Peninsula Italică meridională** care, din secolul VIII î.Hr., a fost colonizată de greci. Printre oraşele fondate de aceştia se numără Siracuza (733 î.Hr.), Tarentum (706 î.Hr.) şi Agrigentum (580 î.Hr.).*

Colonizarea

Întemeierea coloniilor pe ţărmurile Mediteranei şi ale Mării Negre s-a produs în mai multe etape: mai întâi, oraşele din Asia Mică, apoi cele din Peninsula Italică, în special în Sicilia. Relaţiile dintre oraşul-mamă şi colonii au fost întotdeauna strânse, atât politic, cât şi economic, deşi tocmai aceste relaţii strânse au dus la conflictul cu Imperiul Persan.

Războaiele greco-persane (medice)

Regele persan Darius a declanşat în 490 î.Hr. războiul împotriva oraşelor greceşti care ajutaseră coloniile din Asia Mică; sigur că va obţine o victorie uşoară, s-a văzut curând nevoit să cedeze în bătălia de la Maraton. După câtiva ani, fiul său Xerxes a reluat ofensiva, dar, după victoria terestră de la Termopile (480 î.Hr.), flota sa a fost distrusă în largul insulei Salamina, iar armata a fost înfrântă la Plateea (479 î.Hr.).

◁ BASORELIEF DE PE LATURA ESTICĂ A PARTENONULUI (ATENA) REPREZENTÂND CÂŢIVA ZEI CARE ASISTĂ LA SĂRBĂTORILE PANATENEE. ÎN ACEST DETALIU, POSEIDON, APOLLO ŞI ARTEMIS.

▽ TEMPLUL ATENEI PRONAIA (DELPHI) AVEA FORMĂ CIRCULARĂ. ASTĂZI MAI SUNT INTACTE DOAR TREI COLOANE.

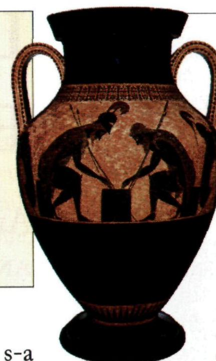

◁ *DISCOBOLUL*. CAPODOPERĂ A ARTEI CLASICE GRECEȘTI, SCULPTATĂ DE MYRON ÎN 450 Î.HR., ÎNFĂȚIȘEAZĂ UN ATLET ÎN MOMENTUL MAXIMEI ÎNCORDĂRI, CÂND ÎȘI ADUNĂ TOATE FORȚELE PENTRU ARUNCAREA DISCULUI.

• Olimpiadele

*În orașul sacru Olimpia se organizau o dată la patru ani jocuri la care **participau cei mai buni atleți** din toate polisurile. Erau probe de alergare, luptă și box, iar competitorii se întreceau goi. Prima olimpiadă, conform cronologiei lui Eratostene, s-a ținut în 776 î.Hr. (nu se știe exact dacă aceasta a fost prima ediție a jocurilor).*

◁ **AMFORĂ ATICĂ DE EXEKIAS** ÎNFĂȚIȘÂNDU-I PE AHILE ȘI AIAX JUCÂND ZARURI.

VASE GRECEȘTI

Arta ceramică a fost una dintre cele mai tipice activități artizanale. În secolul VI, vasele erau decorate cu imagini negre, iar mai târziu au predominat figurile în roșu. Această tehnică, introdusă în Atena în 530 î.Hr., s-a răspândit în întreaga Magna Graecia.

SCULPTURA GREACĂ

Sculptura este probabil aspectul cel mai cunoscut al artei grecești, cel care exprimă cel mai bine idealul estetic și perfecțiunea plastică. Doar o mică parte din sculpturile grecești s-au păstrat până azi. Multe capodopere descrise de literatura Antichității s-au pierdut sau au fost grav mutilate, iar majoritatea lucrărilor sunt cunoscute datorită còpiilor din perioada romană care le-au reprodus mai mult sau mai puțin fidel

Războiul Peloponesului

Atena, conducătoarea Ligii de la Delos, s-a îmbogățit și a acumulat și mai multă putere după victoria asupra persanilor, astfel că a vrut să își extindă supremația asupra tuturor orașelor Greciei. Acest proiect de hegemonie s-a lovit de rezistența eternei rivale, Sparta, aflată la conducerea Ligii Peloponesiace. Războiul a izbucnit în 431 î.Hr., iar Atena, după ce și-a pierdut cel mai ilustru conducător, Pericle, a suferit o serie de înfrângeri. În anul 404 î.Hr., asediată de flota inamică și chinuită de foame, a fost nevoită să se predea, pierzând rolul de lider al comunităților zonei egee.

Pericle

Cel mai important om de stat din istoria ateniană, lider al unei facțiuni politice de orientare democratică, Pericle ilustrează cel mai bine istoria orașului său în perioada în care l-a condus (461–429 î.Hr.), numită de urmașii săi „epoca lui Pericle“, când capitala Aticii a atins maximul de splendoare și de rafinament politic și cultural.

LUMEA GREACĂ (secolul V î.Hr.)

- Zone de influență ale Spartei
- Liga delo-atică
- Macedonia
- Imperiul Persan
- ■ Centre culturale mai importante
- ◇ Orașe importante

COLONIZAREA GREACĂ

- Dorieni
- Ionieni
- Eolieni și ahei
- Colonii doriene
- Colonii ioniene
- Colonii eoliene și aheene

IMPERIUL PERSAN (secolele VI-V î.Hr.)

- Persia la venirea lui Cirus (558 î.Hr.)
- Cuceririle lui Cambise (530-522 î.Hr.)
- Cuceririle lui Cirus cel Mare (558-528 î.Hr.)
- Cuceririle lui Darius (522-486 î.Hr.)

LUMEA ELENISTICĂ

ALIPIND GRECIEI TERIORIILE CUCERITE ÎN CÂȚIVA ANI, ALEXANDRU CEL MARE A CONSTRUIT UN IMENS IMPERIU ÎNTINS PÂNĂ LA HOTARELE INDIEI.

◆ Cuceririle lui Alexandru ◆

Fiu al lui Filip II, rege al Macedoniei, şi al Olimpiadei, principesă a Epirului, educat de Aristotel, Alexandru a urcat pe tron în 336 î.Hr. ca succesor al tatălui său. După ce i-a înfrânt pe tebani şi pe atenieni, şi-a luat titlul de comandant suprem al forţelor elene în lupta împotriva Persiei. După ce a trecut Helespontul (334 î.Hr.), i-a înfrânt pe perşi la Granicus (Asia Mică) şi la Issos (333 î. Hr.). A ocupat Siria şi Fenicia, a cucerit Tyrul în Gaza şi a ajuns în Egipt (332 î.Hr.), unde a întemeiat Alexandria. A obţinut a treia victorie în Persia, la Arbela (sau Gaugamela, 331 î. Hr.), supunând imperiul lui Darius. A ocupat Babilonul, Susa, Persepolis, cu intenţia să creeze un imperiu mondial în care să trăiască grecii şi popoarele Orientului, a pornit apoi să cucerească India, dar, la Ifasis, afluent al Indului, s-a văzut nevoit să se oprească (324 î.Hr.) pentru că armata a refuzat să îl urmeze. Victoriile sale au fost însoţite de răspândirea universală a culturii greceşti şi de integrarea elementelor culturale ale popoarelor cucerite. Alexandru a murit în 323 î.Hr. la Babilon. După moartea sa, regatul a fost împărţit între generalii (numiţi diadohi) care îl însoţiseră în expediţii. Figura sa extraordinară a inspirat nenumăraţi artişti şi cărturari.

▽ BUST AL LUI ALEXANDRU CEL MARE. ÎN MULTE LUCRĂRI, CONDOTIERUL ESTE REPREZENTAT CĂLARE PE LEGENDARUL BIDIVIU BUCIFAL.

La moartea lui Alexandru, în 323 î.Hr., uriașa sa construcție s-a prăbușit. Din regatele apărute după divizarea imperiului a înflorit apoi așa-numita civilizație elenistică; ea se caracteriza prin strânsul contact între clasa conducătoare greacă și popoarele cucerite, cu veche civilizație. Cel mai mare regat era condus de dinastia Seleucizilor și cuprindea aproape toată Asia Mică, Siria, Mesopotamia și Persia. Dinastia Ptolemeilor conducea un alt regat de mare importanță, al cărui nucleu era constituit de Egipt, dar care cuprindea și Cirenaica, Ciprul, Fenicia și Palestina. Existau și alte state mici, printre care cel al Antigonizilor, care cuprindea Macedonia și câteva orașe grecești, și, în Asia Mică, regatele Pergamului, Pontului și Bitiniei. La hotarele extreme ale lumii elenistice se afla Bactriana, pe teritoriile de astăzi ale Afghanistanului, Uzbekistanului și Tadjikistanului. Civilizația elenistică nu s-a datorat exclusiv locuitorilor greci ai regiunilor care au format imperiul lui Alexandru, ci și contribuției orașelor grecești autonome de pe țărmul Mediteranei. Printre acestea, Rhodos, Siracuza și Marsilia.

BĂTĂLIA DE LA ISSOS
În noiembrie 333 î.Hr., armata condusă de regele persan Darius, deşi de patru ori mai mare ca a macedonenilor, a fost înfrântă de Alexandru cel Mare. Era prima dată când o armată persană condusă personal de un rege pierdea o bătălie.

• Biblioteca din Alexandria

Construirea sa a început în vremea lui ***Ptolemeu I Soter*** *şi a fost încheiată de fiul său, Ptolemeu II, în secolul III î.Hr., devenind, prin imensul său patrimoniu de opere şi texte din domenii variate, cel mai important spaţiu cultural al timpului. Distrugerea ei a fost atribuită de majoritatea istoricilor conflictului dintre împăratul Aurelian şi regina Zenobia din Palmira, în jurul anului 270 î.Hr.*

Regatul Seleucizilor

La început, regatul se extindea de la Afghanistanul de astăzi până la Marea Neagră. Apoi s-au separat teritoriile indiene, iar unii satrapi și-au obținut independența. Majoritatea micilor teritorii au fost apoi cucerite de parți. Confruntarea cu Roma, pornită de Antioh III, s-a încheiat când Pompei a redus statutul regiunii la

◁ **MOZAIC DIN CASA FAUNULUI**, CREAT ÎN POMPEI ÎNTRE SECOLELE II ȘI I Î.HR., REDĂ BĂTĂLIA DE LA ISSOS, UNDE ALEXANDRU CEL MARE L-A ÎNVINS PE REGELE PERSAN DARIUS.

provincie romană, în 64 î.Hr. Capitala aflată la Antiohia încă din epoca imperială a rămas un centru cultural important.

Pergam

Locuit încă din epoca arhaică, orașul a înflorit în epoca elenistică și a devenit capitala regatului dinastiei Attalizilor (241–133 î.Hr.). Orașul a fost un centru artistic foarte important, biblioteca sa rivalizând cu cea din Alexandria.

Rhodos

Insula avea puternice legături culturale și comerciale cu Ptolemeii din Alexandria, astfel că a controlat traficul comercial din Marea Egee în secolul III î.Hr. Orașul a devenit un important centru maritim, comercial și cultural. Aici se aflau celebre școli de filosofie, știință, literatură și retorică.

Bactriana

Veche regiune a Asiei Centrale, între lanțul muntos Hindu Kush și fluviul Amu-Daria (anticul Oxus), Bactriana a fost ocupată în 329 î.Hr. de Alexandru cel Mare; după moartea acestuia, regiunea a devenit parte a Imperiului Seleucid până în 256 î.Hr., când satrapul Diodot a creat regatul independent Bactriana. Distrusă pe la 130 î.Hr. de incursiunile triburilor nomade din bazinul Farganei, regiunea a devenit regat indo-scit sub dinastia Kushana și a prosperat până la invazia Sassanizilor (secolul II). În secolul VI a fost atacată de heftaliți, iar la sfârșitul secolului VII, de arabi. Din secolul VIII, a intrat în sfera de influență a islamului.

ELENISMUL

Tradițional, această perioadă este plasată între anul morții lui Alexandru (323 î.Hr.) și bătălia de la Actium (31 î.Hr.), fiind o perioadă de răspândire a limbii și culturii grecești în Asia. Termenul a fost introdus de istoricul Gustav Droysen, pentru a individualiza epoca numită inițial „alexandrină".

△ **ARTA MOZAICULUI ERA ÎNFLORITOARE LA PERGAM.** CEL MAI CELEBRU MOZAIC ESTE CEL REALIZAT DE ARTISTUL SOSOS ÎN SECOLUL II Î.HR., CITAT ȘI DE PLINIUS CEL BĂTRÂN ÎN *NATURALIS HISTORIA*.

LUMEA ELENISTICĂ

- Regatul Macedoniei
- Regatul seleucid
- Regatul ptolemeic
- Pergam (240 î.Hr.)
- Regatul attalizilor din Pergam (188-133 î.Hr.)
- Cuceririle parților și date
- Cuceririle regatului greco-bactrian și date

Alte teritorii elenistice

- Ligi grecești contra antigonizilor
- Orașe grecești libere
- Teritorii ale orașelor-stat
- Orașe principale
- Colonii elenistice

• Diadohii

*Sunt cunoscuți astfel **succesorii lui Alexandru cel Mare** care, după moartea tânărului rege macedonean, și-au împărțit imensul imperiu cucerit de el. Din disputele lor, care au durat ani întregi, s-au născut diferite regate.*

IMPERIUL ROMAN

LUNGA PERIOADĂ A RĂZBOAIELOR CIVILE S-A ÎNCHEIAT CU VICTORIA LUI OCTAVIAN, PROCLAMAT DE SENATUL ROMAN, LA 6 IANUARIE 27 Î.HR., *IMPERATOR;* EL A PRELUAT TITULATURA DE *AUGUSTUS*. ACEST EPISOD A MARCAT ÎNCEPUTUL EPOCII IMPERIALE.

Pe măsură ce Roma își lărgea teritoriul, s-au adâncit și diferențele de opinie dintre Senat și clasa emergentă, contraste ieșite repede la suprafață în numeroase războaie civile. Primul a fost cel între Sulla și Marius, apoi între Caesar și Pompei, apoi între urmașii lui Caesar, Antoniu și Octavian. Organizarea republicană se dovedea ineficientă ca formă de guvernare a unui teritoriu atât de vast, astfel că aducerea la putere a unui singur conducător care să poată lua decizii rapide și să asigure continuitatea guvernării a devenit o necesitate.

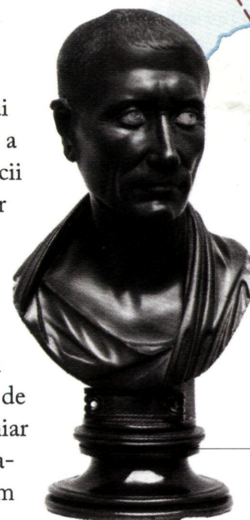
Imperiul

Una dintre primele decizii ale lui Octavian Augustus a fost aceea de a împărți imperiul în 41 de provincii pe două categorii: una a provinciilor pașnice, unde nu era nevoie de trupe, aflate sub controlul Senatului; alta a provinciilor recent cucerite, aflate sub conducerea directă a împăratului, guvernate de oamenii săi de încredere, unde era nevoie de prezența permanentă a legiunilor. Chiar și Peninsula Italică a suferit o reorganizare în 11 regiuni împărțite conform unor criterii geografice-naturale.

Urmașii lui Augustus

Structura pe care Augustus și-a construit puterea punea problema succesiunii. Astfel, s-a stabilit criteriul succesiunii dinastice, prin care puterea trecea în mâinile unui membru al familiei împăratului decedat. Acest principiu a fost aplicat în secolul I d.Hr. și a vizat dinastiile Iulio-Claudiană și Flaviană. Odată cu moartea lui Nero și cu sfârșitul dinastiei Iulio-Claudiene, după un an de război civil între pretendenții la titul de

IULIUS CAESAR
Succesul militar în Gallia și faima i-au atras invidia altor conducători, ducând la o primă confruntare cu Pompei. După înfrângerea acestuia, a fost proclamat dictator pe viață, dar a fost ucis la Idele (15) lui martie 44 î.Hr. în urma unei conspirații puse la cale de Brutus și Cassius.

◁ BUSTUL LUI CAESAR. OPERA ESTE EXPUSĂ LA MUZEUL DE STAT DIN BERLIN.

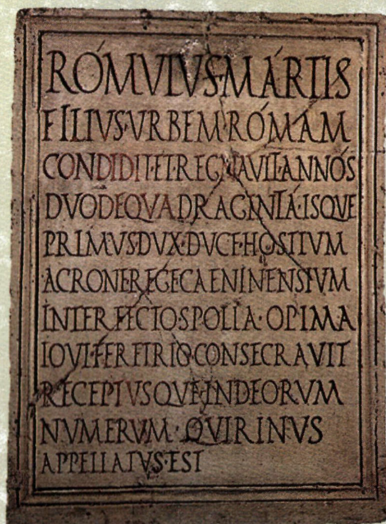
• Răspândirea creştinismului

Odată cu naşterea imperiului a apărut şi o nouă religie, bazată pe predicile lui Isus. Romanii, toleranţi faţă de religiile popoarelor cucerite, i-au respectat la început şi pe creştini, dar când aceştia au refuzat să îi acorde împăratului omagiul cuvenit, au fost consideraţi trădători şi persecutaţi. ***Edictul general de toleranţă emis în anul 311****, la Nicomedia, de către împăratul Galeriu, şi apoi confirmat în 313 de Constantin prin Edictul de la Milano, a marcat finalul persecutării creştinilor.*

◆ Roma ◆

Legenda spune că la 21 aprilie 753 î.Hr., gemenii Romulus şi Remus au fondat un oraş pe malurile râului Tibru, destinat să devină putere dominantă a lumii pentru mai mult de un mileniu. Este foarte probabil ca păstorii latini să fi fost, în timpuri uitate, întemeietorii primelor colibe de pe Insula Tiberină, unde râul este cel mai uşor de trecut; favorizată de poziţia sa strategică în traversarea de la nord la sud a Peninsulei Italice, Roma s-a dezvoltat repede, iar în 509 î.Hr. locuitorii săi i-au alungat pe conducătorii etrusci şi au fondat o republică. În secolele următoare, romanii şi-au extins stăpânirea în întreaga peninsulă; astfel a devenit inevitabilă confruntarea cu o altă putere dominantă în Mediterana: Cartagina. După acest conflict, Roma s-a afirmat ca mare putere a Mediteranei, dar pasul decisiv, cultural şi social, a fost cucerirea Greciei. Luptele interne şi extinderea excesivă a teritoriului vor determina Roma să transfere puterea unui singur om: Octavian Augustus (16 ianuarie 27 î.Hr.). După două secole de relativă linişte, imperiul a început să se clatine sub loviturile populaţiilor barbare venite dinspre graniţele orientale; sfârşitul Imperiului Roman a fost pecetluit în 476, odată cu căderea ultimului împărat roman al Occidentului, Romulus Augustulus, urmată de autoproclamarea şefului barbar Odoacru ca guvernator al Italiei.

△ ELOGIU LUI ROMULUS, FONDATORUL LEGENDAR AL ROMEI, ÎNTR-UN EPIGRAF DE PE FAŢADA EDIFICIULUI PREOTESEI EUMACHIA DIN POMPEI.

• Împărțirea imperiului

Împăratul Dioclețian a ordonat în anul 293 d.Hr. ***împărțirea imperiului în două părți:*** *una occidentală și una orientală. Din cauza problemelor interne, partea occidentală se prăbușește în anul 476, dată de la care, prin convenție, începe Evul Mediu; partea orientală supraviețuiește până în anul 1453, când orașul Constantinopole cade în mâinile turcilor otomani.*

INVAZII BARBARE

- Huni
- Vandali, alani, suebi
- Longobarzi
- Saxoni, angli, iuți
- Parți
- Arabi
- Mauri, baquati
- Vizigoți
- Ostrogoți
- Franci
- Alemani (germani)
- Picți, scoți
- Briți

IMPERIUL ROMAN

- Teritoriul Romei (secolul VI î.Hr.)
- Roma la începuturile războaielor punice
- Cuceriri până la Caesar (44 î.Hr.)
- Cuceriri ale lui Augustus (14 d.Hr.)
- Cuceriri iulio-claudine (68 d.Hr.)
- Cuceriri ale Flavienilor (96 d.Hr)
- Cuceriri ale lui Traian (117 d.Hr.)
- Maxima întindere a imperiului (117 d.Hr.)
- Împărțirea imperiului sub Dioclețian (305 d.Hr.)
- Fortificații periferice
- Capitale sau sedii ale împăraților
- Sedii ale guvernatorilor

▽ TEMPLUL LUI SATURN ESTE CEL MAI VECHI SANCTUAR AL ROMEI REPUBLICANE DUPĂ CEL DEDICAT LUI IUPITER CAPITOLINUL.

FORUL ROMAN
Era un amplu spațiu deschis în care vechii romani se întâlneau pentru a discuta afaceri sau doar pentru a sporovăi.

principe (69 d.Hr.), puterea a fost preluată de Vespasian din dinastia Flavienilor. În secolul II, odată cu regimul lui Nerva, s-a trecut la principiul succesiunii prin adopție, în baza căruia împăratul adopta succesorul dorit, ales după meritele și calitățile sale.

Criza imperiului

După moartea lui Marc Aureliu (180), a început declinul, iar imperiul a fost măcinat de lupte sângeroase între legiunile care voiau să impună împărați. Armata, cu tot mai mulți soldați străini, presiunile populațiilor limitrofe, dezordinea și corupția au constituit lovituri decisive pentru o formă de organizare incapabilă să controleze evenimentele.

NERO
Ultimul împărat Iulio-Claudian, Nero a fost o figură controversată a epocii imperiale. După o primă perioadă de bună guvernare, a demarat o politică antisenatorială care a dus la moartea multor notabili acuzați de trădare. Nemaiputând împiedica o revoltă, i-a ordonat unui sclav să îl ucidă.

◁ BUSTUL ÎMPĂRATULUI NERO, „SALA ÎMPĂRAȚILOR", MUSEI CAPITOLINI, ROMA.

REGATELE BARBARE

◆ Invaziile barbare ◆

Populaţiile de la marginea imperiului erau numite „barbare", cuvânt grecesc pentru „străin" sau „necivilizat", care evidenţia sentimentul de superioritate pe care şi-l atribuiau romanii. Totuşi, raporturile cu Roma nu erau mereu conflictuale; adesea, imperiul s-a folosit de aceste populaţii pentru reîntregirea legiunilor sau cultivarea zonelor care altfel ar fi rămas pustii în lipsa mâinii de lucru. Situaţia s-a complicat când hunii, de origine mongolă, s-au mutat din stepele Asiei şi au venit spre vest; populaţiile alungate de aceştia s-au mutat în masă spre graniţele imperiului şi, nemaiputând să se apere, au năvălit la rândul lor în imperiu, dând naştere fenomenului cunoscut în istorie ca „invaziile barbare". În această perioadă, partea occidentală a imperiului trecea printr-o gravă criză politică: împăraţii se succedau rapid şi îi înfruntau mai degrabă pe duşmanii interni decât pe cei externi, în condiţiile în care oricum nu erau capabili să controleze un teritoriu atât de vast. Din acest motiv, unele teritorii au fost abandonate de legiuni (printre ele a fost şi Britannia, în 410), iar în scurt timp întregul imperiu avea să se clatine sub loviturile popoarelor cotropitoare. După înlăturarea ultimului împărat, Romulus Augustulus, de către Odoacru, şeful barbarilor din peninsulă, aceste populaţii s-au stabilit în diferite regiuni ale Europei occidentale: ostrogoţii în Italia, vizigoţii în Peninsula Iberică, francii în Gallia, formând apoi regatele romano-barbare.

În 476 este înlăturat ultimul împărat roman al Occidentului, iar pe ruinele imperiului apar regatele guvernate de populațiile venite din est – francii, vizigoții, vandalii, ostrogoții, burgunzii, saxonii –, care au produs prima fragmentare a teritoriului european.

Deși traumatizantă, înlăturarea ultimului împărat al Occidentului nu a reușit să delimiteze net două epoci istorice, deși specialiștii consideră această dată ca sfârșitul lumii antice și începutul epocii medievale. Puterea statului se dezagregase în favoarea altor forțe care guvernau teritoriul: Biserica și papa, care au acumulat roluri tot mai mari mai degrabă în conducerea politică, nu religioasă, și marii proprietari de pământuri, care produseseră o autentică aristocrație latifundiară. Acestea erau forțele cu care invadatorii s-au confruntat și cu care au stabilit regulile de conviețuire în noile realități statale.

Francii din Gallia

Francii, stabiliți încă din secolul III în bazinul Rinului Inferior, după ce au fost supuși de romani, și-au asumat rolul de apărători ai granițelor imperiului. La prăbușirea acestuia, regele franc Clovis, fondatorul dinastiei merovingiene, l-a înfrânt în 486, la Soissons pe Aisne (Picardia) pe Sagrius, ultimul guvernator roman în Gallia, și a întemeiat un regat care se întindea de la Pirinei la Rin. În 497 s-a convertit, alături de poporul franc, la creștinism și de atunci merovingienii au devenit puternici apărători ai Bisericii și ai papei.

Vizigoții din Spania

La moartea lui Teodosiu, în 395, vizigoții au rupt pacea cu imperiul; după invadarea Italiei, s-au mutat spre vest, unde regele Vallia a cucerit o bună parte a Peninsulei Iberice și a Galliei meridionale, fondând un regat vizigot cu capitala la Toulouse. În ciuda serioaselor

BRITANNIA
Nereuşind să stăvilească incursiunile frecvente ale picților şi scoților din nord, împăratul a decis în 410 să retragă legiunile şi să abandoneze Britannia.

ADRIANOPOLE
În 378, vizigoții conduși de Fritigern, au înfrânt armata romană: împăratul Valens și 20 000 de soldați au pierit pe câmpul de luptă.

◁ **UN DETALIU PE SARCOFAGUL LUDOVISI** (PALATUL ALTEMPS, ROMA) CU SCENE DE LUPTĂ ÎNTRE BARBARI ŞI ROMANI.

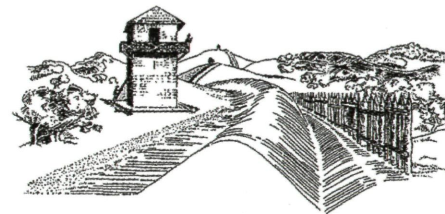
• Goţii

***Populaţie germanică**, originară probabil din Suedia meridională (Götaland) şi din insula Gotland, stabilită în mai multe valuri pe malul stâng al Dunării. Aici s-a separat apoi în ostrogoţi, adică goţii orientali, stabiliţi între Donul Inferior şi Nistru, şi vizigoţi, adică goţi occidentali, stabiliţi între Nistrul Inferior şi Dunăre.*

ORFEVRĂRIE LONGOBARDĂ
Longobarzii, trib germanic de origine scandinavă, au ajuns în Italia în jurul anului 570. Erau maeştri în modelarea formelor de aur şi în prelucrarea metalelor.

△ **FOIȚĂ DE AUR REPREZENTÂNDU-L PE REGELE AGILULF**, MONTATĂ PE PARTEA FRONTALĂ A UNUI COIF LONGOBARD DECORAT CU O SCENĂ DE TRIUMF ȘI REALIZAT DIN BRONZ SUFLAT CU AUR.

LIMES
Cuvântul provine din latinescul „linie de graniță"; structura era formată dintr-o serie de fortificații care protejau teritoriile imperiului. Astăzi, termenul identifică în special construcția de 584 km care se întinde în Germania, de la Rheinbrohl pe Rin până la Kelheim pe Dunăre.

dificultăți interne și externe, regatul a rezistat până în 711, când armatele musulmane au invadat Peninsula Iberică și l-au ucis pe ultimul rege, Roderic.

Ostrogoții din Italia

În 488, Teodoric, aflat în fruntea ostrogoților, a traversat Alpii și l-a înfruntat pe Odoacru în apropiere de Pavia. După înfrângerea rivalului, a creat un regat romano-barbar în peninsulă folosindu-se mai ales de sprijinul aristocrației romane, foarte conștient de valoarea culturii latine și preocupat să-i păstreze patrimoniul. Singura problemă a fost chestiunea religioasă, căci ostrogoții erau creștini de doctrină ariană, nerecunoscuți de Biserica Romei. La moartea lui Teodoric, relațiile cu împăratul Occidentului s-au înăsprit și a fost nevoie de intervenția împăratului oriental Iustinian pentru înfrângerea regatului ostrogoților.

△ **MONEDE CU FIGURA GALLEI PLACIDIA, FIICA ÎMPĂRATULUI TEODOSIU I.** PRINCIPESA A FOST RĂPITĂ DE VIZIGOȚII LUI ALARIC ÎN TIMPUL JAFULUI ROMEI. APOI S-A CĂSĂTORIT CU ATAULF, SUCCESORUL LUI ALARIC.

• Attila

*Cel mai cunoscut dintre barbari a fost Attila, **regele hunilor**, supranumit „biciul lui Dumnezeu". În 452, după înfrângerea din Gallia în bătălia din Câmpiile Catalaunice, a ajuns în Italia, unde a distrus mai multe oraşe din regiunea Veneto, printre care Aquileia; a ajuns până la Mincio, dar s-a retras, aşa cum spune tradiția, după ce a primit o delegație condusă de papa Leon I. Întors în Pannonia, a murit în anul următor.*

IUTI
DANEZI
POPULAȚII BALTICE
FRIZI
SAXONI
TURINGI
FRANCI
Treviri
Maguntia
BAVARI
LONGOBARZI
ALEMANI
(Ratisbona)
HERULI
RUGI
Vindobona Viena
SCIȚI
BULGARI
AVARI
ALANI
Verona
Aquileia
Milano
Genova
Pad
Ravenna
REGATUL LUI ODOACRU
Syrmium
Singidunum
GEPIZI
SÂRBI
OSTROGOȚI
Dunărea
Marea Neagră
Trapezus
Tbilisi
Marea Caspică
Teodosiopoli
Roma
Dyurriachium
Adrianopole
Constantinopole
Niceea
Neapole
Cosentia
IMPERIUL BIZANTIN
Cezareea
IMPERIUL SASSANID
Edessa
Mosul
Nahavand
Esfahan
Alep
Antiohia
Eufrat
Tigru
Baghdad
Ctesifon
Seleucia
Shiraz
Marsala
Corint
Atena
Efes
Palmira
Siracuza
Carthago
Malta
Cipru
Tyr
Damasc
Creta
Bassora
Marea Mediterană
LAHMIZI
Cezareea
Ierusalim
Gabes
GHASSANIZI
Leptis Magna
Cyrene
Barca
Alexandria
Cairo
Tabuk
Nil
Marea Roșie
Khaibar
Medina
Mecca

REGATE ROMANO-BARBARE (secolele IV-VIII)
Imperiul Roman de Răsărit (395)
Teritorii bizantine pierdute la sfârșitul secolului IV
Granițe
Invazii și incursiuni musulmane (secolele VII-VIII)

△ **CU ODOACRU, PRIMUL REGE BARBAR**, ESTE ASOCIATĂ ÎN GENERAL CĂDEREA IMPERIULUI ROMAN DE APUS DIN ANUL 476 D.HR. DEȘI ERA ARIAN, S-A ARĂTAT FOARTE TOLERANT FAȚĂ DE ALȚI CREȘTINI, IAR ÎN CHESTIUNILE DE POLITICĂ INTERNĂ A FOST UN BUN GUVERNATOR.

CHINA ŞI INDIA

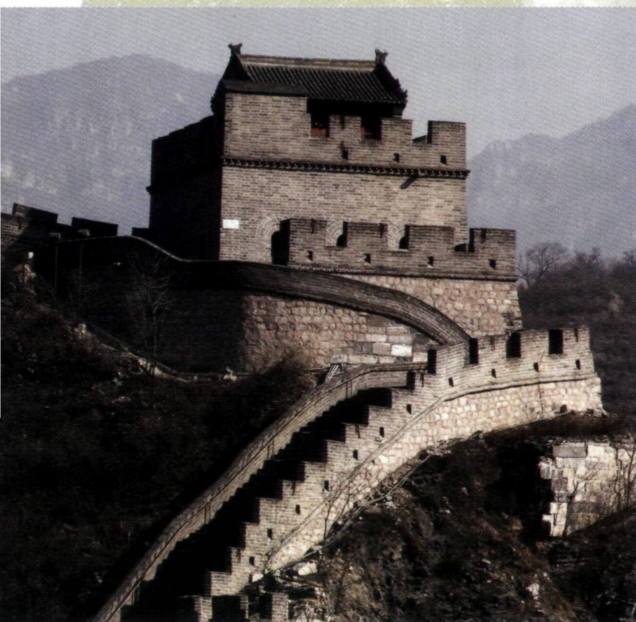
DINASTIA MAURYA
Este dinastia care a condus India între 321 şi 185 î.Hr., fondată de Chandragupta.

ORIENTUL, ABIA IEŞIT DE SUB INFLUENŢA LUI ALEXANDRU CEL MARE, A TRĂIT UN MOMENT FOARTE IMPORTANT ODATĂ CU AFIRMAREA DINASTIEI MAURYA ÎN INDIA ŞI UNIFICAREA ÎNTREGII CHINE SUB CONDUCEREA PRIMULUI MARE ÎMPĂRAT, SHI HUANGDI.

◆ Orientul ◆

În timp ce în bazinul Mediteranei se dezvoltau civilizaţiile egipteană, apoi greacă şi mai târziu romană, în Orient s-au remarcat două mari civilizaţii, una, pe subcontinentul indian, iar cealaltă în vastul teritoriu al Chinei de azi. Odată organizate în forme statale, şi popoarele de aici au lăsat grija administraţiei în mâinile unui suveran cu putere aproape absolută. Diferenţa substanţială dintre Orient şi Occident constă în rolurile asumate de religia celor două lumi. De fapt, dacă în zona mesopotamică şi mediteraneeană religia constituie o expresie directă a statului, cu o clasă de sacerdoţi care răspunde doar în faţa suveranului în gestionarea puterii, în Orient experienţa religioasă devine o chestiune aproape privată şi nu influenţează decisiv deciziile politice şi sociale. În China antică nu existau sacerdoţi; suveranii apelau adesea la sfaturile filosofilor şi ale înţelepţilor. Această modalitate de a înţelege religia ca pe o dimensiune privată a influenţat şi influenţează şi astăzi aceste popoare: religiozitatea este o componentă esenţială a omului oriental, care simte profund armonia universală a lumii în care totul este întrepătruns şi în care orice lucru are rolul său.

▽ MARELE ZID CHINEZESC. ZIDUL A FOST CONSTRUIT DIN PORUNCA ÎMPĂRATULUI SHI HUANGDI PENTRU ÎNGRĂDIREA INVAZIILOR MONGOLE.

De-a lungul fluviilor Ind şi Gange, în partea indiană, şi între Huang He (Fluviul Galben) şi Xi Jiang, în China, au apărut prime aşezări umane şi primele forme sociale, care cu timpul şi-au luat o formă de organizare comparabilă cu cele occidentale.

India

După invazia arienilor (circa 1500 î.Hr.), s-au format multe regate mici, dar abia după venirea dinastitei Maurya pe tronul din Maghada, India s-a afirmat ca un stat puternic şi a reuşit să cucerească un teritoriu întins din Punjab în Bengal. Fondată de Chandragupta în 321 î.Hr., dinastia a atins apogeul sub Aşoka (268–232 î.Hr), un rege cu două chipuri:

IMPERIUL MAURYA (sec. III î.Hr.)
- Vechea civilizaţie a Indului (1500-400 î.Hr.)
- Regatul lui Chandragupta (322 î.Hr.)
- Regatul lui Aşoka (273 î.Hr.)
- Extinderea imperiului

◁ **LEII LUI AŞOKA, EMBLEMA INDIEI.** LEII DECOREAZĂ CAPETELE COLOANEI PE CARE REGELE MAURYAN A RIDICAT-O LA SARNATH, LOC AL PRIMEI PREDICI A LUI BUDDHA.

un teribil războinic capabil să cucerească întreaga Indie și un legislator blând, capabil să guverneze un stat atât de mare.

• Marele Zid Chinezesc

*Pentru protejarea Chinei de invaziile populațiilor nomade din nord, împăratul Shi Huangdi a poruncit ridicarea **unui impunător zid** care să lege fortificațiile orașelor din nord. Construcția originală, lungă de 2 500 km, a fost distrusă în secolul XII de mongoli. A fost reconstruit şi extins de dinastia Ming între 1371 și 1644, iar astăzi are 6 000 km.*

China

Aproape simultan cu invazia arienilor în India (1500 î.Hr.), în China s-a afirmat prima dinastie dominantă, Shang, rămasă la putere cam 500 de ani, în timpul căreia s-au răspândit scrisul, cultivarea orezului și industria textilă, mai ales cea a prelucrării mătăsii. Pe la 1000 î.Hr., nobila familie Chou a înlocuit familia Shang și a deținut puterea șase secole, până când unitatea formală a teritoriului s-a dizolvat și diferitele regate și principate ale vechii Chine s-au luptat pentru dominație; această perioadă se numește cea a „Statelor Combatante“ (403–221 î.Hr.). Cel care a încheiat această perioadă de anarhie militară a fost un rege din dinastia Qin, Ying Zheng, care, în 221 î.Hr., după ce a înfrânt și cucerit toate celelalte state rivale, și-a luat numele de Shi Huangdi (Primul Împărat), nume sub care a intrat în istorie. În cei zece ani ai domniei lui, a organizat administrativ teritoriul, a impus un stil unic de scriere și aceleași sisteme de măsură, a construit drumuri pentru dezvoltarea comerțului și a demarat construcția Marelui Zid pentru a-și proteja țara de incursiunile populațiilor din nord. La moartea sa, a fost depus într-un vast mormânt supravegheat de mii de soldați din teracotă.

◁ **PARTE A UNUI BASORELIEF,** O POSIBILĂ REDARE A UNEI SCENE DIN VIAȚA LUI BUDDHA.

BUDISMUL
Mărturiile istorice despre viața lui Siddharta Gautama sunt puține și greu de plasat în timp. Este aproape imposibilă stabilirea unor date precise.

Hsiung-Nu
YEN
Chi
Wanghsien
Japonia
Tai
Huang He
CHAO
Piuku
QI
Lintzu
Marea Galbenă
Yin
LU
Hungchao
Ich'eng
Wei
CHOU
SUNG
TSOU
Pin
Po
Tailang
Changchiu
T'HENG
QIN
Loi
Loyang
Chen
Hao
HAN
Yangchai
Feng
Wu
Ying
Panlongcheng
Chang Jiang
Kuelchi
Chiangling
Wucheng
Marea Chinei de Est
REGATUL QIN
PA
Pa
Chang Jiang
HU
CH'U
Formosa
Bac Son
Marea Chinei de Sud
Dong Son
Hainan
Indochina
Mekong

CHINA (1000-200 î.Hr.)
- Primul regat Chou
- Regatul Chou (1000 î.Hr.)
- Regatul Qin (secolul IV î.Hr.)
- Întinderea regatului Qin (210 î.Hr.)
- Imperiul Han (206 î.Hr.)
- Protectorat Han (59 î.Hr.)
- Marele Zid (300 î.Hr.)

• Shi Huangdi (Qin Shi Huang)

*Urcat pe tronul **principatului Qin** (sau Ch'ing) în 246 î.Hr., a înfrânt toate celelalte State Combatante – Han, Wei, Zhao, Qi, Yan și Chu – și în 221 î.Hr. s-a autoproclamat împărat al Chinei (Shi Huangdi înseamnă „primul împărat al Chinei“), guvernând cu o mână de fier un teritoriu sfâșiat timp de trei secole de lupte fratricide. Imperiul a fost apoi divizat în 36 de regiuni, fiecare condusă de un guvernator. Administrația statului a fost centralizată și consolidată printr-un amplu proces de unificare.*

▽ **ÎN MORMÂNTUL LUI SHI HUANGDI** AU FOST PUȘI APROXIMATIV 6 000 DE SOLDAȚI DIN TERACOTĂ ÎN MĂRIME NATURALĂ PENTRU A-L PĂZI PE ÎMPĂRATUL CHINEZ.

RĂZBOINICII DE LA XIAN
În timpul unor săpături arheologice din apropiere de Xian, vechea capitală a Chinei, au fost scoase la suprafață statui din teracotă în mărime naturală. Situl a fost identificat ca mormântul împăratului Shi Huangdi, mort în 210 î.Hr.

Buddha și Confucius

Printr-o ciudată coincidență, cei doi fondatori ai principalelor discipline religios-morale ale continentului asiatic au fost contemporani. Confucius (cca 551–479 î.Hr.) și-a construit doctrina pe necesitatea de păstrare a ordinii interioare a statului prin educarea cetățenilor în spiritul unei vieți virtuoase, prin exercițiul autodisciplinei și prin loialitatea față de împărat. Buddha (cca 563–486 î.Hr.) și-a bazat teoriile pe valorile toleranței și nonviolenței. Ambii au marcat profund cultura și societatea chineză și indiană.

◆ Carol cel Mare ◆

A fost fiul lui Pepin cel Scurt, la a cărui moarte (768) i-a succedat la tron împreună cu fratele său, Carloman. A moştenit Austrasia şi o parte din Neustria, iar fratele său a primit Aquitania şi Burgundia. În 770 s-a căsătorit cu Deziderata, fiica regelui longobard Dezideriu, prin politica matrimonială a alianţelor şi din dorinţa mamei sale, Bertrada. În anul următor, după moartea neaşteptată a lui Carloman, a rămas singurul moştenitor. Căsătoria sa cu principesa longobardă a durat foarte puţin – în 772 şi-a repudiat soţia şi s-a învrăjbit cu longobarzii, cărora, la indicaţiile papei, le-a declarat război; în 773 a cucerit Pavia şi şi-a extins stăpânirea asupra regatului Italiei. În 775, încurajat de succesele din Italia, a demarat o lungă campanie militară împotriva saxonilor, ca să îi supună şi să îi convertească la creştinism, o acţiune care a durat treizeci de ani şi s-a încheiat cu victoria lui categorică. Apoi a organizat o expediţie în Spania, dar cu puţin succes. Retragerea a fost dezastruoasă din cauza atacului din Pirinei al bascilor, care i-au masacrat ariergarda în care lupta şi paladinul Roland, în onoarea căruia a fost scris *La Chanson de Roland*. Au urmat ocuparea Istriei în 789 şi o serie de campanii din 791 până în 796 împotriva avarilor şi slavilor. Regatul său a ajuns să se întindă de la marca Spaniei pe linia Pirineilor, în Franţa, Italia, Elveţia şi Germania.

▽ CAROL CEL MARE ÎNTR-O LUCRARE DE ALBRECHT DÜRER PĂSTRATĂ LA MUZEUL NAŢIONAL DIN NÜRNBERG.

EPOCA LUI CAROL CEL MARE

ÎN NOAPTEA DE CRĂCIUN A ANULUI 800, CAROL, REGE AL FRANCILOR, A PRIMIT DE LA PAPA LEON III COROANA DE ÎMPĂRAT. CAROL, CARE ACUM A PRIMIT ŞI APELATIVUL „CEL MARE“ (CHARLEMAGNE), ŞI-A ASUMAT ROLUL DE PROTECTOR AL BISERICII ŞI DE CONTINUATOR AL TRADIŢIEI IMPERIALE ROMANE: ASTFEL, NOUL IMPERIU AVEA SĂ FIE NUMIT „SFÂNT ŞI ROMAN“.

Imperiul Carolingian era împărțit în districte guvernate de un conte (din latinescul *comes*, „însoțitor, tovarăș“), ale cărui principale îndatoriri erau administrarea justiției și convocarea armatei. Conții erau ajutați de personalul ecleziastic: viconți și magistrați, experții care îl asistau la procese. Din motive de securitate, în zonele de graniță, comitatele au fost concentrate în unități mai ample, numite mărci; conduse de un marchiz, erau concepute pe baza autonomiei de apărare împotriva atacurilor externe. Deși conții și marchizii se bucurau de o vastă autonomie, erau supuși controlului exercitat de *missi dominici*, trimișii suveranului; în general câte doi, un laic și un om al Bisericii, aceștia verificau munca funcționarilor locali și răspuneau direct împăratului. Cu numele de „capitulare“ se indicau nu doar legile imperiale, ci și edictele, decretele, instrucțiunile emise de Carol și de cancelaria imperială după marile adunări consultative („placiti generali“), la care participau împăratul și principalii săi colaboratori: episcopi, călugări, preoți de la curte, conți, marchizi, *missi dominici* și mari comandanți militari.

Rolul Bisericii

Istoria Evului Mediu nu poate fi înțeleasă fără considerarea excepționalei importanțe acordate Bisericii. În dezordinea politică produsă de neîncetatele invazii și războaie, structura organizatorică a Bisericii reprezenta un punct de referință pentru populațiile lipsite de orice formă de conducere. În orașe, figura principală era episcopul care a câștigat astfel și o funcție politică păstrată multe secole. La sate, rolul fundamental era îndeplinit de mănăstiri, mai ales după reforma benedictină, acestea reușind să reorganizeze chiar și economic comunități care altfel riscau să se dizolve.

CATEDRALA DE LA AACHEN
Complexul include octogonala Capelă Palatină, locul corului gotic și câteva capele plasate pe lateral. Aici au fost încoronați 32 de împărați ai Sfântului Imperiu Roman între 813 și 1531.

BUSTUL RELICVAR AL LUI CAROL CEL MARE △ ESTE PĂSTRAT ÎN CATEDRALA DE LA AQUISGRANA (ASTĂZI AACHEN). ÎN CAPELA PALATINĂ SE AFLĂ TRONUL SUVERANULUI.

RONCEVAUX
Populațiile basce – în mare parte creștine, dar și păgâne – au atacat și prins în cursă, la 15 august 778, ariergarda armatei carolingiene. În ambuscadă au pierit contele paladin Anselm și contele paladin Roland (Orlando), duce de Bretania. Această înfrângere a fost apoi transpusă într-un episod al poemului *La Chanson de Roland*.

• Divizarea Imperiului

***La moartea lui Carol cel Mare**, imperiul a trecut în mâinile fiului său, Ludovic cel Pios (814). În 817, Ludovic le-a împărţit imperiul fiilor avuţi cu Emergarda: Lothar, Pepin şi Ludovic Germanicul; după naşterea lui Carol cel Pleşuv, fiul din a doua căsătorie cu Judith de Bavaria, a mai făcut o împărţire (829), care a provocat revolte ale fiilor săi împotriva lui.*

△ **COROANA DE FIER** DIN SECOLUL IX, ALFATĂ ÎN DOMUL UNEI CAPELE SPECIAL CONSTRUITE ÎN ACEST SCOP (CAPELA TEODOLINDEI).

COROANA DIN FIER
A fost folosită de regii longobarzi, apoi de Carol cel Mare și de succesorii acestuia pentru încoronarea regilor Italiei. Este formată din șase plăcuțe de aur împodobite cu pietre prețioase, unite de un inel de fier.

Bizanțul

În timp ce, în Occident, Carol cel Mare își întemeia propriul imperiu, în partea orientală a Europei, Imperiul Bizantin trecea printr-o gravă criză politică. După ce respinsese cu succes un alt atac al arabilor, Bizanțul se afla în fața unei sângeroase lupte religioase declanșate de împăratul Leon III Isauricul, care în 726 a emis un decret împotriva cultului imaginilor (iconoclastia). Timp de un secol, Imperiul a fost chinuit de această problemă care îi opunea pe iconoduli (cei care se închinau imaginilor) și pe iconoclaști (cei care doreau să le distrugă), implicați în intense lupte fratricide, încheiate abia în 843, când cultul a fost definitiv recunoscut. Aceste lupte au lăsat urme care au slăbit puternic imperiul.

• Academia Palatină

Curtea lui Carol cel Mare de la Aquisgrana (astăzi Aachen, Germania) a fost și un centru cultural care i-a atras pe principalii intelectuali ai epocii. Aici, Carol a fondat o ***academie condusă de Alcuin din York****. La îndemnul împăratului, Alcuin a organizat un sistem scolastic și a întemeiat și condus Academia Palatină (781).*

ALCUIN
Provenit dintr-o familie nobilă, saxonul Ealhwine (Alcuin) a devenit în 766 profesor la școala din York. În timpul unei călătorii în Italia (781), s-a întâlnit la Pavia cu Carol cel Mare, care l-a invitat în Franța (786) pentru a se ocupa de reforma sistemului de învățământ. În 796 a devenit abate de Saint-Martin la Tours, unde a rămas până la moarte. Alcuin a fost una dintre figurile marcante produse de renașterea carolingiană.

CAROLINGIENII
- Regatul francilor (751)
- Cuceririle lui Pepin cel Scurt
- Cuceririle lui Carol cel Mare
- Zone de influență carolingiană
- Maximă expansiune carolingiană

Împărțirea de la Verdun (843)
- Regatul lui Carol cel Pleșuv
- Regatul lui Lothar
- Regatul lui Ludovic
- Zone de influență bizantină
- Musulmani
- Expansiune vikingă

◁ **CAROL CEL MARE ERA ANALFABET,** DE ACEEA A PORUNCIT SĂ I SE FACĂ UN NORMOGRAF DE AUR CU CARE ÎȘI PUNEA SEMNĂTURA PE DOCUMENTELE OFICIALE.

EXPANSIUNEA ISLAMULUI

◆ Mahomed ◆

După o copilărie plină de greutăţi, Mahomed (cca 570–632) a trecut printr-o perioadă agitată datorită căsătoriei cu bogata văduvă Khadija. Mai mulţi ani, s-a dedicat meditaţiei şi a ajuns la revelaţia „adevăratei credinţe" (islamul) pe care a început să o predice apropiaţilor. A intrat în conflict cu apărătorii cultului tradiţional care îşi avea cel mai venerat sanctuar chiar la Mecca şi a fost constrâns să părăsească oraşul. Împreună cu aproximativ 60 de familii convertite deja la religia lui, s-a mutat în 622 (eveniment crucial, cunoscut sub numele de „Hegira", adică fuga, începutul erei musulmane) la Yathrib, unde a fondat o comunitate religioasă; oraşul a primit numele de Madinat an-Nabi (Oraşul Profetului sau Medina). Perioada medineză s-a caracterizat prin efortul constant de emancipare doctrinală a islamului faţă de alte religii monoteiste şi prin raiduri şi razii, căci grupul de discipoli ai lui Mahomed care s-au mutat cu el de la Mecca la Medina era lipsit de orice resurse economice. Mahomed nu a ezitat să pună mâna pe arme pentru a impune islamul, iar în 630 a reuşit să ocupe Mecca, ai cărei locuitori, până atunci ostili, s-au convertit la islam.

△ *FATIHA*, PRIMUL CAPITOL AL *CORANULUI*. TERMENUL ÎN ARABĂ ÎNSEAMNĂ „CEL CARE DESCHIDE CALEA".

RELIGIA ISLAMICĂ A TRANSFORMAT COMPLET SOCIETATEA ARABĂ, CARE ÎN DOAR CÂŢIVA ANI S-A IMPUS ÎN ZONA MEDITERANEI, ATÂT MILITAR, CÂT ŞI CULTURAL.

Populaţia săracă, dezoganizată şi cultural rămasă în urmă care locuia în Arabia, un imens deşert presărat cu câteva oaze, a reuşit într-un secol să supună un teritoriu pe care nici o putere de până atunci nu-l ocupase vreodată. Rădăcinile acestui fenomen trebuie căutate mai ales în spiritul noii religii dezvoltate în secolul VII: islamul.

Jihadul

Forţa islamului a început să se manifeste imediat după moartea lui Mahomed (632), când succesorii săi, califii (cuvântul arab pentru „vicarii" profetului) au pornit războiul sfânt: Jihad. Termenul, menţionat în Coran, înseamnă „urmarea căii alese de Dumnezeu" şi este înţeles ca lupta neîncetată împotriva necredincioşilor pentru impunerea „adevăratei religii". În mai puţin de un secol, armatele arabe au păstruns în inima Asiei, supunând Imperiul Sassanid şi ajungând până la malurile Indului. În zona mediteraneeană, trupele califilor s-au înfruntat cu Imperiul Bizantin, răpindu-i Siria, Egiptul şi Palestina cu Ierusalimul, considerat oraş sfânt şi de musulmani; doar teritoriile europene, Anatolia şi Constantinopolul, asediat de mai multe ori, dar necucerit, au rămas în mâinile bizantinilor. Imediat, a fost rândul coastelor africane să cedeze atacurilor arabilor după ce triburile berbere au fost înfrânte. În anul 699, Imperiul Musulman se întindea de la fluviul Ind la castele Atlanticului şi depăşea

• Carol Martel

Mareşal al Curţii regatului franc din Austrasia, a fost comandantul armatei creştine care i-a înfrânt pe arabi, conduşi de Abd al-Rahman, la ***Poitiers*** *(732), împiedicând astfel expansiunea islamului în întreaga Europă Centrală.*

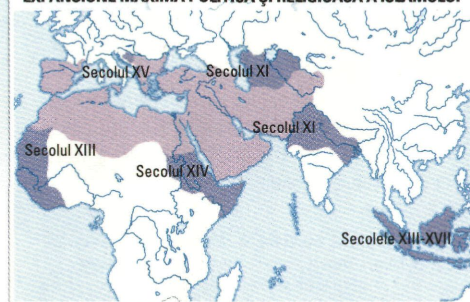
NAŞTEREA LUI MAHOMED
Miniatură păstrată la muzeul Topkapi din Istanbul şi datată în jurul anului 1595. În tradiţia iconografică, chipul profetului este aproape întotdeauna acoperit. În acest caz, şi alte câteva personaje, cu excepţia îngerilor, au faţa acoperită.

• Sunniți și șiiți

La moartea lui Mohamed a început o îndelungată ***luptă pentru succesiune****, la care a participat, printre alții, și Ali, vărul și ginerele profetului. În final, învingătorul a fost Muawiya, guvernator al Siriei și fondator al dinastiei Omeiazilor, iar Ali a fost asasinat de un kharigit, un musulman disident. Din acel moment, lumea islamică s-a separat: pe de o parte sunniții (ortodocși), de alta, șiiții (adepții lui Ali), care au accentuat caracterul mistic al islamului.*

EXPANSIUNE MUSULMANĂ (sec. VII-IX)

- Mahomed se duce la Medina (data Hegirei) (622)
- Teritorii unite de Mahomed (622-634)
- Unificarea Arabiei sub Abu Bakr (632-634)
- Cuceriri ale califilor ortodocși (634-661)
- Cuceriri ale Omeiazilor (661-750)
- Cuceriri ale Abasizilor (810-878)

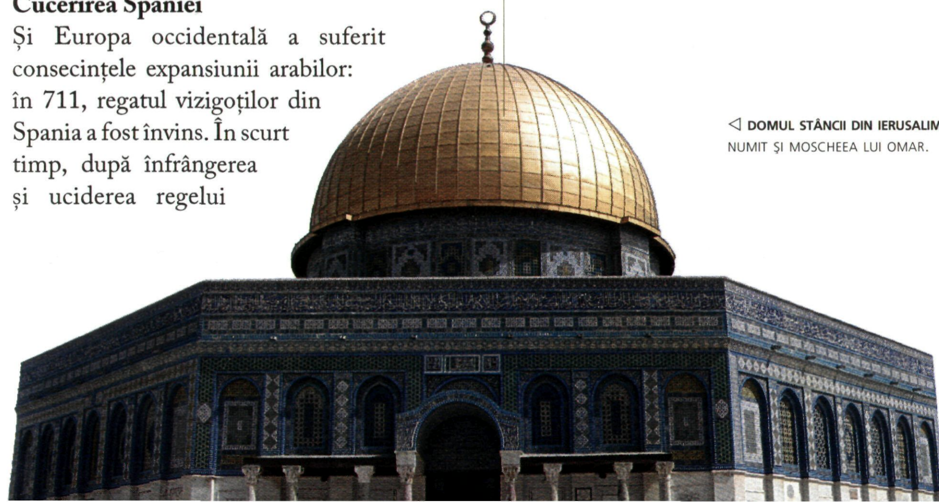

în întindere atât imperiul lui Alexandru cel Mare, cât și pe cel roman. Sursele acestui succes atât de rapid trebuie căutate în forța de impact a unui popor nerăbdător să se extindă, strâns unit de credința sa religioasă și convins că moartea în războiul sfânt era urmată de eternul paradis. Arabii, deși împinși în războaie de credința lor în Allah, s-au arătat toleranți față de popoarele cucerite și religiile lor: evreii și creștinii puteau să-și practice propria credință cât timp plăteau un tribut, suspendat în cazul convertirii la islam.

MOSCHEEA
Edificiu de cult al religiei islamice. În vechime, nu era rezervată exclusiv pentru rugăciunea în comun, ci constituia un centru polifuncțional, unde se exercita justiția și le era explicat credincișilor *Coranul.* Conform tradiției islamice, prima moschee ar fi fost construită de Mahomed în curtea casei sale din Medina.

Cucerirea Spaniei

Și Europa occidentală a suferit consecințele expansiunii arabilor: în 711, regatul vizigoților din Spania a fost învins. În scurt timp, după înfrângerea și uciderea regelui vizigot Roderic, arabii au ocupat întreaga Peninsulă Iberică, fără teritoriile septentrionale. Acestea le-au rămas creștinilor, luptători pentru împiedicarea expansiunii islamului. Contraofensiva organizată de catolici, cunoscută ca Reconquista, s-a încheiat în 1492, prin căderea ultimului avanpost al arabilor în Spania.

◁ DOMUL STÂNCII DIN IERUSALIM, NUMIT ȘI MOSCHEEA LUI OMAR.

Bătălia de la Poitiers

Armatele arabe au traversat Pirineii și au ajuns până în centrul Franței, dar în 732, la Poitiers, au fost oprite de francii conduși de Carol Martel. Înfrângerea suferită de arabi a constituit o lovitură decisivă pentru speranțele musulmane de invadare a Europei de Vest.

EUROPA DUPĂ ANUL 1000

◆ Feudalismul ◆

Feudalismul a fost un fenomen caracterizat de diverse aspecte juridice, sociale, politice şi economice. În primul rând, este o organizare particulară a statului şi a societăţii, bazată pe reguli de subordonare personală, originare din epoca merovingienilor în teritoriile dintre Rin şi Loara şi în Burgundia. Dizolvarea Imperiului Roman după invaziile barbare a făcut ca partea mai vulnerabilă a populaţiei să caute protecţie pe lângă cei mai puternici, dispusă fiind să-şi sacrifice propria libertate sau autonomie pentru a-şi salva viaţa. Fundamentul economic al raportului de protecţie era constituit de *commendatio* (recomandarea) cu care „recomandatul" obţinea un teren pentru propria supravieţuire şi în schimb se obliga să ofere o serie de servicii. Cealaltă instituţie cu caracter social-politic-militar care stă la baza raportului feudal era *comitatus*: un grup de războinici care, la germanici, se aduna în jurul unui comandant, intrând astfel într-un raport de vasalitate cu acesta. În perioada carolingiană, alocarea unui teren de către suveran vasalului devenise un lucru normal; pământul a fost numit iniţial *beneficium*, iar apoi feudă. Cel care primea feuda trebuia să îi ofere ceva stăpânului, care oficia cu această ocazie ceremonia de învestitură.

▽ **DETALIU AL TAPISERIEI DE LA BAYEUX,** CU EDUARD PE TRONUL ANGLIEI, PĂSTRAT LA MUSÉE DE LA TAPISSERIE DE LA REINE MATHILDE DE LA BAYEUX.

ODATĂ CU VENIREA NOULUI MILENIU, EUROPA, TRECUTĂ DE ETAPA CEA MAI OBSCURĂ A ISTORIEI SALE, A REÎNFLORIT: POPULAŢIA A CRESCUT ŞI S-A DEZVOLTAT ŞI ECONOMIA, ÎNTEMEINDU-SE O NOUĂ SOCIETATE.

Din secolul IX, Occidentul a fost teatrul unor profunde transformări care au schimbat chipul societăţii europene. În primul rând, a avut loc o creştere demografică, datorată alimentaţiei mai bune şi situaţiei politice mai stabile, ceea ce a dus la repopularea satelor şi la creşterea producţiei agricole. Aceasta a fost favorizată de sistemul de rotaţie trienală a culturilor, de folosirea plugurilor de fier şi de inventarea hamurilor pentru cai. Creşterea producţiei a făcut necesară eliminarea surplusului şi comerţul a fost revigorat, ceea ce a dus la înflorirea oraşelor şi a centrelor de schimb, situaţie care urma unui periculos declin din timpul „secolelor întunecate".

Lupta pentru învestitură

Instituirea de către împărat a figurii episcopului-stăpân feudal, deşi a rezolvat unele probleme prin încredinţarea administrării teritoriilor unor persoane cu o anumită cultură şi fără moştenitori, a produs o delimitare între cele două mari puteri ale vremii:

ORDINEA MEDIEVALĂ
În 1027, episcopul de Laon, Adabelron, a stabilit un cadru al societăţii medievale devenit celebru: societatea, susţinea el, este împărţită în cei care se roagă, cei care se luptă şi cei care muncesc.

△ **MANUSCRIS** ÎNFĂŢIŞÂND UN LAIC, UN PREOT ŞI UN CAVALER.

TAPISERIA DE LA BAYEUX
Tapiseria, atribuită tradiţional Matildei, soţia lui Wilhelm Cuceritorul, ilustrează faptele soţului său şi invadarea Angliei, condusă de acesta. Lungă de 70 m şi lată de 49,5 cm, înfăţişează 1 512 personaje în 72 de scene descrise prin texte în limba latină.

• Wilhelm Cuceritorul

***Duce al Normandiei** din 1035, a demarat, după moartea regelui Angliei, Eduard Confesorul, vărul său, o campanie susţinută şi de papă împotriva lui Harald, celălalt pretendent la coroană, luptele încheindu-se prin victoria de la Hastings (1066). Ajuns rege, a impus în Anglia structura feudală normandă şi a introdus un regim fiscal* (Domesday).

imperiul și papalitatea. De fapt, împăratul, nevoit să încredințeze feudele episcopilor, pretindea nu numai să îi aleagă, ci chiar să îi numească; papa nu putea accepta această practică pentru că îi submina autoritatea și s-a opus, ceea ce a declanșat o îndelungată luptă care și-a găsit o rezolvare de moment în Concordatul de la Worms (1122), dar care, în realitate, a mai durat câteva secole.

▷ **BASORELIEF CARE ÎNFĂȚIȘEAZĂ PORTUL PISA,** ÎMPREJMUIT CU LANȚURI PENTRU A OPRI ASALTURILE STATULUI RIVAL GENOVA. DUPĂ BĂTĂLIA DE LA MELORIA (6 AUGUST 1284), DINTRE GENOVA ȘI PISA, ACESTE LANȚURI AU FOST LUATE DE GENOVEZII ÎNVINGĂTORI CA PRADĂ DE RĂZBOI.

• Canut II cel Mare

Al doilea fiu al regelui danez Sven I, a încheiat eforturile de cucerire a Angliei la sfârșitul unui îndelungat conflict (1014–1017) cu anglo-saxonii. La moartea fratelui mai mare, Harald, ***a moștenit coroana Danemarcei (1018), la care și-a adăugat-o și pe cea a Norvegiei în 1030.***

REPUBLICI MARITIME
Primele orașe care s-au adaptat noii ordini a Europei au fost cele cu deschidere la Marea Mediterană, în special Genova, Pisa și Amalfi, și, profitând de poziția lor, s-au implicat în comerț, ceea ce le-a îmbogățit foarte mult.

Comunele

Lupta dintre papalitate și imperiu le-a permis orașelor, înfloritoare grație noilor rute comerciale, să se guverneze cu o autonomie tot mai evidentă, dusă până la elaborarea propriilor legi care, deși recunoșteau autoritatea formală a împăratului, prevedeau conducători locali. Scopul era protejarea propriilor activități și menținerea unui echilibru între cele două puteri.

◁ **BULGARII AU FONDAT ÎNTRE DUNĂREA DE JOS ȘI VOLGA DE JOS** UN PUTERNIC REGAT RĂZBOINIC, CARE A FOST APOI DISTRUS DE MONGOLI ÎN SECOLUL XIII.

EUROPA DUPĂ ANUL 1000
- Sfântul Imperiu Roman
- Regatul lui Canut II
- Expansiune musulmană
- Maghiari
- Pecenegi și uzi
- Expansiune rusă

◆ Cruciadele ◆

„Dumnezeu vrea asta!" Cu acest strigăt, papa Urban II a lansat la Conciliul de la Clermont-Ferrand din 1095 un apel către toţi creştinii europeni să pună mâna pe arme pentru recucerirea oraşului sfânt Ierusalim, stăpânit de turci din 1070. Puternica motivaţie religioasă, spiritul de aventură şi mirajul fabuloaselor bogăţii au împins spre această iniţiativă mii de cavaleri, care, fără a fi sub comanda nici unui rege, au ajuns pe Pământul Sfânt. După luni de asediu, sub comanda lui Godefroy de Boulogne (Bouillon), au cucerit Ierusalimul (1099) şi i-au alungat pe musulmani. Această victorie, dincolo de consolidarea figurii papei, a cărui autoritate era slăbită de luptele pentru învestitură, a deschis porţile comerţului cu Orientul, de care au profitat mai ales republicile maritime italiene. Într-un moment în care Europa, ieşită din secolele de întuneric ale epocii medievale târzii, îşi refăcea forţele, creşteau numărul de locuitori şi producţia agricolă, cucerirea Pământului Sfânt a evidenţiat semnalele de revenire. Militar, cruciadele nu au fost un succes; după prima victorie din 1099, musulmanii şi-au reorganizat forţele şi, sub conducerea lui Saladin (Yusuf ibn Ayyub Salah al-Din), au recucerit Ierusalimul (1187) şi, în ciuda altor şapte tentative ale creştinilor, au continuat să-l controleze.

KRAK DES CHEVALIERS, AFLAT ÎN SIRIA, ESTE CEA MAI ▷ IMPUNĂTOARE DINTRE FORTĂREŢELE CONSTRUITE DE CRUCIAŢI ÎN ORIENTUL MIJLOCIU: PUTEA ADĂPOSTI PÂNĂ LA 2 000 DE OAMENI.

RENAŞTEREA EUROPEI

▷ **TEMPLIERII: CĂLUGĂRI RĂZBOINICI** CARE FĂCEAU PARTE DIN ORDINUL MILITAR-RELIGIOS FONDAT ÎN 1119 DE HUGO DE PAYENS ŞI GODEFROY DE SAINT-OMER PENTRU PROTEJAREA PELERINILOR CARE SE ÎNDREPTAU SPRE PĂMÂNTUL SFÂNT.

ODATĂ CU REVITALIZAREA ECONOMICĂ DIN ZORII NOULUI MILENIU, EUROPA OCCIDENTALĂ A ÎNCEPUT UN PROCES DE EXPANSIUNE CARE I-A PERMIS SĂ-ŞI REDOBÂNDEASCĂ ROLUL DOMINANT ÎN BAZINUL MEDITERANEEAN.

Creşterea demografică, datorată îmbunătăţirii condiţiilor de trai, a împins populaţia europeană spre ocuparea unor noi teritorii şi a trezit în aristocraţie spiritul aventurii. În Spania, Reconquista a fost realizată de către regii creştini, iar în Orient, popoarele s-au îndreptat spre acele teritorii care le fuseseră refuzate în patria lor. Toate acestea au favorizat şi o profundă transformare socială, iar feudalismul, aşa cum fusese înţeles în secolele anterioare, a făcut loc unei societăţi mai deschise şi mai libere, în care oraşele şi comerţul desfăşurat de acestea au îndeplinit o funcţie fundamentală.

Imperiul şi papalitatea

În această rapidă transformare socio-politică, principalele două elemente ale Europei nu au întârziat să intre în criză. Odată cu moartea lui Frederic II (1250), imperiul a intrat în declin rapid, iar papalitatea a trăit, după cincizeci de ani, un moment mult mai dramatic, când regele francez Filip cel Frumos l-a constrâns pe papă să se mute la Avignon pentru a-l controla direct (prizonieratul de la Avignon, 1309–1377).

Războiul de 100 de Ani

Un eveniment important a fost Războiul de 100 de Ani, un conflict între regatul Angliei şi regatul Franţei care a durat, cu întreruperi, 116 ani (1337–1453), încheiat cu alungarea englezilor din toate teritoriile franceze. Conflictul, început din motive dinastice (pretenţia regelui Angliei de a fi încoronat şi ca rege al Franţei), a favorizat întărirea acestor două monarhii naţionale, care, alături de Spania, vor deveni naţiunile de frunte ale Europei în secolele următoare.

Reconquista

Când Ferdinand de Aragon şi Isabela de Castilia, numiţi şi „regii catolici", l-au expulzat, la 2 ianuarie 1492, pe ultimul guvernator maur, Boabdil al

Granadei, din Peninsula Iberică, au pus capăt îndelungatei lupte duse de regatele creștine spaniole pentru recuperarea teritoriilor ocupate de arabi – Reconquista. Unul din momentele cruciale a fost bătălia de la Las Navas de Tolosa din 1212, când, după îndelungi încleștări, forțele creștine au triumfat asupra dinastiei Almohazilor, nevoită apoi să părăsească Spania. Constituirea monarhiei spaniole s-a asociat cu lupta pentru eliberarea teritoriilor și a consolidat alianțele între suveranii catolici până la unirea tuturor regatelor creștine într-o singură entitate capabilă să domine scena europeană în întregul secol XVI (*el siglo de oro*).

A patra cruciadă (1202–1204)

Expediție organizată de Inocențiu III, în timpul căreia un grup de cruciați au ajuns la Constantinopol și l-au jefuit, în loc să-i înfrunte pe turci. Tragicul eveniment, condamnat de papă, a subminat mult timp relațiile Bisericii Răsăritene cu cea Apuseană, creând însă vremelnicele și instabilele regate latine de la Constantinopol.

◁ **MINIATURĂ CU CONCILIUL DE LA ACRA ȘI CU ASEDIUL DAMASCULUI**, ÎN TIMPUL CELEI DE-A DOUA CRUCIADE, DINTR-UN MANUSCRIS DE PE LA 1280. ASEDIUL A DURAT PATRU ZILE, ÎNTRE 23 ȘI 27 IULIE 1148, DAR INIȚIATIVA A FOST LIPSITĂ DE SUCCES, ASTFEL CĂ REGELE FRANȚEI, LUDOVIC VII, ȘI ÎMPĂRATUL GERMANIEI, CONRAD III, AU LUAT DRUMUL EUROPEI.

MINIATURA
În perioada medievală, cărțile erau ilustrate cu imagini ale căror nume venea de la *miniu*, un oxid de plumb roșu utilizat pentru literele inițiale din vechile codexuri.

• El Cid Campeador

*Titlu onorific atribuit lui **Rodrigo Díaz de Vivar**, cavaler spaniol, erou național și protagonist al Reconquistei. Aflat în serviciul regelui Castiliei, Alfonso VI, a luptat împotriva maurilor și a cucerit Valencia în 1094, pe care a guvernat-o până la moartea sa. Faptele lui au inspirat poemul epic* Cantar de mio Cid*, compus în jurul anului 1200, care oferă o imagine realistă a epocii cavalerești medievale spaniole.*

IMPERIUL MONGOL

CEL MAI MARE IMPERIU CUNOSCUT VREODATĂ ŞI-A AVUT ORIGINILE ÎNTR-O POPULAŢIE NOMADĂ CARE LOCUIA ÎN STEPELE MONGOLIEI. LA APOGEU, SE ÎNTINDEA DE LA OCEANUL PACIFIC LA MALURILE DUNĂRII.

◆ Genghis Han ◆

△ TEMUJIN, FONDATORUL IMPERIULUI MONGOL, CUNOSCUT MAI MULT CA GENGHIS HAN. A MURIT LA 65 DE ANI, LA 18 AUGUST 1227, ŞI A FOST ÎNMORMÂNTAT ÎNTR-UN LOC NECUNOSCUT.

Temujin era fiul lui Yesugei, un şef al tribului mongol Kiyad; orfan de mic, a fost crescut doar de mamă alături de alţi cinci fraţi, în condiţii foarte precare; totuşi, datorită caracterului său puternic şi calităţilor incontestabile, s-a impus în faţa câtorva triburi. În 1206, după înfrângerea şefilor rivali, a fost proclamat Genghis Han („Stăpân universal"), titlu recunoscut de tătari şi de mongoli. Şi-a stabilit capitala la Karakorum şi a început cucerirea Chinei septentrionale, pe care a ocupat-o în 1215 distrugând Beijingul şi masacrând majoritatea locuitorilor. Apoi s-a îndreptat spre occident, invadând mai intâi imperiul turc Khorezm (teritoriile de azi ale Iranului, Irakului şi Turkestanului). Apoi a ajuns la graniţele Indiei şi ale Rusiei. În 1226, imperiul său ajunsese la proporţii nemaiîntâlnite până atunci, întinzându-se de la Marea Chinei la coastele Mării Negre. Rechemat în China pentru potolirea unei rebeliuni interne, a murit la 18 august 1227, căzând de pe cal; după moartea lui, imperiul a fost împărţit în patru între fiii şi nepoţii săi. Abil organizator şi cuceritor aprig, Genghis Han semăna teroare şi tristeţe pe oriunde trecea, dar ştia să se folosească şi de învăţaţii budişti şi de civilizaţiile popoarelor cucerite pentru a le oferi mongolilor săi, sălbatici şi primitivi, ordine şi disciplină nu doar militară, ci şi morală.

După moartea lui Genghis Han, Imperiul Mongol a continuat să se extindă şi în următorii cincizeci de ani sub conducerea succesorilor săi, deveniţi o ameninţare directă pentru statele creştine europene odată cu supunerea ţărilor musulmane din Asia.

Hoarda de Aur

În 1240, mongolii au atacat Europa orientală şi, după ce au distrus Kievul şi i-au exterminat populaţia, au invadat principatele sud-occidentale ale Galiţiei şi Voliniei, lăsând în urmă pământuri devastate şi ruine. Apoi, au atacat Polonia şi Ungaria, învingându-i mai întâi pe polonezi şi pe germani în bătălia de la Legnica (Liegnitz) în Silezia în 1241, şi apoi pe maghiari la Sajo. Doar moartea marelui han Ogodai a salvat ţările Europei de la dezastru. Nepotul său, Batu, a preferat să se retragă şi să formeze un stat din teritoriile cucerite, Hoarda de Aur, cu capitala la Sarai Batu. La început, această zonă a constituit o parte a Imperiului Mongol şi mai târziu, după ce s-au strâns legăturile cu centrul imperiului, a devenit

▽ COIF DIN PERIOADA DINASTIEI YUAN, POATE AL UNUI OFICIAL PARTICIPANT LA INVAZIA JAPONIEI.

DINASTIA YUAN
Dinastia a condus China între 1279 şi 1371. A intensificat schimburile comerciale cu Occidentul, care astfel a intrat în contact cu noile tehnici din care s-au dezvoltat tiparul şi armele de foc.

PLECAREA LUI MARCO POLO DIN VENEŢIA, ▷ PE UN MANUSCRIS DE LA SFÂRŞITUL SECOLULUI XIV.

MARCO POLO
Cel mai cunoscut occidental ajuns în China lui Kubilai Han a fost veneţianul Marco Polo, care după această călătorie (1271–1295) a scris relatările din *Milionul*. A fost primit la curtea lui Kubilai cu mari onoruri şi i-au fost acordate titluri şi îndatoriri de ambasador şi administrator. În 1292 a decis să revină acasă, dar i-a fost încredinţată o ultimă misiune: să însoţească o principesă mongolă care urma să se căsătorească cu un rege din Persia. După trei ani de călătorie, a ajuns la Veneţia, unde şi-a povestit descoperirile.

KUBILAI HAN: CONDOTIER ▷ ȘI SUVERAN MONGOL, AL CINCILEA MARE HAN ȘI FONDATOR AL PRIMULUI IMPERIU AL DINASTIEI YUAN.

stat independent. Principii ruși au fost nevoiți să recunoască autoritatea mongolilor, de la care primeau învestitura în schimbul unui jurământ de fidelitate, cu obligația de a plăti tribut. Abia în 1480, Ivan III al Moscovei a refuzat să declare fidelitatea, a lui și a Rusiei, față de han și mongolii nu au acționat cu suficientă energie.

China

După căderea dinastiei Jin sub loviturile lui Genghis Han (1215), chiar și regatul chinez Sung de Sud a fost ocupat în 1279 de Kubilai Han, care a mutat capitala mongolă la Khanbalik (Beijing). El a fondat dinastia mongolă Yuan: a intensificat traficul pe rutele comerciale ale Asiei Centrale și a intrat în contact cu misionarii și comercianții occidentali, printre care și cu negustorul venețian Marco Polo. Chinezii suportau cu greu această dominație străină și din 1340 au avut loc mai multe insurecții în aproape toate provinciile; în una din acestea, Zhu Yuanzhang (un călugăr budist) a reușit să se impună și, după cucerirea Beijingului (1371), a proclamat la Nanching nașterea noii dinastii – Ming, „lumină“. Mongolii au fost obligați să se retragă spre nord, dar nu au încetat să reprezinte o amenințare.

△ TIMURLENK ATACĂ UN GRUP DE CAVALERI
MINIATURĂ DIN 1467 PĂSTRATĂ LA BALTIMORE.

• Tamerlan

Nume sub care e cunoscut ***suveranul turco-mongol Timurlenk****. Probabil descendent al lui Genghis Han, provenit din teritoriile din Transoxiana, a pus stăpânire, prin impetuoase campanii militare, pe podișul Persiei, Siriei și Anatoliei Centrale și a organizat chiar și o expediție împotriva Indiei, distrugând Delhi (1338). A murit în timp ce se pregătea să atace China (1405).*

◆ Primii locuitori din America de Nord şi Centrală ◆

Populaţiile răspândite pe continentul american cu multe secole înainte de sosirea lui Columb descindeau, cel mai probabil, din triburile de vânători asiatici care au traversat strâmtoarea Bering în timpul ultimei glaciaţiuni, când, din cauza scăderii nivelului oceanului, Asia şi America erau unite. Nu lipsesc însă şi alte ipoteze despre popularea Americilor; în orice caz, în anul 1492, continentul era populat de grupuri destul de diferite: în nord erau pieile roşii, împărţiţi după habitat (munţi, păduri sau câmpii) în diferite triburi; în America Centrală, grupurile mai degrabă primitive din Caraibe, iar pe continent, culturi mult mai dezvoltate, ca ale olmecilor, toltecilor, zapotecilor, huaxtecilor şi totonacilor. Prima aşezare importantă din valea Mexicului a fost centrul de ceremonii de la Teotihuacán, aflat la apogeu în secolele III–VI d.Hr., cu o influenţă profundă asupra altor civilizaţii central-americane. Dar cea mai semnificativă cultură a fost a mayaşilor, o civilizaţie de înalt nivel prin cunoştinţele sale din diverse domenii, de la astronomie la agricultură, dezvoltată în două perioade principale (preclasică, 1500 î.Hr.– 250 d. Hr., şi clasică, 300–900 d.Hr.). A lăsat splendide vestigii în diferite localităţi din Mexic şi Guatemala. Între secolele XII şi XVI d.Hr. s-a dezvoltat foarte mult civilizaţia aztecilor, popor războinic, care şi-a avut centrul în capitala Tenochtitlán, astăzi Ciudad de Mexico.

◁ **PIATRA SOARELUI** ESTE CONSIDERATĂ O EMBLEMĂ A CIVILIZAŢIEI AZTECE. ERA UN *DISC-CALENDAR*, PE MARGINILE CĂRUIA SUNT INDICATE CELE DOUĂZECI DE ZILE ALE CALENDARULUI RITUALIC.

CIVILIZAŢIILE PRECOLUMBIENE

ÎNAINTE DE VENIREA EUROPENILOR ÎN AMERICA, S-AU DEZVOLTAT ACOLO CÂTEVA MARI CIVILIZAŢII ÎN DOUĂ ZONE DISTINCTE: ÎN AMERICA CENTRALĂ, MAI ÎNTÂI OLMECII, APOI MAYAŞII ŞI APOI AZTECII, AU ÎNTEMEIAT IMPERII PUTERNICE, IAR ÎN AMERICA DE SUD S-AU AFIRMAT INCAŞII.

Prima populație americană care a lăsat urme ale existenței ei au fost olmecii, stabiliți pe la 1500 î.Hr. pe coastele golfului Mexic, fondatori ai unei societăți bine organizate. Aceștia practicau agricultura, cultivau porumb, cartofi și fasole și au dezvoltat cunoștințe foarte avansate de arhitectură, luate drept exemplu de populațiile ulterioare.

Mayașii

Aproape contemporan cu olmecii au apărut și primele așezări mayașe pe coasta Pacificului (perioada preclasică, 1500 î.Hr.–250 d.Hr.); dar perioada de apogeu a fost între 300 și 900 d.Hr. (perioada clasică). Mayașii din zona platourilor înalte au ridicat temple de ceremonii la Tres Zapotes, Ipazà și Kaminaljuyu; în această zonă s-au născut sculpturile monumentale, scrisul și calendarul. În regiunile de câmpie au înflorit orașe-stat puternice și organizate care, pe la 950, au fost abandonate și au decăzut din motive încă necunoscute.

Aztecii

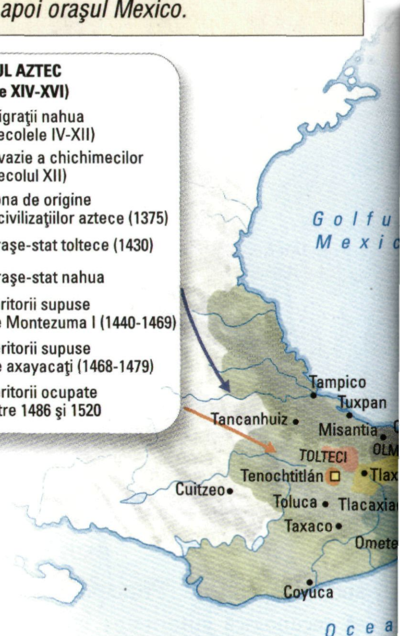
Imperiul Aztec a apărut într-o epocă mai recentă, pe teritorul de azi al Mexicului. Azecii, de origine nomadă, s-au stabilit în zona lacului Texococo, unde au fondat orașul-capitală Tenochtitlán. Din anul 1500, sub domnia lui Montezuma II, imperiul

CALENDARELE MAYAŞILOR

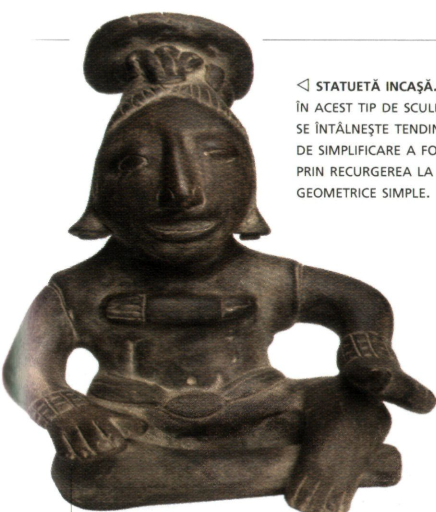
Mayașii își perfecționaseră o tehnică sofisticată de măsurare a timpului. Aceștia făcuseră patru calendare: Tzolkin, Haab, Calendarul Lung și Calendarul lui Venus. Astfel, calculau pe perioade lungi ciclul mediu al unui an venusian care dura între 581 și 587 de zile, cu o medie de 584 de zile.

• Tenochtitlán

Capitala Imperiului Aztec *pe malul lacului Texcoco, traversată de canale şi înconjurată de diguri, avea în secolul XV aproximativ 200 000 de locuitori; pe ruinele sale s-a ridicat apoi oraşul Mexico.*

◁ STATUETĂ INCAȘĂ.
ÎN ACEST TIP DE SCULPTURĂ SE ÎNTÂLNEȘTE TENDINȚA DE SIMPLIFICARE A FORMELOR PRIN RECURGEREA LA VOLUME GEOMETRICE SIMPLE.

ARTĂ INCAȘĂ

În Imperiul Inca, bazat pe o organizare rigidă, se acorda puțin spațiu creativității artistice, motiv pentru care ceramica, țesăturile și sculptura s-au dezvoltat puțin, repetând mereu aceleași modele.

și-a atins maxima splendoare, dar în 1519 a fost atacat de conchistadorii spanioli conduși de Hernán Cortés și a fost anihilat de aceștia în doar câțiva ani.

Incașii

În timp ce coastele orientale ale Americii de Sud au rămas mult timp pustii, în Anzi s-au instalat comunități care cultivau cartofi și creșteau animale, în special oi, de la care foloseau lâna: printre acestea se numără civilizațiile Huari și Tihuanaco, dar și Chimú, precursorii incașilor. Aceștia din urmă au fost capabili să construiască un mare imperiu și timp îndelungat au știut să reziste înaintării spaniolilor, deși până la urmă au capitulat și ei. Nucleul politico-social al societății incașe era *ayllu*, o comunitate mică fondată pe legăturile de familie, unde proprietatea era în comun și bunurile erau împărțite după nevoile fiecăruia.

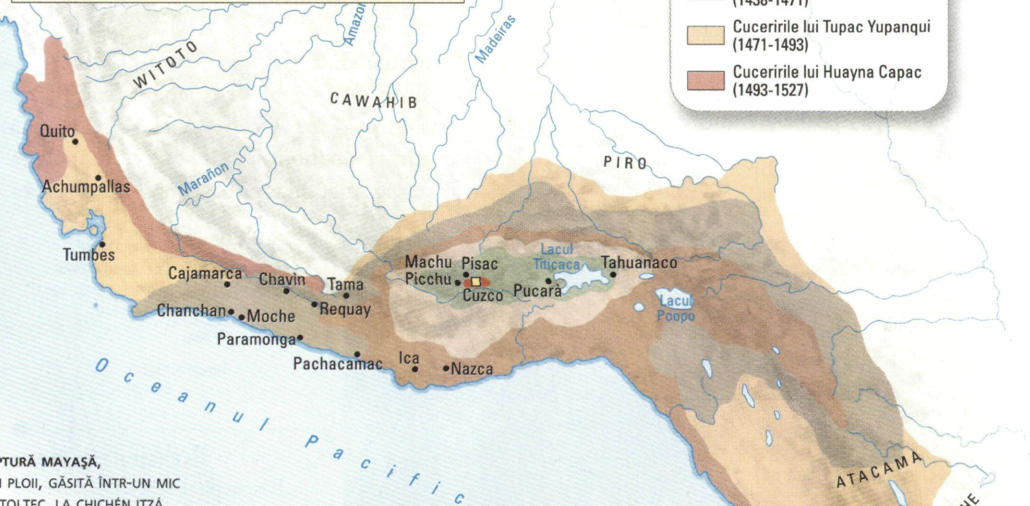

△ CHICHÉN ITZÁ, CEL MAI IMPORTANT SIT ARHEOLOGIC MAYAȘ, CONSTRUIT ÎN EPOCA POSTCLASICĂ (950–1200 D.HR.).

• Machu Picchu

Aflat la circa 2 000 m altitudine, pe un versant sub care trece râul Urubamba, a fost probabil ***refugiul ultimilor Inca în fața spaniolilor****. Descoperit în 1911 de arheologul Hiram Bingham, Machu Picchu are 13 km² și este alcătuit dintr-o piață aflată în centrul unei serii de terase dispuse ascendent pe care au fost ridicate edificii din piatră.*

◁ SCULPTURĂ MAYAȘĂ, A ZEULUI PLOII, GĂSITĂ ÎNTR-UN MIC TEMPLU TOLTEC, LA CHICHÉN ITZÁ.

RITUALURI DE SACRIFICIU

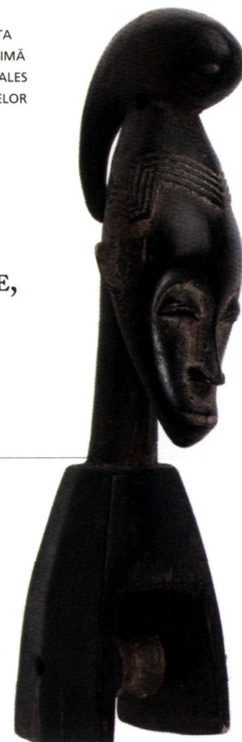
Pentru populațiile din America precolumbiană, ritualurile de sacrificiu aveau o imensă importanță deoarece, prin intermediul lor, aceștia doreau să le ofere zeilor sânge, considerat lichid vital regenerator. Sacrificiile animale și umane erau parte integrantă a religiei aztece: pentru un războinic era o onoare să moară în luptă sau să fie oferit ca victimă într-un astfel de ritual. Exista în acest scop un altar special de origine toltecă, Chac Mool, sub forma unui om întins, pe care sacerdoții pregăteau victimele.

◆ Africa ◆

Africa este considerată leagănul omenirii, deoarece primele vestigii umane au fost găsite pe teritoriile de azi ale Kenyei şi Tanzaniei. Mult timp, europenii au cunoscut doar partea septentrională a Africii, cu deschidere la Mediterana. Se ştia puţin sau mai nimic despre populaţiile din sudul Saharei. Se pare, conform lui Herodot, că fenicienii au înconjurat coastele continentului pe la 600 î.Hr.; primele contacte cu partea central-meridională au avut loc abia la sfârşitul secolului XV, când navigatorii portughezi au ajuns pe coastele Senegalului, iar într-o a doua expediţie au ajuns până la extremitatea meridională a Africii. Cu siguranţă că aceste contacte dintre europenii albi şi negrii africani au fost foarte complexe şi dificil de reprodus; pe de-o parte, superioritatea tehnologică a pus popoarele africane într-o condiţie de subordonare netă, dar şi pentru marinarii portughezi a fost o surpriză să se afle în faţa unor societăţi organizate în state cu legi uneori incredibil de evoluate sau de elaborate. Imaginea africanului sălbatic este, de fapt, o percepţie ulterioară, din timpul marelui comerţ cu sclavi, şi pare să fie mai mult o încercare de justificare a acţiunilor albilor decât o reprezentare obiectivă a realităţii. Astfel s-a născut ideea misiunii civilizatoare pe care omul alb avea datoria să o îndeplinească faţă de popoarele supuse, îmbrăţişată de opinia publică europeană.

REGATELE AFRICANE

▷ STATUETĂ YORUBA: ARTA ACESTEI POPULAŢII SE EXPRIMĂ SUB DIFERITE FORME, MAI ALES PRIN REDAREA NUMEROASELOR DIVINITĂŢI ADORATE.

NE-AM OBIŞNUIT PREA MULT SĂ CONSIDERĂM AFRICA LOCUL ÎNAPOIERII CULTURALE ŞI ECONOMICE, IGNORÂND CĂ PE ACEST CONTINENT AU ÎNFLORIT REGATE AVANSATE ŞI CIVILIZAŢII RAFINATE.

Înainte ca europenii să înceapă, în secolul XV, să ocupe tot mai mult teritoriul african şi să se folosească de resursele umane şi naturale de aici, în Africa s-au afirmat regate şi imperii care prin organizare aveau puţine motive să invidieze statele europene contemporane; este adevărat că primii călători care s-au aventurat prin aceste teritorii au subliniat aspectele diferite, dar nicidecum inferioritatea.

ARTĂ AFRICANĂ
În Africa, în special în regiunea Nigerului şi a Congoului, s-au dezvoltat între secolele XII şi XVI diferite forme de expresii artistice, mai ales figuri antropomorfe sculptate în lemn şi piatră.

Regatul Ghana

În secolul V d.Hr. s-a remarcat regatul Ghana, cu un teritoriu care, în perioada sa de apogeu, ocupa o suprafaţă de la Maroc la zonele aurifere ale Africii occidentale, în sud. După şase secole de independenţă şi de bunăstare datorate unui comerţ înfloritor, a fost invadat de Almoravizi, care au impus credinţa musulmană.

Imperiul Mali

În timp ce regatul Ghanei era cucerit de musulmani, în Africa central-occidentală se afirma un nou stat fondat de populaţia de etnie mandike, care trăia în regiunea dintre Guineea septentrională şi Mali meridional. Imperiul s-a dezvoltat în perioada 1235–1645 şi, sub conducerea lui Musa, a ajuns la maximul splendorii sale şi la o populaţie de 50 de milioane de locuitori de diferite etnii. Din 1389, imperiul a început să intre în criză din cauza lipsei de stabilitate a guvernului şi presiunilor exercitate la graniţa orientală de regatul Songhai.

• Timbuctu

*Fondat de tuaregi, a devenit în secolul XV un **centru comercial şi cultural** important, asta şi datorită moscheei Sankoré, un prestigios centru universitar islamic.*

◁ MOSCHEEA DE LA DJENNÉ (MALI), EXEMPLU REMARCABIL DE ARHITECTURĂ ISLAMICĂ AFRICANĂ, AI CĂREI PEREŢI SUNT CONSTRUIŢI DIN CĂRĂMIZI DE LUT.

ISLAMUL ÎN AFRICA
Răspândirea religiei musulmane a început cu expediţiile militare arabe dintre 650 şi 700 în ţările mediteraneene. Deşi convertirea populaţiilor septentrionale a fost destul de rapidă şi generalizată, nu acelaşi lucru s-a întâmplat cu populaţiile din partea centrală a continentului, care aveau religii animiste şi politeiste.

Regatul Songhai

Acest regat îşi are originea în secolul VII în populaţia Songhai, pe cursul inferior al Nigerului. După ocupaţia regatului Mali, naţiunea s-a eliberat în 1336 datorită lui Sonni Ali Kilnu, iar sub regele musulman Sonni Ali Ber a reuşit să cucerească pământurile fostului Imperiu Mali, care căzuse în ruină, şi să ocupe temporar oraşele Timbuctu şi Djenné. Datorită acestor cuceriri, Sonni Ali Ber a reuşit să controleze rute comerciale care i-au adus mari bogăţii, chiar mai multe decât Imperiului Mali. Songhai a prosperat până în 1591, când o armată marocană

condusă de Judar Paşa a câştigat bătălia de la Tondibi şi a distrus oraşele Gao, Timbuctu şi Djenné, punând capăt regatului Songhai.

Africa Centrală

În secolul IX, s-au format în savana congoleză comunităţi de agricultori care apoi au dezvoltat comerţul pe bază de cupru şi fildeş cu ţările coastei orientale. În secolul XIV, Wene, de etnie bantu, a fondat, în această zonă, regatul Congo, care a rezistat multă vreme graţie unui sistem politic prin care puterea era distribuită unui număr mare de guvernatori provinciali.

◁ MĂŞTILE YORUBA PREZINTĂ O ÎNALTĂ VALOARE ARTISTICĂ.

YORUBA

Populaţia locuia pe teritoriul actual al Nigeriei şi s-a dezvoltat în jurul oraşului-stat Ile-Ife; încă de la sfârşitul secolului XIII este celebră pentru produsele sale artistice din lemn sculptat şi din bronz.

• Comerţul cu sclavi

*Comerţul cu sclavi a fost practicat dintotdeauna în Africa de suveranii africani sau de negustorii arabi; europenii, care aveau nevoie de **mână de lucru ieftină** pentru coloniile americane, au început să prade mai întâi coastele orientale şi apoi oraşele din interior. Reducerea la starea de sclavie se baza pe sentimentul de superioritate a albilor, ceea ce avea să ducă la apariţia rasismului.*

AFRICA ÎN SECOLELE XV-XVII

Zone islamizate în sec. XV
Graniţele Imperiului Otoman
Răspândirea creştinismului etiopian
Diogo Expediţii portugheze
Colonii portugheze
Colonii olandeze
Colonii franceze
Colonii engleze
Colonii spaniole

MARILE DESCOPERIRI GEOGRAFICE

NECESITATEA DESCOPERIRII DE NOI CĂI DE COMUNICARE CU ORIENTUL I-A DETERMINAT PE SUVERANII MARILOR STATE EUROPENE SĂ FINANŢEZE EXPEDIŢII CARE SĂ DESCHIDĂ RUTE COMERCIALE ŞI SĂ DESCOPERE NOI TERITORII PENTRU PRODUSE ŞI RESURSE.

◆ Călătoriile lui Columb ◆

Descoperirea Americii de către Cristofor Columb a fost considerată un moment atât de important în istoria umanităţii încât este folosită pentru delimitarea începutului epocii moderne. Când, în 1492, navigatorul genovez s-a prezentat la curtea Spaniei, puţini îl credeau şi doar bunăvoinţa reginei Isabela a permis organizarea şi realizarea acestei călătorii care va uimi întreaga lume. Columb a plecat la 3 august 1492 de la Palos cu trei caravele (*Nina, Pinta* şi *Santa Maria*); după o călătorie care a durat mai mult decât anticipase, a zărit pământul (12 octombrie). Convins că ajunsese în Indii, credea că insulele găsite aparţineau continelului asiatic şi că erau cele descrise de Marco Polo în *Milionul* cu numele de Cipango (Japonia). A trăit toată viaţa cu această convingere; de fapt, nici în călătoriile ulterioare, Columb nu şi-a dat seama că descoperise un nou continent. Călătoria a schimbat radical lumea percepută de omul medieval şi a imprimat istoriei imaginea globală care este astăzi unul din reperele fundamentale ale realităţii pe care o trăim. Consecinţele călătoriei şi ale descoperirilor legate de aceasta nu au întârziat să apară: Mediterana a pierdut gradual rolul central pe care îl avusese până atunci, naţiunile cu deschidere la Atlantic, mai ales Spania, care finanţase expediţia, au obţinut avantaje importante şi au devenit noile puteri dominante ale Europei.

Pe urmele lui Columb s-au aventurat mulţi alţi navigatori, sperând să găsească noi pământuri neexplorate şi astfel să facă rost de bogăţii pentru ei şi pentru naţiunile care finanţaseră expediţia. Evident, mulţi nu s-au mai întors sau au fost constrânşi să-şi lase toate speranţele pe fundul oceanelor, dar unii au reuşit să ajungă la pământuri îndepărtate şi, în câteva decenii, întreaga hartă a lumii a fost redesenată.

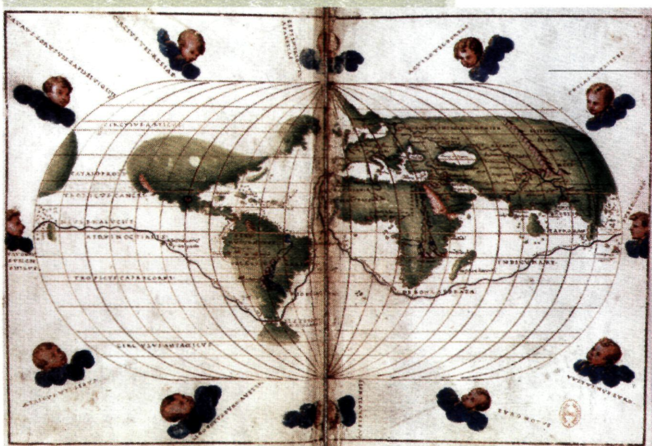

△ SEMNĂTURILE LUI COLUMB: LA STÂNGA, CEA DE DINAINTEA DESCOPERIRII AMERICII, LA DREAPTA, CEA CU CARE SEMNA DOCUMENTELE CA AMIRAL.

America

Portughezul Pedro Alvares Cabral a fost primul navigator care a ajuns, în 1500, în Brazilia şi, pe baza tratatului de la Tordesillas (1494), acele pământuri au intrat sub jurisdicţie portugheză. De fapt, tratatul împărţise lumea în două între spanioli şi portughezi pe baza meridianului nord-sud (770 km vest de Insulele Capului Verde): pământurile din estul acestei linii reveneau Portugaliei, iar cele din vest, Spaniei. La doi ani după această descoperire (1502), italianul Amerigo Vespucci, care a navigat de-a lungul Americii de Sud între Amazon şi Rio de la Plata, şi-a dat seama că acele pământuri aparţineau unui nou continent, care a luat numele lui.

CĂLĂTORIA LUI MAGELLAN
Navigatorul portughez Fernão de Magalhães (Magellan) a fost primul care a înconjurat Pământul. A plecat cu cinci nave şi cu 250 de oameni de la Sanlúcar de Barrameda la 20 septembrie 1519. A fost ucis în Filipine, dar echipajul său s-a întors la 18 septembrie 1522.

◁ HARTĂ CARE REPREZINTĂ RUTA URMATĂ DE MAGELLAN ÎN EXPEDIŢIA SA. HARTA SE AFLĂ LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE FRANCE.

◁ SFERĂ ARMILARĂ: VECHI INSTRUMENT ASTRONOMIC CARE ARATĂ PRINCIPALELE DIVIZIUNI ALE SFEREI CEREȘTI, UTIL PENTRU REPREZENTAREA MIȘCĂRII APARENTE A AȘTRILOR.

INSTRUMENTE DE NAVIGAȚIE
La sfârșitul secolului XV, a început să fie folosit astrolabul nautic, derivat al astrolabului astronomic de epocă elenistică. Cu astrolabul nautic și cu cvadrantul au plecat în călătorie Columb, da Gama și Magellan.

Cucerirea lumii

În 1497, italianul Giovanni Caboto (John Cabot) a explorat insula Terranova. În 1520, Ferdinand Magellan, în serviciul casei regale spaniole, a trecut de Țara de Foc și a explorat Oceanul Pacific, căruia i-a dat numele. A ajuns apoi în Filipine, unde a fost ucis. O parte a echipajului său a mers până în India, și apoi a revenit în Spania, încheind astfel prima călătorie în jurul Pământului. Apoi, James Cook a explorat Australia orientală, Noua Zeelandă și Insulele Hawaii.

• Cabral descoperă Brazilia

Pe ruta lui Vasco da Gama către India (1497), ***a plecat în martie 1500 de la Lisabona o expediție condusă de Pedro Alvares Cabral.*** *Flota sa, odată ce a trecut ecuatorul, a cârmit spre vest printr-o manevră mult mai amplă decât de obicei; astfel a descoperit un pământ până atunci necunoscut: Brazilia.*

△ **HENRIC NAVIGATORUL** (1394-1460), FRATELE REGELUI PORTUGALIEI, EDUARD, A FOST PROMOTORUL CAMPANIILOR DE EXPLORARE ȘI AL MARILOR DESCOPERIRI GEOGRAFICE ALE PORTUGHEZILOR.

CĂLĂTORII ȘI EXPLORĂRI ÎNTRE 1480 ȘI 1788

Pământuri explorate de europeni până la 1400
Pământuri explorate de europeni până la 1500
Pământuri explorate de europeni până la 1600
Cook 1772-75 → Călătorii de explorare

Groenlanda
Marea Groenlandei
Insulele Svalbard
Oceanul Arctic
Novaia Zemlia
Capul Nord
Cercul Polar Arctic
Islanda
Scandinavia
Siberia
Alaska
Ohotsk
Kamceatka
Marea Bering
Bering 1725-29
Insulele Aleutine
Bering 1740-41
Sahalin
ASIA
Mongolia
Karakorum
Beijing
Japonia
China
Urdaneta 1565
Oceanul Pacific
Cook 1776-79
Mendaña De Neira 1567-68
Insulele Sandwich (Hawaii)
Drake 1577-80
Saavedra 1527
La Perouse 1785-88
Insulele Caroline
Insulele Marshall
Insulele Gilbert
Insulele Ellice
Magellan-Elcano 1519-22
Insulele Solomon
Insulele Hebride
Insulele Fiji
Isole Samoa
Quiros-Torres 1605-06
Insulele Societății (Tahiti)
Insula Tonga
Noua Caledonie
Tasman 1642-43
Noua Guinee
Australia
Sydney
Marea Tasman
Noua Zeelandă
Țara Van Diemen (Tasmania)
Oceanul Indian
Cook 1772-75
Cook 1768-71
Bougainville 1766-69
Drake 1577-80
Magellan-Elcano 1519-22
Madagascar
Baia di Natal
Capul Agulhas
Capul Bunei Speranțe
Golful Sfânta Elena
Quelimane
Sofala
Malindi
Albuquerque 1503-13
Vasco da Gama 1497-99
Dias 1487-88
Ecuator
AFRICA
Tropicul Racului
Tropicul Capricornului
Oceanul Atlantic
Cabral 1500
Vespucci 1501
Strâmtoarea Magellan
Montevideo
Rio de Janeiro
Brazilia
Chile
AMERICA DE SUD
Nuova Granada
Columb 1498
Columb 1502-04
Columb 1493-94
Columb 1492-93
Capul Verde
Insulele Canare
Verrazzano 1524
de Ojeda-Vespucci 1499-1500
Insulele Azore
Nova Scotia
Terranova
G. Caboto 1497
Cartier 1534-35
S. Caboto 1509
Frobischer 1574
Hudson 1610
Strâmtoarea Davis
Davis 1587
Baffin 1616
Labrador
Corteral 1500
Barents 1596-97
Willoughby-Chancellor 1553
Lisabona
Palos
Cadiz
Brest
St-Malo
Nantes
Lyon
Plymouth
Bristol
Londra
Amsterdam
Bergen
Stockholm
Novgorod
Arhanghelsk
Rusia
Bulgar
Kiev
Cracovia
Veneția
Roma
Constantinopole
Sarai
Astrahan
Trebizonda
Damasc
Mosul
Baghdad
Bassora
Alexandria
Arabia
Hormuz
Tașkent
Turfan
Buhara
Samarkand
Kashgar
Khotan
Dunhuang
Kabul
Katmandu
Delhi
Ahmadabad
Goa
Calcuta
Cabral-Cacella 1626-32
Pagani
Yumen
Chengtu
Yunnan
Nanking
Zaitun
Macao
Saverio 1540-52
Filipine
G. De Empoli 1514
Angkor
Malacca
Sumatra
Borneo

◆ Criza Bisericii ◆

Influenţa Bisericii în societatea europeană a secolelor XIV–XVI era enormă. Marca toate momentele semnificative ale vieţii (naşterea, căsătoria şi moartea) prin intermediul sfintelor taine şi dădea promisiunea vieţii veşnice, în schimbul confesării, ispăşirii şi al daniilor, dar mai ales prin indulgenţele pe care papa sau episcopii le puneau în vânzare pentru realizarea marilor monumente ale Bisericii. Intenţia lui Luther nu era să producă o ruptură de Roma, ci să critice ceea ce devenise un comerţ în toată regula şi să readucă la lumină preceptele biblice de la începuturi, care îi ajutau pe credincioşi să obţină mântuirea. La Vatican, iniţiativa sa nu a fost apreciată şi cardinalul Thomas Cajetan (Tommaso de Vio) l-a admonestat verbal pe Luther; apoi, Leon X, prin bula papală *Exurge Domine* din 1520, i-a cerut oficial lui Luther să renunţe la tezele sale, pentru că risca excomunicarea. Astfel s-a ajuns la o ruptură ireversibilă după ce Luther a ars în piaţa publică bula primită de la Roma. Prin scrierile sale, Luther a trasat principiile fondatoare ale Bisericilor protestante care au apărut după Reformă. El a descris liniile noii Biserici în special în lucrările *Slujba germană şi ordinea cultului* (1525) şi *Micul şi marele catehism* (1529).

△ **MARTIN LUTHER** S-A NĂSCUT LA 10 NOIEMBRIE 1483 LA EISLEBEN, ÎN SAXONIA. A MURIT LA 18 FEBRUARIE 1546.

REFORMA PROTESTANTĂ

CRIZA SPIRITUALĂ ÎN CARE CĂZUSE BISERICA A FAVORIZAT O SERIE DE NOI TEORII RELIGIOASE, DAR MAI ALES O NETĂ OPOZIŢIE FAŢĂ DE PAPĂ, CONSIDERAT DE MULŢI CAUZA PRINCIPALĂ A DECĂDERII MORALE.

Această situaţie provoca nemulţumiri şi în multe părţi ale lumii ecleziastice se cerea o intervenţie drastică pentru stoparea celor mai evidente scandaluri. Impulsul înnoitor venea dinspre umanişti, care se gândeau la o nouă religiozitate, bazată pe credinţă şi caritate, care trebuia să se nască din citirea Scripturilor. Intenţia lor nu era să strice unitatea Bisericii, dar evenimentele care au urmat au dus la această consecinţă dramatică.

MARTIN LUTHER
După ce a studiat la universitatea din Erfurt, a intrat în iulie 1505 în ordinul augustinian şi, din 1513, a predat filosofia şi teologia la Wittenberg. În 1571 a protestat împotriva vânzării indulgenţelor, intens promovate de Leon X, afişând cele *Nouăzeci şi cinci de teze* pe uşa Bisericii Tuturor Sfinţilor din Wittenberg. A fost excomunicat de papă la 3 ianuarie 1521, dar şi-a găsit refugiu în castelul de la Wartburg al lui Frederic de Saxonia, unde s-a ocupat de prima traducere a Bibliei în limba germană.

Reforma luterană

Gestul lui Luther a produs o serie de consecinţe care au influenţat istoria Europei în următoarele două secole. Mulţi principi germani i s-au alăturat repede, dorind să intre în posesia pământurilor Bisericii, şi au generat o ruptură în lumea creştină. Doctrina luterană se baza pe raportul direct dintre om şi Dumnezeu, excluzând o serie de intermediari care erau fundamentali în sânul Bisericii. Pentru Luther, mântuirea omului se afla exclusiv în credinţă, negându-se importanţa faptelor, iar destinul omului era deja scris, astfel că bunele acţiuni nu îi mai foloseau la nimic.

△ **SEMNĂTURA LUI MARTIN LUTHER** PUBLICATĂ PENTRU PRIMA DATĂ ÎN CUNOSCUTA ENCICLOPEDIE SUEDEZĂ *NORDISK FAMILJEBOK* APĂRUTĂ ÎN MAI MULTE EDIŢII ÎNCEPÂND CU 1876.

• Jean Calvin

***Reformator religios francez**; susţinător al ideilor luterane (1553), a fost obligat să părăsească Parisul. După ce a stat o vreme la Strasbourg şi Basel, s-a stabilit în 1541 la Geneva, un oraş model de rigoare şi disciplină.*

Contrareforma

După excomunicarea lui Martin Luther în 1521, Biserica de la Roma a aşteptat până să răspundă doctrinal tezelor reformiste; de fapt, abia în 1545, papa Paul III a convocat Conciliul de la Trento pentru dezbaterea

BIBLIA
Pe când se ascundea de gărzile papei, Martin Luther s-a dedicat traducerii Bibliei în germană, deoarece el credea că orice creştin trebuie să citească direct Textele Sacre şi să le dea o interpretare proprie. Din acest motiv, în ţările de religie protestantă Biblia era mult mai cunoscută decât în ţările catolice, unde era citită şi interpretată predominant de clerici.

▷ **BIBLIA ÎN GERMANĂ**, DIN 1545: ESTE VERSIUNEA DEFINITIVĂ A PRIMEI BIBLII PE CARE LUTHER A PUBLICAT-O ÎN 1534. DESCHISĂ LA UN PASAJ DIN ISAIA, ESTE UNA DIN PUŢINELE COPII PĂSTRATE.

chestiunii. Majoritatea participanților nu au favorizat un dialog între cele două opinii; ba chiar s-a ajuns la afirmarea unei direcții dure prin care Biserica dovedea că nu avea nici o intenție să renunțe la rolul principal în materie de religie și, prin decrete dogmatice, s-a reafirmat validitatea sfintelor taine și doctrina mântuirii prin fapte, atribuindu-le oamenilor capacitatea liberului arbitru. A adoptat principii foarte importante de moralizare a vieții clericale, interzicând cumulul de îndatoriri și obligându-i pe clerici la celibat și la castitate.

• Societatea lui Isus

*După convertirea la catolicism, nobilul basc Ignațiu de Loyola a fondat la Paris un grup cunoscut sub numele de „Societatea lui Isus", care s-a pus în slujba papei (1534), iar Paul III l-a numit Ordin al Iezuiților (1540). Misiunea lui era **să apere și să răspândească credința catolică**. Iezuiții sunt foarte activi în activitatea misionară și de învățământ în multe țări ale lumii.*

HENRIC VIII
Rege al Angliei și al Irlandei, fiul lui Henric VII, s-a căsătorit cu Ecaterina de Aragon (1509); din cauza refuzului papei de a-i anula căsătoria, s-a autoproclamat cap al Bisericii Anglicane (1534). S-a căsătorit cu Anne Boleyn, dar mai târziu a condamnat-o la moarte pentru trădare (1536). După Anne, a mai avut încă patru soții. A fost tatăl reginei Elisabeta, care a guvernat regatul mai mult de patruzeci de ani.

△ HENRIC VIII ÎNTR-UN TABLOU DIN 1542 DE HANS HOLBEIN, PĂSTRAT LA HOWARD CASTLE ÎN YORKSHIRE.

REFORMA PROTESTANTĂ

- Imperiul lui Carol V (1506-1556)
- Limitele imperiului în 1570
- Teritoriile Habsburgilor din Spania
- Teritoriile Habsburgilor din Austria
- Teritoriile Veneției
- Imperiul Otoman
- State vasale otomanilor
- Insursiuni ale corsarilor barbari
- Zone de religie catolică
- Zone de religie anglicană
- Zone de religie calvino-hughenotă
- Zone de religie protestantă
- Zone de religie luterană
- Zone de religie mixtă
- Zone de religie ortodoxă
- Husiți

Oceanul Atlantic
Marea Nordului
Marea Baltică
Marea Mediterană
REGATUL NORVEGIEI
REGATUL SUEDIEI
Finlanda
REGATUL SCOȚIEI
REGATUL DANEMARCEI
Irlanda
REGATUL ANGLIEI
IMPERIUL RUS
Țările de Jos Spaniole
SFÂNTUL IMPERIU ROMAN
REGATUL POLONIEI
Marele Ducat al Lituaniei
Ducatul Prusiei
REGATUL FRANȚEI
Confed. elvețiană
Franche Comté
Duc. Savoia
Principatul Transilvaniei (vasal otoman din 1541)
Principatul Moldovei (vasal otoman din 1538)
Regatul Ungariei (vasal otoman din 1541)
Principatul Valahiei (vasal otoman)
REPUBLICA VENEȚIANĂ
Republica Genova
Statul Bisericii Catolice
Regatul Sardiniei
Regatul Napoli
Regatul Siciliei
REGATUL PORTUGALIEI (spaniol din 1580)
REGATUL SPANIEI
IMPERIUL OTOMAN
Sultanatul Fezului și al Marocului
Algeria (vasal otoman din 1529)
Tunisia (vasal otoman din 1574)
Tripolitania (vasal otoman din 1551)

◆ Ascensiunea Franței ◆

După moartea cardinalului Jules Mazarin (Giulio Mazzarino – 1661), Ludovic XIV din dinastia Bourbon a guvernat singur Franţa timp de 54 de ani, devenind modelul monarhului absolut prin drept divin. În politica externă, a implicat ţara în patru războaie oneroase. Primul a fost războiul de devoluţie (1667–1668) împotriva Spaniei, la finalul căruia Franţa a obţinut o mare parte a Flandrei; războiul cu Olanda (1672–1679), după care Olanda a cedat Conté şi câteva oraşe din sudul Ţărilor de Jos (pacea de la Nijmegen, 1678). Politica expansionistă a suveranului francez a continuat apoi cu anexarea Strasbourgului şi a altor oraşe şi feude din Alsacia şi Luxembourg. O coaliţie a puterilor europene, Liga de la Augsburg, a declarat război Franţei (1688–1697), cu susţinerea Angliei, a principatelor germane şi a ducatului de Savoia. Învins, Ludovic XIV a acceptat pacea de la Rijswijk (1697), l-a recunoscut pe Wilhelm III de Orania ca suveran al Angliei şi a restituit majoritatea teritoriilor cucerite. Apoi Franţa s-a implicat în războiul de succesiune din Spania (1701–1704), declanşat când Carlos II, suveranul Spaniei, i-a privat de drepturi pe urmaşii direcţi şi l-a numit succesor pe nepotul lui Ludovic XIV, Filip de Anjou, viitorul Filip V. Celelalte state europene s-au coalizat împotriva acestei ameninţări, dar conflictul s-a încheiat cu ocuparea tronului Spaniei de către Filip V. Tratatele de la Utrecht şi Rastatt (1713–1714) au încheiat hegemonia franceză.

RĂZBOIUL DE 30 DE ANI

ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XVI, EUROPA ESTE TULBURATĂ DE O CRIZĂ PROFUNDĂ: CONFLICTE, REVOLTE INTERNE, EPIDEMII. RĂZBOIUL DE 30 DE ANI REPREZINTĂ MOMENTUL CEL MAI DRAMATIC AL UNEI SOCIETĂȚI AFLATE ÎN FAZA DE TRANZIȚIE ÎNTRE TRECUT ȘI VIITOR.

Conflictul a izbucnit în 1618, când Ferdinand de Habsburg, rege al Boemiei și viitor împărat al Sfântului Imperiu Roman ca Ferdinand II, a încercat să impună credința catolică; nobilii din Boemia s-au revoltat și i-au oferit coroana protestantului Frederic V Palatinul. Cele două grupuri au căutat aliați printre puterile Europei, transformând astfel conflictul local într-un război global.

Etapa boemo-palatină (1618–1624)

La 23 mai 1618, nobilii protestanți din Boemia au aruncat de la fereastra castelului Hradcany trei consilieri de la Viena (episod cunoscut sub numele de „defenestrarea de la Praga") și au instituit un guvern independent, contribuind la declanșarea războiului. După doi ani (1620), armata Ligii Catolice condusă de Johann Tserclaes, conte de Tilly, a zdrobit armata cehă la Weisserberg. Praga a fost asediată de armata imperială, a fost impus catolicismul, iar monarhia a devenit un drept ereditar al Habsburgilor.

Etapa daneză (1625–1629)

Regele Christian IV al Danemarcei s-a simțit amenințat de avansarea generalului Tserclaes în Germania de Nord și a intervenit în conflict, dar, nereușind să obțină susținerea olandezilor și a englezilor, a fost învins în bătălia de la Lutter (26-27 august 1626) cu trupele imperiale, pierzând aproape jumătate din oameni. Învins apoi de contele Albrecht von Wallenstein la Wolgast, a fost nevoit să ceară pacea (tratatul de la Lübeck, 7 iunie 1629).

• Wallenstein

General ceh aflat în slujba Habsburgilor, *și-a alcătuit, la începutul războiului, o armată de mercenari și s-a remarcat prin abilitate și duritate. După câteva victorii, a fost ucis din ordinul împăratului care era speriat de puterea și duplicitatea lui.*

GUSTAV ADOLF, rege al Suediei din 1611. Interesul arătat cauzei protestante şi teama de creşterea Sfântului Imperiu Roman l-au convins să participe la Războiul de 30 de Ani. În 1632, în bătălia de la Lützen, a învins forțele imperiale, dar a murit în luptă.

◁ **MOARTEA LUI GUSTAV ADOLF II LA LÜTZEN,** ÎNTR-O PICTURĂ DE CARL WAHLBOM.

Etapa suedeză (1630–1635)

Numirea lui Wallenstein ca duce de Mecklenburg a amenințat țările baltice și a făcut ca în război să intervină și regele suedez Gustav Adolf, care, cu susținerea secretă a Franței, s-a proclamat șef al Ligii Protestante. Confruntarea decisivă a avut loc la Lipsca (Leipzig – 24 februarie 1634), unde protestanții au obținut victoria, dar regele danez și-a pierdut viața. Trupele sale

TRATATELE DE LA WESTFALIA (1648)

- Granițele Sfântului Imperiu Roman
- Teritoriile Habsburgilor din Spania
- Teritoriile Habsburgilor din Austria
- Teritorii suedeze
- Regatul Angliei
- Teritoriile Brandenburg
- Teritoriile Saxoniei
- Teritoriile Bavariei
- State indepedente
- Regatul Scoției

• Pacea de la Westfalia

*Compusă din **două tratate semnate la Münster și Osnabrück**, fiindcă protestanții și catolicii refuzau să stea împreună la masa tratativelor, a stabilit recunoașterea oficială a calvinismului și a păstrat concesiile făcute protestanților prin pacea de la Augsburg. Franța și Suedia au primit teritorii, iar împăratul a renunțat la ideea de reunificare a Germaniei. Spania a fost obligată să acorde independența Provinciilor Unite ale Olandei după un război de peste optzeci de ani.*

△ CARDINALUL RICHELIEU ÎNTR-O PICTURĂ DE PHILIPPE DE CHAMPAIGNE, 1637.

CARDINALUL RICHELIEU
Provenit dintr-o familie nobilă, a fost numit episcop în 1607. A devenit cel mai apropiat consilier al reginei-mamă, Maria de Medici, după moartea predecesorului său, Concino Concini, iar în 1624 a fost numit prim-ministru de către regele Ludovic XIII. Susținător convins al absolutismului monarhic, și-a propus două lucruri: preluarea puterii din mâinile marii nobilimi și a hughenoților și lupta împotriva hegemoniei habsburge în Europa.

au continuat lupta, dar au fost învinse la Nordlingen și constrânse să semneze pacea de la Praga (1635) prin care li s-au făcut unele concesii protestanților, ca anularea edictului restituirii tuturor bunurilor ecleziastice dobândite după 1552.

Etapa franceză (1635–1648)

În mai 1635, regele Franței Ludovic XIII a declarat război Spaniei și Habsburgilor, căci prim-ministrul Richelieu era convins că Franța trebuia să se opună ascensiunii Habsburgilor. După o primă etapă marcată de mai multe înfrângeri, francezii, datorită unei alianțe cu suedezii și abilității comandanților pe câmpul de luptă, au reușit să încline balanța în favoarea lor. Lupta decisivă s-a dat la Rocroi (1643), unde francezii au înfrânt faimoasa infanterie spaniolă, considerată până atunci invincibilă. Puși în imposibilitatea de a continua războiul, Habsburgii au semnat Pacea de la Westfalia. Spania a continuat să lupte cu Franța până la epuizarea completă a forțelor sale (tratatul Pirineilor, 1659).

OTOMANII ŞI RUSIA

ÎN ESTUL EUROPEI S-AU RIDICAT DOUĂ MARI PUTERI: IMPERIUL OTOMAN ŞI CEL RUS. ÎN TIMP CE PRIMUL REPREZENTA O AMENINŢARE PENTRU EUROPA CREŞTINĂ, AL DOILEA ÎNCEPE UN LENT DRUM CĂTRE MODERNIZARE.

◆ Căderea Constantinopolelui ◆

Otomanii, un trib turcic care şi-a luat numele de la primul său suveran, Otman I, provenit din zona Mării Marmara, au început să se extindă din secolul XIV, până când sultanul Mahomed II a ocupat Constantinopole, după încercările nereuşite ale arabilor. Odată cu prăbuşirea meterezului estic al lumii creştine, Europa şi-a dat seama îngrozită că

▲ ASEDIUL CONSTANTINOPOLELUI (1453). ILUSTRAŢIE EXTRASĂ DINTR-O CARTE DE JEAN CHARTIER, ISTORIC FRACEZ DIN SECOLUL XV, PĂSTRATĂ LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE FRANCE.

avea vecini puternici şi în plină extindere. Mahomed II a continuat expansiunea în partea balcanică, anexând Serbia, Bosnia şi Grecia. Veneţienii au fost primii care au plătit consecinţele fenomenului: Serenissima a renunţat la posesiunile sale din Moreea (Pelopones) şi din Albania în schimbul menţinerii drepturilor comerciale cu imperiul. Cuceririle teritoriale au continuat sub Soliman Magnificul, care în 1521 a ocupat Belgradul şi în 1526 l-a înfrânt şi ucis în bătălia de la Mohács pe regele maghiar Ludovic II Iagello. Serbia şi Ungaria erau deja în mâinile sale după ce a asediat de două ori, în 1529 şi 1532, Viena, însă fără să reuşească să o învingă. „Ameninţarea turcă" din inima Europei a rămas o problemă centrală a politicii europene pe parcursul secolului XVI, dar cel mai important lucru a fost ruptura pe care otomanii au creat-o în raporturile comerciale între Orient şi Occident şi declinul zonei mediteraneene în calitate de centru al schimburilor comerciale.

BĂTĂLIA DE LA LEPANTO, ARTIST ANONIM; TABLOU ▷ PĂSTRAT LA NATIONAL MARITIME MUSEUM DIN GREENWICH.

După cucerirea Constantinopolelui în 1453, turcii au invadat Peninsula Balcanică. În secolul următor, înaintarea lor spre inima Europei a fost lentă, dar constantă, ajungând să amenințe direct imperiile centrale. Diferiții papi care s-au succedat i-au invitat pe suveranii creștini să se alieze pentru combaterea dușmanului comun, dar acest semnal de alarmă nu și-a găsit ecou până în 1570, când papa Pius V a reușit să coalizeze forțele creștine pentru ajutarea Ciprului asediat de flota sultanului Selim II.

Bătălia de la Lepanto

Până la pregătirea flotei creștine, Ciprul căzuse în mâinile musulmanilor, dar luptele s-au declanșat oricum și la 7 octombrie 1571 a avut loc bătălia din largul orașului Lepanto. Deși la început incertă, victoria le-a revenit apoi creștinilor, care au capturat 130 de nave inamice și au distrus mai mult de 60. Victoria a fost sărbătorită drept cea mai mare realizare a creștinătății în fața islamului, dar nu a fost urmată de nici o altă acțiune, căci în curând au apărut rivalități între aliații creștini. Turcii și-au continuat acțiunile pe uscat, mai ales în Peninsula Balcanică, dar înfrângerea de la Lepanto le-a dovedit vulnerabilitatea și le-a împiedicat obținerea controlului total asupra Mediteranei.

• Soliman Magnificul

Sultan otoman între 1520 şi 1566, ***a condus imperiul spre maxima expansiune*** *prin cucerirea Persiei, a Anatoliei Orientale şi a Mesopotamiei. A lăsat un cod de legi şi a susţinut dezvoltarea artei şi a literaturii.*

Rusia

Precedată de eliberarea de sub dominația vecinilor mongoli de o armată condusă de Dimitri Donskoi (bătălia de la Kulikovo, 1380) și apoi de refuzul marelui cneaz de Moscova, Ivan III, de a plăti tributul către hanii Hoardei de Aur, unificarea teritoriilor Rusiei central-septentrionale a avut loc sub domnia aceluiași Ivan III și a fost completată de Vasili III. Ivan IV

EXPANSIUNE RUSĂ ÎNTRE SECOLELE XV ŞI XVIII

- Marele principat al Moscovei (1462)
- Cuceririle lui Ivan III cel Mare (1462-1505)
- Cuceririle lui Vasile III (1505-33)
- Cuceririle lui Ivan IV cel Groaznic (1533-84)
- Cuceririle Romanovilor (1613-76)
- Cuceririle lui Petru I cel Mare (1682-1725)
- Cuceririle Ecaterinei II (1762-96)
- Intervenţii din Războiul de Şapte Ani (1756-63)
- Cuceriri succesive
- Graniţe în 1815

IMPERIUL OTOMAN

- Imperiul Otoman în 1512
- Cuceririle lui Selim I şi ale lui Soliman (1512-1566)
- Cuceriri (1566-1699)
- State independente din 1815
- Imperiul Safavid (1722)
- Campanii otomane
- Graniţe în 1815
- Expansiune suedeză şi poloneză (1598-1613)

IMPERIUL RUS · TERITORIILE MICILOR HOARDE · IMPERIUL OTOMAN · IMPERIUL SAFAVID · Hanatul Crimeei (vasal otoman) · Daghestan · Georgia · Marea Neagră · Marea Caspică · Golful Persic · Mediterană · QATAR (independent din 1780) · OMAN (independent din 1650)

CUCERIREA SIBERIEI

- 1505
- 1689
- 1725
- 1796
- 1826
- Graniţa în 1826

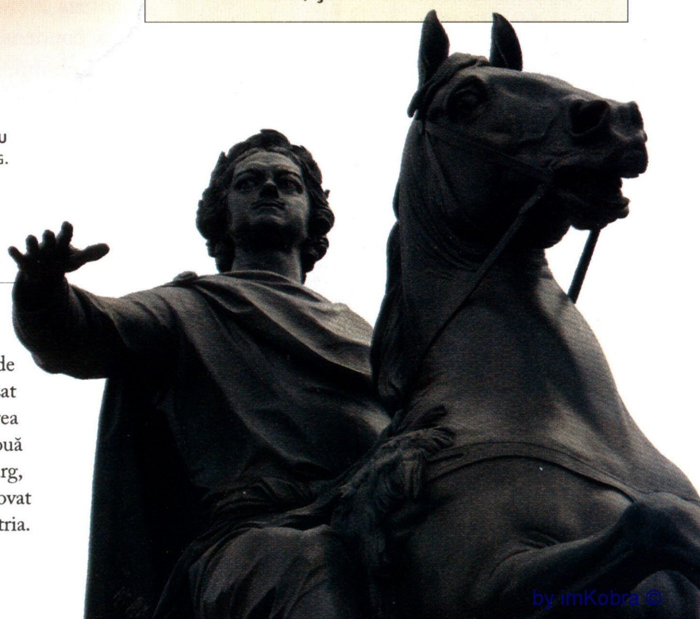
America rusă · Nijnekolimsk 1644 · Petropavlovsk 1740 · Ohotsk 1649 · Iakutsk 1632 · Turuhansk 1607 · Olekminsk 1635 · Tobolsk 1587 · Ieniseisk 1619 · Tomsk 1604 · Krasnoiarsk 1628 · Irkutsk 1652 · Semipalatinsk 1718 · Teritoriu restituit Chinei în 1689 (Tratatul de la Nercinsk) · China manciuriană

• Sankt Petersburg

***Oraş fondat în 1703** de Petru I cel Mare, care l-a ales drept capitală a statului datorită poziţiei sale strategice şi pentru deschiderea la Marea Baltică. După Revoluţia Rusă, s-a numit Leningrad, în onoarea principalului autor al revoluţiei, dar în 1991, după căderea comunismului, şi-a reluat numele vechi.*

a fost primul conducător care, în 1547, şi-a luat numele de ţar (de la *Caesar*) consolidând puterea absolută a suveranului şi structurile administrative ale Imperiului Rus. După o perioadă de războaie cu polonezii şi suedezii pentru supremaţie în zona Baltică, un salt important a avut loc sub conducerea lui Petru I cel Mare, care a pus în practică diferite reforme cu ajutorul inginerilor germani, italieni şi francezi, care au transformat Rusia într-o naţiune modernă. Acesta a redus puterea Bisericii Ortodoxe, a obligat nobilimea să intre în slujba statului şi a început expansiunea către Caucaz, încheiată de Ecaterina II prin anexarea Crimeei în 1783.

▷ STATUIE ECVESTRĂ A LUI PETRU CEL MARE, LA SANKT PETERSBURG.

PETRU I CEL MARE
Ţar al Rusiei între 1689 şi 1725, a avut o politică de reforme care au modernizat ţara şi au consolidat puterea absolută. A construit o nouă capitală la Sankt Petersburg, la gurile Nevei, şi a promovat cultura, comerţul şi industria.

SECOLUL LUMINILOR

◆ Noua ştiinţă ◆

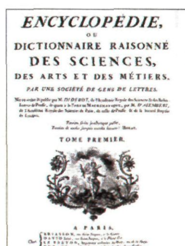

△ **VOLTAIRE,** PSEUDONIM AL LUI FRANÇOIS-MARIE AROUET, A FOST UNUL DINTRE CEI MAI IMPORTANŢI EXPONENŢI AI ILUMINISMULUI.

Cultura umanistă care se afirmă începând cu secolul XIV scoate la iveală o nouă generaţie de cărturari şi oameni de ştiinţă care abandonează vechile principii aristotelice susţinute de Biserică (*ipse dixit* era modul de încheiere a oricărei discuţii sau critici) în favoarea observării sistematice a fenomenelor naturale. Această nouă abordare a realităţii a dus la depăşirea concepţiei tradiţionale asupra lumii şi universului începând cu astronomia. În 1543, în cartea *De revolutionibus orbium celestium*, Copernic a afirmat şi a demonstrat că Soarele se află în centrul universului, Pământul rotindu-se în jurul acestuia asemenea celorlalte planete. Odată cu descoperirile revoluţionare din domeniul astronomiei, spiritul cercetării a cuprins şi studiile din domenii tot mai variate, de la chimie la mineralogie, de la anatomie la medicină. Astfel se afirmă ştiinţa experimentală bazată pe experienţă înţeleasă ca un comportament cu reguli metodice. Acest lucru deschide porţile unei noi ere în care invenţiile au explodat în ciuda obstacolelor impuse de o Biserică tot mai conservatoare, transformările revoluţionând lumea din perspectivă economică, politică şi socială.

ENCYCLOPÉDIE,
OU
DICTIONNAIRE RAISONNÉ
DES SCIENCES,
DES ARTS ET DES MÉTIERS,
TOME PREMIER.
A PARIS,

△ **COPERTA ENCICLOPEDIEI** TIPĂRITĂ LA PARIS ÎNCEPÂND CU ANUL 1751.

AFIRMAREA NOII ŞTIINŢE SCHIMBĂ MODUL DE GÂNDIRE ŞI ACŢIUNE AL INDIVIZILOR: ODATĂ ABANDONATE ŞI GOLITE DE VALOARE VECHILE PREJUDECĂŢI, OAMENII S-AU ÎNCREZUT TOT MAI MULT ÎN RAŢIUNE ŞI AU ANALIZAT ASTFEL NATURA UMANĂ ŞI SOCIETATEA, DEZVOLTÂND IDEI CARE AU SCHIMBAT LUMEA.

Întregul secol XVIII a fost marcat de o mişcare filosofică şi culturală numită Iluminism. A fost mai ales un mod de abordare a realităţii şi a avut o influenţă decisivă asupra societăţii şi modului în care era guvernată aceasta. Îndemnul iluminiştilor era „judecă şi acţionează conform raţiunii", iar când această maximă a fost aplicată în politică, a rezultat ideea că puterea, pentru a fi legitimă, trebuia să se întemeieze pe raţiune. Afirmarea acestui principiu a răsturnat concepţia autorităţii venite de la Dumnezeu, fără nevoia legitimării, punând în impas figura suveranului absolut şi deschizând drumul către conceptele de egalitate şi libertate pentru toţi indivizii.

△ **PILA VOLTAICĂ** ESTE ALCĂTUITĂ DINTR-O SERIE DE DISCURI DE FIER ŞI ZINC ALTERNATE CU BUCĂŢI DE MATERIAL TEXTIL IMPREGNATE CU O SOLUŢIE SALINĂ.

Revoluţia Industrială

În această perioadă de mare efeverscenţă culturală, s-a pus în practică un lucru de importanţă crucială: în 1769, James Watt a perfecţionat maşina cu aburi, dezvoltată de Thomas Newcomen în 1705, prin ataşarea unui condensator de vapori care îi creştea randamentul. Această descoperire aplicată în domeniul industrial a revoluţionat complet producţia, determinând o transformare radicală a societăţii. Concentrarea primelor complexuri industriale la marginea oraşelor a atras masele de ţărani venite în căutarea unor slujbe mai puţin precare şi mai bine plătite; meşteşugarii, incapabili să ţină pasul cu concurenţa, au fost nevoiţi să-şi închidă atelierele şi astfel mijloacele de producţie s-au concentrat în mâinile unui număr restrâns de persoane capabile să suporte cheltuielile cumpărării de maşini tot mai complexe şi mai scumpe. Marea burghezie, care dispunea de un capital imens, a devenit deţinătoarea de necontestat a puterii economice.

◁ **BALONUL CU AER CALD.** LA 22 NOIEMBRIE 1783, FRAŢII FRANCEZI MONTGOLFIER AU PROIECTAT ŞI AU ZBURAT PRIMA DATĂ CU UN BALON AEROSTATIC.

Revoluţia Americană

Principiile Iluminismului şi-au găsit pentru prima dată aplicare practică în coloniile engleze din America de Nord. Coloniştii, care construiseră Lumea Nouă cu mari sacrificii, nu au mai suportat controlul patriei-mamă şi s-au revoltat, conduşi de George Washington. La 4 iulie 1774, cele 13 colonii au semnat *Declaraţia de Independenţă* care a marcat naşterea Statelor Unite ale Americii.

SECOLUL LUMINILOR

- Sfântul Imperiu Roman (1789)
- Habsburgii în Austria în sec. XVI
- Cuceriri habsburgice în secolele XVII și XVIII
- Cuceriri habsburgice în Italia (1797)
- Cuceriri habsburgice în Polonia (1772-97)
- Domeniile Bourbonilor
- Imperiul Rus
- Cuceriri ruse între 1725 și 1796
- Cuceriri ruse în Polonia (1796)
- Regatul Prusiei (1796)

REVOLUȚIA FRANCEZĂ

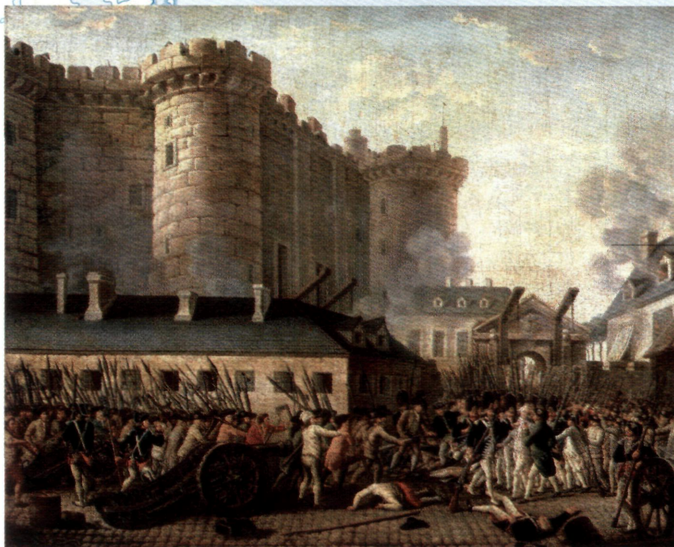
- Zonele revoltei agrare
- Zonele contrarevoluționare
- Anexările teritoriale
- Bătălii

Jemappes 8/11/1792, Fleurus 26/6/1794, Neerwinden 8/3/1793, Wattignes 16/10/1793, Valmy 20/9/1792, Verdun 1792, Lion 9/10/1793, Toulon 19/12/1793

REVOLUȚIA AMERICANĂ

- Primele așezări
- Teritoriile celor 13 colonii
- Teritorii engleze
- Teritorii spaniole
- Teritorii franceze
- Trupe americane
- Trupe engleze
- Trupe franceze aliate SUA din 1778
- Bătălii cu victoria americanilor
- Bătălii cu victoria englezilor

Trois Riveres 6/7/1776, Lexington 19/4/1775, Bunker Hill 17/6/1775, Saratoga 17/10/1777, Princeton 3/1/1777, Trenton 26/12/1776, Yorktown 19/10/1781, Guilford C. 15/3/1781, King's Mountain 7/10/1780, Moores Creek Bridge 27/11/1776, Charleston 12/5/1780, Cowpesh 17/1/1781, Shavannah 29/12/1778, Hebrkirk's Hill 19/4/1781, Camden 16/8/1780

△ *CĂDEREA BASTILIEI*, TABLOU AL PICTORULUI FRANCEZ JEANE-PIERRE HOUEL (1735–1813).

CĂDEREA BASTILIEI
La 14 iunie 1789, mulțimea pariziană a luat cu asalt Bastilia, o fortăreață transformată în închisoare, aflată în interiorul orașului; după două zile, Adunarea Națională a decis distrugerea clădirii. Această dată marchează începutul Revoluției.

Revoluția Franceză

Evenimentul fundamental al secolului a avut loc în Franța, unde burghezia pariziană, susținută de popor, a preluat în 1789 puterea statului și a răsturnat de la putere dinastia Bourbon. Prin *Declarația drepturilor omului și cetățeanului* s-a încheiat definitiv Vechiul Regim și s-a deschis o nouă etapă în istoria umanității. Principiile elaborate de iluminiști s-au transformat în legi și în câteva decenii au devenit inalienabile pentru toți cetățenii europeni, anulând abuzurile și nedreptățile lumii feudale.

EPOCA LUI NAPOLEON

PRIMII ANI AI SECOLULUI XIX AU FOST MARCAȚI DE O PERSONALITATE PROEMINENTĂ: NAPOLEON BONAPARTE. FIU AL REVOLUȚIEI FRANCEZE, LE-A DAT ACELOR ANI O IMPORTANȚĂ DE NECONTESTAT ȘI A RĂMAS UNA DINTRE CELE MAI DE SEAMĂ FIGURI ALE ISTORIEI.

◆ Napoleon ◆

S-a născut la Ajaccio în 1769, fiu al lui Carlo Bonaparte şi al Letiţiei Ramolino. La 16 ani a absolvit Şcoala Militară din Paris cu gradul de locotenent de artilerie şi s-a alăturat Revoluţiei. În 1793 s-a remarcat în eliberarea oraşului Toulon şi în toamna lui 1795 a suprimat insurecţia împotriva Convenţiei. După ce i-a recunoscut loialitatea, Directoratul l-a numit la comanda campaniei din Italia. În 1798 a condus campania din Egipt şi, prin lovitura de stat de la 9 noiembrie 1799, a înlocuit Directoratul cu un consulat provizoriu compus din trei membri. În februarie 1800, a fost numit prim-consul cu puteri dictatoriale şi, după dizolvarea instituţiilor statului, a început războiul împotriva celei de-a doua coaliţii a statelor Europei. La 18 mai 1804 s-a autoproclamat împărat al francezilor, iar la 2 decembrie a fost încoronat la Paris de Pius VII. În 1805 şi-a luat titlul de rege al Italiei şi şi-a pus pe cap coroana. Drumul său triumfal a fost întrerupt de dezastruoasa campanie din Rusia, care a marcat începutul căderii sale. Înfrânt şi trimis în exil în insula Elba, a reuşit să fugă şi, după reorganizarea armatei, i-a înfruntat pe duşmani la Waterloo, unde a fost învins definitiv. Trimis în exil în insula Sfânta Elena, a murit la 5 mai 1821.

◁ **NAPOLEON BONAPARTE** ÎN UNUL DIN MULTELE TABLOURI CARE ÎL REPREZINTĂ. S-A CĂSĂTORIT DE DOUĂ ORI, MAI ÎNTÂI CU JOSÉPHINE BEAUHARNAIS, ŞI APOI CU MARIA LUISA A AUSTRIEI, CU CARE A AVUT UN FIU.

Aventura lui Napoleon a început în 1796 cu campania din Italia. După înfrângerea piemontezilor și austriecilor, le-a impus armistițiul de la Cherasco (1796) și tratatul de la Campoformio (1797) prin care a abolit independența Republicii Veneția. În 1798 a condus campania din Egipt, ocupând în doar o lună întreaga deltă a Nilului, dar în timp ce era prins în războiul pentru ocuparea Siriei, situația gravă în care se afla Franța l-a constrâns să revină în patrie. După asumarea puterilor depline, a început războiul contra celei de-a doua coaliții a marilor state ale Europei. La 14 iunie 1800 a obținut la Marengo o victorie decisivă care a forțat Austria să semneze tratatul de la Lunéville din 1801 prin care ceda Franței teritoriile italiene. În 1803, Anglia a reluat ostilitățile și primul consul s-a pregătit de invadarea Marii Britanii. Au urmat luptele împotriva celor de-a treia și a patra coaliții, desfășurate între 1805 și 1807, iar în fruntea Marii Armate a obținut victoriile de la Ulm, Austerlitz, Jena, Auerstädt, Eylau și Friedland. În 1808, i-a impus Marii Britanii blocada continentală, care s-a dovedit insuficientă și nu a făcut decât să dăuneze intereselor comerciale franceze. Simultan, a început războiul din Spania care va dura șase ani și va contribui la înfrângerea lui Napoleon. În anul următor, a înfruntat a cincea coaliție și a învins în bătăliile de

WATERLOO
În zorii zilei de 18 iunie, cele două tabele s-au văzut față în față, pe un teren mocirlos, după ploile abundente din noaptea anteriorară. Fiindu-i imposibil să folosească artileria la maximum, Napoleon nu a putut opri reunirea prusacilor cu englezii, și a lansat atacul Vechii Gărzi, trupele de elită, dar decizia a venit prea târziu și victoria le-a revenit forțelor rivale unite.

• Codul civil

Code civil des Français, *rezultat al unui efort început încă din vremea Revoluției, a fost* ***promulgat în 1804 și a intrat în vigoare în 1806****. În anul următor a fost numit* Code Napoléon *în onoarea împăratului Napoleon I.*

la Eckmühl, Essling şi Wagram. Pacea de la Viena, semnată la 14 octombrie 1809, a costat Austria pierderea a patru milioane de locuitori. În 1810, după căderea puterii papale, imperiul şi-a atins apogeul, susţinut şi de o reţea de alianţe abil încheiate care păreau să le fi asigurat împăratului şi Franţei dominaţia absolută asupra Europei. În 1812, ţarul Alexandru I rupe alianţa cu Franţa şi se alătură Angliei şi Suediei, moment în care începe războiul cu a şasea coaliţie. Napoleon a ripostat cu invadarea Rusiei, dar a fost o mişcare fatală; lovită de frig, marea sa armată s-a dizolvat şi a suferit prima înfrângere la Leipzig (1813). Parisul a fost apoi ocupat de aliaţi, iar Napoleon a fost exilat; a ştiut însă cum să se refacă şi, strângând o armată, s-a confruntat cu englezii şi prusacii la Waterloo la 18 iunie 1815, dar a fost înfrânt.

▷ GOETHE ÎN PEISAJ ROMAN, ÎNTR-O PICTURĂ A GERMANULUI W. TISCHBEIN CARE L-A ÎNFĂŢIŞAT PE CELEBRUL SCRIITOR ŞI POET AVÂND ÎN FUNDAL VIA APPIA ANTICA.

ROMANTISMUL
La sfârşitul secolului XVIII, s-a dezvoltat, mai întâi în Germania şi apoi în Anglia, o mişcare artistică, culturală şi literară, răspândită apoi în întreaga Europă, care exalta sentimentele, imaginaţia, spiritualitatea, libertarea de exprimare a omului ca reacţii la exasperarea principiilor raţionale ale Iluminismului.

• Congresul de la Viena

Puterile învingătoare s-au reunit la Viena în octombrie 1814 pentru ***reinstaurarea ordinii în Europa şi redefinirea noii situaţii geo-politice*** *în baza principiilor legitimităţii (cele ale vechilor dinastii) şi ale echilibrului. Întrerupt de vestea fugii lui Napoleon din insula Elba, a fost reluat în iunie 1815, după înfrângerea definitivă a lui Napoleon la Waterloo.*

NAPOLEON (1802-1815)
- Franţa (1799)
- Teritorii franceze în 1806
- Cuceriri între 1806 şi 1812
- State aliate cu Napoleon

Campanii napoleoniene
- Egipt (1788-1799)
- Italia (1800)
- Împotriva celei de-a 3-a Coaliţii (1805)
- Împotriva celei de-a 4-a Coaliţii (1806-07)
- Spania şi Portugalia (1807-1808)
- Împotriva celei de-a 5-a Coaliţii (1809)
- Rusia (1812)
- Împotriva celei de-a 6-a Coaliţii (1813)
- Împotriva celei de-a 7-a Coaliţii (1815)
- Invadarea Franţei de aliaţi (1814)
- Blocada antiengleză (din 1806)
- Bătălii
- Tratate, pacte, păci

EUROPA DUPĂ CONGRESUL DE LA VIENA (1815)
- Graniţele Confederaţiei germane

NAȚIONALISMELE

DEZVOLTAREA IDEALURILOR NAȚIONALE A FOST CONSECINȚA NATURALĂ A ASPIRAȚIILOR LEGITIME ALE DIFERITELOR POPOARE LA INDEPENDENȚĂ ȘI LA UN GUVERN CARE SĂ RESPECTE MAI MULT LIBERTĂȚILE INDIVIDUALE.

◆ Mişcările de independenţă ◆

Tentativa anacronică a marilor puteri europene de a readuce la putere în diferite state, care acum erau străbătute de fiorul revoluţionar, vechea aristocraţie s-a dovedit falimentară deoarece nu mai puteau fi reprimate curentele liberale ce îndemnau spre un sistem politic reprezentativ şi constituţional. Între 1820 şi 1831 au avut loc în diferite ţări europene tentative de insurecţie, dur reprimate de guvernele absolutiste şi de Sfânta Alianţă. Totuşi, Grecia în 1830 şi Belgia în 1831 şi-au câştigat independenţa naţională, iar în Franţa „revoluţia din iulie" (1830) a adus la putere o monarhie liberal-constituţională. În 1848, un nou val revoluţionar a prins viaţă la Paris între 21 şi 24 februarie, odată cu alungarea regelui Ludovic Filip şi instaurarea republicii; în luna martie a lovit Imperiul Austro-Ungar, Germania şi Italia – ducând la conflicte între maghiari, italieni şi cehi pentru obţinerea independenţei naţionale. În a doua jumătate a secolului XIX, visul patrioţilor italieni de a avea o naţiune unită şi independentă a devenit realitate; la fel, cancelarul prusac Otto von Bismarck a unificat Germania. Istoria statelor balcanice ieşite de sub stăpânirea otomană a fost mai complexă: instabilitatea acestei regiuni va produce conflicte puternice.

△ GIUSEPPE GARIBALDI: MAI ESTE NUMIT EROUL CELOR DOUĂ LUMI PENTRU CĂ A LUPTAT ŞI ÎN EUROPA ŞI ÎN AMERICA LATINĂ PENTRU LIBERTATE ŞI INDEPENDENŢĂ.

În a doua jumătate a secolului XIX, când Imperiul Habsburgic a fost învins și redimensionat după înfrângerile din Italia și Germania, Europa central-meridională și-a schimbat chipul.

Independența Italiei

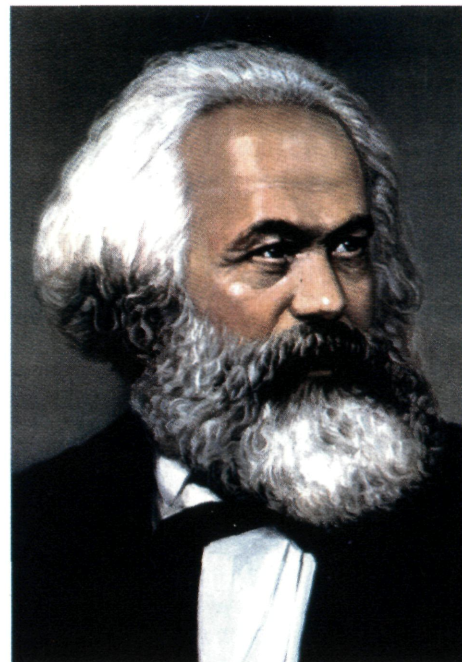
După încercarea nereușită a Regatului Sardiniei de a răpi Austriei Lombardia în primul război de independență (1848), noul rege al Sardiniei, Vittorio Emanuele II, s-a aliat cu Franța și în 1859 a înfrânt Austria și a câștigat Lombardia. În anul următor, printr-o acțiune temerară, Giuseppe Garibaldi le-a răpit Bourbonilor Regatul celor Două Sicilii și l-a încredințat lui Vittorio Emanuele II, care în 1861 a fost proclamat rege al Italiei. După mai mult de o mie de ani, Italia înceta să mai fie o simplă noțiune geografică și devenea o realitate politică și un stat independent.

Germania

În deceniul șapte al secolului XIX, Prusia lui Wilhelm I, sub conducerea cancelarului Bismarck, a demarat procesul de unificare a teritoriilor germane, pregătind armata pentru confruntarea cu Austria și Franța, oponente ale constituirii unui puternic stat german în Europa Centrală. În 1866, Prusia a înfrânt rușinos Austria la Sadowa și, după dizolvarea Confederației Germane, a fondat Confederația Statelor Germane din Nord, condusă de regele Prusiei. În 1870 a învins la Sedan Franța lui Napoleon III, alipindu-și Alsacia și Lorena, moment în care și statele germane meridionale au aderat la Confederație. La 18 ianuarie 1871, Wilhelm I a fost proclamat Kaiser al Imperiului German.

• Giuseppe Garibaldi

*După participarea la mişcările revoluţionare de la Genova, Garibaldi a fugit în America de Sud. A luptat în mişcarea de indepedenţă din Uruguay. La revenirea în Italia, a participat la primul răzoi de independenţă şi la apărarea republicii romane (1848), **dar cea mai faimoasă acţiune a lui a fost cucerirea Regatului celor Două Sicilii** (1860).*

△ PORTRET AL LUI KARL MARX (1818–1883).

KARL MARX
Istoric și economist german, teoretician al revoluției socialiste și al utopiei comuniste, care prevăd abolirea totală a proprietății private; a susținut importanța decisivă a economiei în schimbarea istoriei. A publicat împreună cu Friedrich Engels *Manifestul Partidului Comunist* (1848); după revoltele din 1848 a fost exilat în Anglia, unde a și murit (1883). A publicat *Capitalul* (1867), bază teoretică a mișcărilor marxiste ulterioare.

A doua revoluție industrială

Simultan cu aceste evenimente politice, a avut loc în industrie o nouă revoluție declanșată de descoperirea unor noi surse

de energie (electricitatea și petrolul) care au înlocuit repede forța aburului. Siderurgia a devenit sectorul principal de producție, iar sistemele de comunicație și transport s-au extins. Intensul proces de industrializare a dus la sporirea rândurilor clasei muncitoare care a început să găsească forme de organizare prin care a obținut apoi dreptul la asociere sindicală și politică. Au apărut acum și primele partide socialiste de inspirație marxistă, iar în 1889 s-a format internaționala socialistă.

INVENȚIILE
Dezvoltarea industrială cere mereu noutăți tehnologice, iar în această perioadă s-au făcut multe invenții revoluționare. Printre acestea au fost telegraful (1837), telefonul (1871, conceput de A. Meucci; 1876, perfecționat și brevetat de A.G. Bell), fonograful (1877), automobilul (1885), cinematograful (1895).

▷ **STEMA PRUSIEI.** NUMELE ȚĂRII VINE DE LA PRUSACI SAU BORUȘI, POPOR ÎNRUDIT CU LITUANIENII AȘEZAT ÎN REGIUNEA DINTRE VISTULA ȘI NIEMEN ÎN SECOLUL IX.

REGATUL PRUSIEI
După pacea de la Oliwa (1660), unele zone ale Prusiei au obținut suveranitatea și în 1701 s-a constituit Regatul Prusiei, care cuprindea toate teritoriile dinastiei Hohenzollern, care aparținuseră între 1815 și 1866 Confederației Germane; între 1867 și 1871, întregul teritoriu a fost parte a Confederației Germaniei de Nord. Între 1871 și 1945, a aparținut Imperiului German.

▷ **PRIMUL TELEGRAF** FUNCȚIONAL A FOST REALIZAT DE AMERICANUL SAMUEL MORSE, CARE A INVENTAT ȘI UN ALFABET DEOSEBIT PENTRU TRANSMITEREA MESAJELOR.

• Congresul de la Berlin

Reprezentanții Prusiei, Rusiei, Austro-Ungariei, Marii Britanii, Franței, Italiei și ai Imperiului Otoman s-au întâlnit la ***Berlin în iunie 1878*** *pentru a redesena harta Balcanilor după războiul dintre Rusia și Imperiul Otoman: cu această ocazie, Serbia, Muntenegru și România au devenit state independente.*

MIȘCĂRI LIBERALE ÎN EUROPA (1820-1948)
- Confederația Germană
- Mișcări din 1820-1829
- Mișcări din 1830-1837
- Mișcări din 1848
- Restaurarea centrismului englez
- Zone de revolte agrare
- Centre de mișcări ale muncitorilor
- Zone de mișcări ale muncitorilor
- ★ Bătălii
- State proclamate independente

REGATUL NORVEGIEI
REGATUL SUEDIEI
Marea Nordului
Oceanul Atlantic
Marea Baltică
Riga
REGATUL DANEMARCEI
Copenhaga
REGATUL PRUSIEI
REGATUL MARII BRITANII ȘI AL IRLANDEI
Edinburgh
Newcastle
Dublin
Bradford
York
Leeds
Manchester
Sheffield
Birmingham
Nottingham
Londra
OLANDA
Amsterdam
Hambrug
Bremen
Brunswick
Berlin
Posen 1846, 1848
Varșovia 1830-31
IMPERIUL RUS
REGATUL POLONIEI
Hanovra
Düsseldorf
Magdeburg
Köln
Bruxelles
BELGIA Indip. 1830
Boulogne 1840
Lilles 1841
Rouen
Leipzig 1830, 1845
Dresda
Breslau
Frankfurt
Cracovia
Praga
Paris
Stuttgart 1847, 1848
Brno
Troppau 1820
Strasbourg
Nantes
REGATUL FRANȚEI republică din 1848
Ulma 1847
Viena
München
Budapesta
Debrecen 1848
Neuchâtel
Arbois
ELVEȚIA
IMPERIUL AUSTRIAC
MOLDOVA Autonomă din 1829
La Coruña
Bordeaux
Clermont 1841
Lyon
Verona 1822
Milano
Ljubljana 1821
Timișoara 1849
Torino
Veneția
Zagreb
Toulouse 1841
Parma
Modena
Bologna
VALAHIA Țara Românească autonomă din 1829
Marea Neagră
Dunărea
Porto
Ebru
Marsilia
REGATUL SARDINIEI
BOSNIA
SERBIA Autonomă din 1817
REGATUL PORTUGALIEI
Madrid
Florența
Statele Papale
MUNTENEGRU
Nipru
Lisabona
Tag
Barcelona 1820, 1835, 1842
Roma
REGATUL SPANIEI
Valencia
IMPERIUL OTOMAN
Insulele Baleare
Napoli
Corfù
Cadiz 1820
REGATUL CELOR DOUĂ SICILII
Cefalonia
Missolungi
Atena
Marea Mediterană
Palermo
GRECIA Independentă din 1822
Epidaur
Navarino 1827
Rhodos
Cipru
Creta

AMERICA DE NORD

◆ Războiul de secesiune ◆

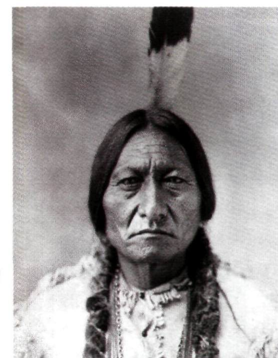

△ ROBERT EDWARD LEE, COLONEL AL *US ARMY*, A DEVENIT CEL MAI IMPORTANT GENERAL AL CONFEDERAŢIEI ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI DE SECESIUNE. STRATEG ABIL, A REUŞIT SĂ SE OPUNĂ CU SUCCES FORŢELOR INAMICE SUPERIOARE, TREBUIND ÎNSĂ SĂ SE PREDEA ÎN 1865.

Motivele conflictului între statele Uniunii (nordişti) şi cele ale Confederaţiei (sudişti) se află în diferenţele economice, sociale şi politice existente între cele două zone ale Statelor Unite. Nordul industrializat favoriza o economie protecţionistă; Sudul agricol avea nevoie de legi neintervenţioniste pentru comercializarea produselor. Mai mult, statele din Sud aveau nevoie de sclavi ca mână de lucru pentru cultivarea terenurilor, dar în Nord erau tot mai răspândite ideile de eliberare a sclavilor. În 1860, alegerea preşedintelui Abraham Lincoln, care îşi bazase campania electorală pe problema sclaviei, a determinat Carolina de Sud să se despartă de Uniune, iar în următoarele două luni Georgia, Florida, Alabama şi Mississippi i-au urmat exemplul. La 8 februarie 1861, a fost aprobată o constituţie a Statelor Americane ale Confederaţiei, iar Jefferson Davis a devenit preşedintele acestora. Noua naţiune a confiscat proprietăţile federale, cum erau forturile şi vămile, dar când a încercat să cucerească fortul Summer din portul Charleston (Carolina de Sud), comandantul forţelor federale s-a opus şi forţele Confederaţiei au început bombardamentele. Acest episod (11–12 aprilie 1861) a marcat începutul războiului de secesiune.

DUPĂ OBŢINEREA INDEPENDENŢEI, CELE 13 COLONII AMERICANE AU FORMAT UN STAT CARE A ŞTIUT SĂ COMBINE LIBERTĂŢILE DEMOCRATICE ŞI PUTEREA ECONOMICĂ, DEŞI NU AU LIPSIT MOMENTELE DRAMATICE SAU SÂNGEROASE.

Rapida dezvoltare economică a SUA a trecut prin două etape cruciale: războiul de secesiune, care a însângerat naţiunea între 1861 şi 1865, provocând peste 600 000 de morţi, şi genocidul populaţiilor aborigene, care prin sistemul lor de viaţă împiedicau progresul economic şi reprezentau un risc pentru noile colonii.

Războaiele cu indienii

Relaţiile dintre colonişti şi indigeni au fost adesea conflictuale, mai ales pentru că primii ocupau pământurile nativilor. În 1830, guvernul Statelor Unite a emis *Indian Removal Act*, prin care triburi întregi erau alungate de pe teritoriile de origine şi împinse la vest de Mississippi, determinând astfel dispariţia indienilor din partea estică a Statelor Unite. Odată cu introducerea căilor ferate şi goana după pământ, între 1840 şi 1890, guvernul federal a organizat un sistem de rezervaţii în vest; aici au întâmpinat cea mai mare rezistenţă, care a culminat cu revolta condusă de Sitting Bull şi Crazy Horse, încheiată cu victoria indienilor la Little Big Horn (1876). Dar superioritatea albilor era evidentă şi ultimii rebeli s-au predat. Ultima confruntare a avut loc la 29 decembrie 1890, odată cu masacrul de la Wounded Knee, din Dakota de Sud, unde cavaleria federală a exterminat bărbaţi, femei şi copii sioux; în acest mod puţin onorabil, albii au pus capăt războaielor indiene.

LITTLE BIG HORN
Bătălia de la 25 iunie 1876, în care cavaleria sub comanda generalului George Armstrong Custer a fost nimicită de triburile Cheyenne şi Sioux conduşi de Sitting Bull (Taurul Şezând) şi Crazy Horse (Calul Nebun).

△ SITTING BULL, ÎN LIMBA SIOUX TATANKA-YOTANKA, A FOST UCIS ÎN 1890.

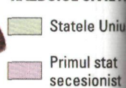

▽ UN TEEPEE, LOCUINŢA TIPICĂ A TRIBURILOR NOMADE DIN AMERICA DE NORD, ESTE UN CORT CONIC CU DIAMETRUL DE 4–5 METRI, ACOPERIT CU PIEI DE BIZON.

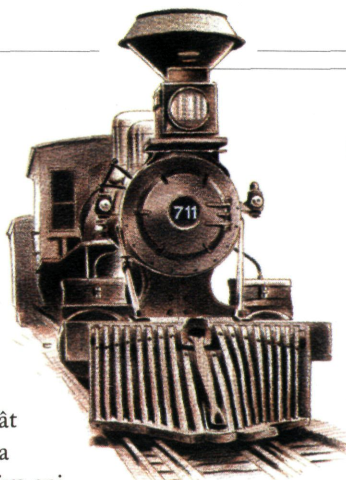
SIOUX
Unul din cele mai faimoase triburi native este Sioux; a locuit mai întâi în vest, dar s-a mutat în prerie, unde a creat, printre altele, o scurtă, dar interesantă „cultură a preriei". Procesul de mutare către prerie a fost accelerat de apariţia calului, adus de conchistadorii spanioli.

Goana după aur

După ce, în 1848, câțiva căutători de aur au descoperit zăcăminte în California, în țară s-a declanșat cursa aventurierilor care săpau în mine sau răscoleau albiile râurilor în căutarea metalului prețios. Febra aurului a fost primul fenomen social relevant al Statelor Unite; populația statului California a crescut atât de mult încât din 1850 acesta a intrat în Uniune ca stat nou. Fenomenul s-a stins în câțiva ani, dar a rămas în memoria colectivă ca unul dintre momentele cele mai epice din istoria americană. Goana după aur a avut și alte episoade în America de Nord, cuprinzând și Canada și Alaska.

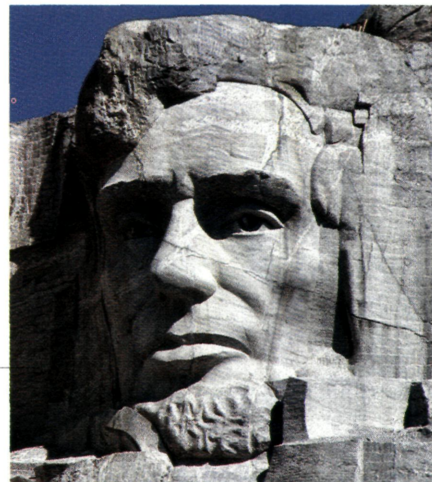
△ **LOCOMOTIVA CU ABURI** A APĂRUT LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XIX ÎN ANGLIA CA ÎNLOCUITOR MECANIC AL CALULUI PENTRU TRANSPORTUL VAGOANELOR CU CĂRBUNE; APROAPE IMEDIAT I-A FOST PUS ÎN PRACTICĂ IMENSUL POTENȚIAL.

CĂI FERATE TRANSCONTINENTALE

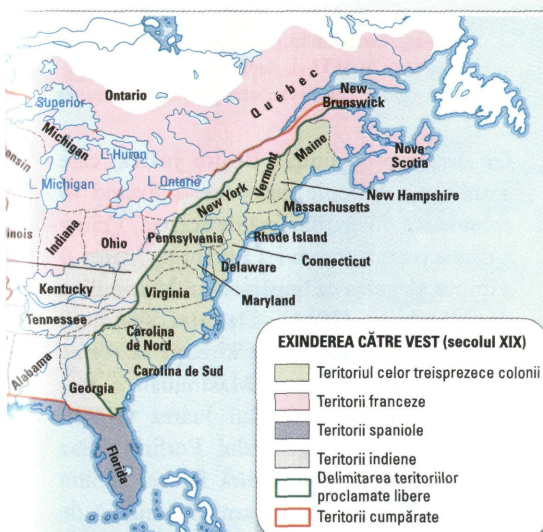
Necesitatea de a conecta cele două coaste ale Americii a impus elaborarea unui plan al căilor ferate, care, conceput încă din 1850, a culminat cu prima linie transcontinentală dată în folosință în 1869, când Union Pacific și Central Pacific s-au întâlnit în Utah.

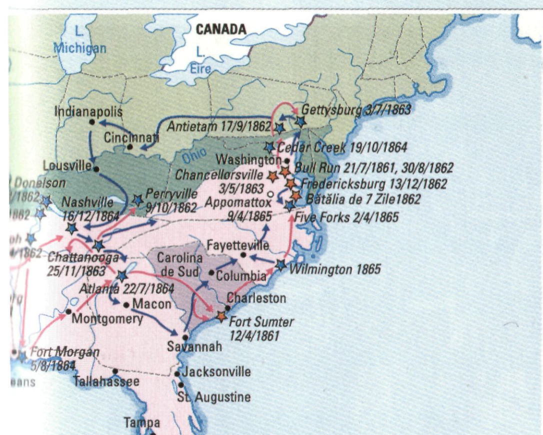
ABRAHAM LINCOLN

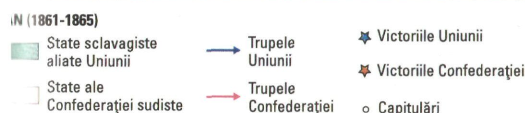
Președinte al SUA între 1861 și 1865, republican, a condus spre victorie cauza Uniunii în războiul de secesiune, la finalul căruia a fost abolită sclavia (1865). A fost asasinat de actorul de teatru John Wilkies Booth la câteva zile după încheierea războiului.

△ **CHIPUL LUI ABRAHAM LINCOLN** ESTE SCULPTAT ÎN ROCA MUNTELUI RUSHMORE, DAKOTA DE SUD. ÎN 1923, UN ISTORIC LOCAL, DOANE ROBINSON, A VENIT CU IDEEA DE SCULPTARE LA DIMENSIUNI GIGANTICE A CHIPURILOR CELOR PATRU PREȘEDINȚI CARE SCHIMBASERĂ RADICAL ISTORIA ȚĂRII: GEORGE WASHINGTON, THOMAS JEFFERSON, THEODORE ROOSEVELT ȘI ABRAHAM LINCOLN. SCULPTORUL GUZTON BORGLUM A REALIZAT IMENSA OPERĂ.

AMERICA DE NORD (secolul XIX)

- Mexic
- Rusia
- Teritorii britanice până la 1949
- Québec 1774-1867
- Teritorii anexate Canadei
- Teritorii de Nord-Vest

STATELE UNITE (1787-1775)

- Cele treisprezece colonii (1775)
- Achiziții după tratatul de la Versailles (1783)
- Teritoriul Louisianei cedat Franței (1803)
- Convenția din 1818
- Florida cedată Spaniei (1819)
- Texas (1845)
- Oregon (1846)
- Teritoriul Californiei cedat de Mexic (1848)
- Teritorii cumpărate de la Mexic (1853)

MEXIC ŞI AMERICA DE SUD

URMÂND EXEMPLUL COLONIILOR AMERICANE, PATRIOŢII DIN AMERICA DE SUD AU PURTAT, ÎN PRIMII ANI AI SECOLULUI XIX, LUPTE CARE AU DUS LA CUCERIREA INDEPENDENŢEI ŞI LIBERTĂŢII.

◆ America Latină ◆

În primii ani ai secolului XIX, America Latină, de la Mexic până la punctul extrem meridional al Patagoniei, era o posesiune colonială a portughezilor (Brazilia) şi mai ales a spaniolilor, cărora le aparţineau toate celelalte teritorii, cu foarte mici excepţii. În colonii, puterea era exercitată direct de patria-mamă prin intermediul guvernatorilor (viceregi), iar localnicii nu aveau aproape nici o influenţă. Chiar şi creolii, cei născuţi în colonii din părinţi spanioli, deşi deţineau mari întinderi de terenuri agricole (*haciendas*), nu aveau putere. În timp ce Spania se înfrunta cu Napoleon, creolii au declanşat revolta, cerând o mai mare autonomie faţă de patria-mamă, apoi independenţa politică. În câţiva ani, datorită acţiunilor a trei mari personalităţi – Simón Bolívar, Francisco de Miranda şi José de San Martin – întreaga Americă Latină a obţinut independenţa. Bolívar a încercat să copieze modelul Statelor Unite prin crearea unei confederaţii de state care să cuprindă Columbia, Venezuela şi Ecuador, numită Columbia Mare (Gran Columbia), dar revendicările fiecărui stat au distrus proiectul. Noile ţări nu au avut capacitatea de a forma guverne stabile şi mai ales nu au ştiut să reducă diferenţele sociale între minoritarea bogaţilor şi majoritatea copleşitoare a populaţiei condamnate la sărăcie lucie. Această instabilitate a favorizat revolte şi o succesiune de dictaturi militare.

△ PORTRET AL LUI PEDRO I, ÎMPĂRAT AL BRAZILIEI ÎNTRE 1822 ŞI 1831.

▷ **STINDARDUL FECIOAREI DIN GUADALUPE** PURTAT DE HIDALGO ÎN RĂZBOIUL DE INDEPENDENŢĂ.

MIGUEL HIDALGO
Sacerdot mexican, a luptat pentru eliberarea Mexicului de opresiunea guvernului colonial spaniol. A adunat o armată şi a atacat Ciudad de Mexico, dar nu a ştiut cum să respingă definitiv trupele spaniole, care l-au capturat în 1811 şi, după un proces sumar, l-au executat prin împuşcare.

Odată obţinută independenţa Americii de Sud, nu a fost posibilă îndeplinirea proiectului la care visau unii patrioţi. A urmat o dezagregare mai accentuată a statelor, astfel că, după eşecul Congresului panamerican din Panama (1826), Columbia Mare s-a separat în trei state (Venezuela, Columbia, Ecuador), la fel ca Federaţia statelor central-americane. În anii următori, au avut loc războaie care au implicat mai multe state şi au distrus definitiv visul panamerican.

Mexic

Istoria Mexicului după obţinerea independenţei (1821) este similară cu a multor ţări sud-americane, dacă nu mai dificilă; în primii cincizeci de ani de indepedenţă, Mexicul a avut cincizeci şi doi de preşedinţi sau dictatori şi un împărat. Până în 1855, cea mai marcantă imagine era a generalului Antonio Lopez de Sant Ana, preşedinte de mai multe ori, cunoscut mai ales pentru confruntarea cu Statele Unite, care au luat Texasul, New Mexico şi California (1848). I-a urmat preşedintele Benito Juárez, care a înfruntat puterile europene, refuzând să recunoască obligaţiile faţă de acestea; Franţa a trimis o armată care l-a înfrânt pe Juárez şi a impus alegerea ca împărat a lui Maximilian de Habsburg (1864). Datorită susţinerii SUA, preşedintele Juárez a reuşit să revină la putere şi nefericitul Maximilian a fost împuşcat. La moartea lui Juárez (1872), a venit la putere generalul Porfirio Díaz care a instaurat o dictatură feroce, abolită abia în 1911 după lupta armată condusă de Francisco Madero cu susţinerea revoluţionarilor Pancho Villa şi Emiliano Zapata.

MAXIMILIAN DE HABSBURG
Frate al lui Franz Joseph, a acceptat în 1864 tronul Mexicului, fiind adus la putere de francezi după victoria asupra lui Benito Juárez. Când francezii au părăsit Spania, a fost capturat de forţele republicane şi împuşcat.

▷ ***EXECUŢIA ÎMPĂRATULUI MAXIMILIAN*** ÎNTR-O PICTURĂ DE ÉDOUARD MANET DIN 1867 (KUNSTHALLE, MANNHEIM).

Doctrina Monroe

În 1823, președintele SUA, James Monroe, preluând mottoul „America le aparține americanilor", a exprimat opinia guvernului de la Washington asupra problemelor din America Latină afirmând că, așa cum americanii nu se ocupă de chestiunile europene, nici statele europene nu trebuie să se implice în afacerile interne ale statelor americane.

• Pancho Villa

***Revoluționar mexican**, a luptat alături de Francisco Madero în revoluția din 1910, apoi împotriva dictatorului Victoriano Huerta. A fost asasinat în 1923, după ce s-a retras din luptele armate.*

◁ SEMNĂTURA LUI SIMÓN BOLÍVAR, NUMIT ȘI „LIBERTADOR".

▽ AMERICA CENTRAL-MERIDIONALĂ. ÎN CÂȚIVA ANI (1821–1823), APROAPE TOATE STATELE ȘI-AU OBȚINUT INDEPENDENȚA.

CUBA
Ultima colonie spaniolă din America a devenit independentă în 1902, la patru ani de la războiul dintre Spania și SUA.

AMERICA DE SUD ÎN ANII 1800
Granițele Republicii Gran Columbia
Granițele Guyanelor
Teritorii revendicate de Perú și Bolivia
Teritorii disputate de Bolivia și Paraguay
Itinerarul lui Simon Bolivar
Itinerarul lui Sucre
Itinerarul lui San Martin
★ Principale bătălii și date
CHILE 1818 Statul și anul eliberării

AMERICA DE SUD (până la finalul sec. XIX)
Granițele Republicii Columbiei Mari (Gran Columbia)
CHILE 1818 Statul și anul eliberării
★ Bătălii în războiul din Pacific (1879-84)
☆ Bătălii de eliberare

Argentina

În regiunea la Plata s-a dezvoltat o mișcare de independență când Spania a fost ocupată de francezi (1808), iar la 9 iulie 1816 a fost proclamată independența Provinciilor Unite ale Americii de Sud (numite apoi Provinciile Unite Río de la Plata).

BENITO JUÁREZ
Indian zapotec și erou național mexican, a fost primul guvernator al statului Oaxaca (1847–1853) și de două ori președintele Mexicului (1861–1864 și 1867–1872).

• Don Pedro

*În 1822, Don Pedro, fiul regelui Portugaliei João VI și suveran regent al Braziliei, a convocat Constituanta și a **proclamat independența țării față de Portugalia**, luând titlul imperial și numele de Pedro I.*

▽ STATUIA LUI SIMÓN BOLÍVAR LA WASHINGTON.

SIMÓN BOLÍVAR
Aflat în fruntea luptei pentru independența coloniilor spaniole din America de Sud, a eliberat Caracas și Bogotà și a fost președinte al Columbiei Mari. A propus crearea unei confederații de state sud-americane.

PERIOADA COLONIALĂ

În a doua jumătate a secolului XIX, marile națiuni europene au început ocuparea militară directă a Africii și a unei mari părți din Asia.

Judecata morală făcută astăzi de istorici colonialismului este foarte diferită de ceea ce gândeau intelectualii, politicienii și preoții secolului trecut. Dacă astăzi condamnarea este aproape unanimă, pe atunci se credea că omul alb, ca „rasă superioară", avea datoria de a extinde „civilizația" în locuri mai îndepărtate și de a impune propriul sistem social în toate colțurile lumii.

Împărțirea Africii

Din 1880, ocuparea Africii s-a intensificat, mai ales după ce Franța luase în posesiune Tunisia (1881) și apoi Senegalul și întreaga porțiune centrală până la granița cu Sudanul. Marea Britanie, îngrijorată de avansul francezilor, a impus ocupația militară în Egipt (1882), Sudan, Rhodesia, Transvaal și Orania (Orange) prin cele două războaie cu burii între 1880-1902. În 1884, Germania s-a stabilit în diverse locuri: Togo, Camerun, Africa sud-occidentală și Africa orientală germană. Ultima a fost Italia, care, după nefericita tentativă de ocupare a Ethiopiei în 1887, a fondat colonia Eritreea, iar în 1911 a ocupat Libia.

Împărțirea Asiei

În Asia, guvernul englez și-a asumat direct administrarea Indiei în 1858, care până atunci era administrată de o societate privată, Compania Indiilor de Est; de aici a pornit ocupația Birmaniei (azi, Myanmar), Malaysiei și a părții septentrionale din Borneo. În schimb, Franța a ocupat în 1863 Cochinchina și Cambodgia și apoi și-a extins controlul peste Annam și Laos, formâmd colonia Indochina Franceză.

◆ Explorări și imperialism ◆

Cucerirea coloniilor de către puterile europene începuse încă din secolele XV–XVI, după descoperirea Americii. Fenomenul a luat amploare globală în secolul XIX, întreaga lume fiind colonizată și împărțită între marile puteri. Continentul african, rămas aproape neexplorat până la începutul secolului XIX, a căzut în mâinile europenilor. Drumul forțelor de ocupație a fost deschis de expedițiile exploratorilor, pe urmele cărora au venit națiunile bogate ale Europei. Deschiderea Canalului Suez (1869) a marcat începutul cursei ocupației directe a teritoriilor africane și asiatice. Partea leului a aparținut Marii Britanii, care a reușit să concretizeze ambițiosul proiect al unui „imperiu de la Cairo la Cape Town", care traversa Africa în toată lungimea ei. Dacă adăugăm teritoriile din Asia (India, Birmania și Malaysia) și din Oceania, avem în față unul dintre cele mai mari imperii din istorie. Franța, Germania, Spania și Portugalia și-au format propriile imperii și rivalitatea dintre ele a contribuit la declanșarea Primului Război Mondial. În ciuda diversității zonelor cucerite și a structurilor administrative de guvernare, colonizarea s-a caracterizat prin tendința de exploatare intensă a resurselor coloniale, adesea fără avantaje reale pentru populațiile indigene.

△ HORATIO HERBERT KITCHENER (1850–1916), GENERAL BRITANIC CARE A ÎNĂBUȘIT REBELIUNEA MAHDISTĂ DIN SUDAN ȘI A CÂȘTIGAT RĂZBOIUL CU BURII (1900–1902).

• David Livingstone

*Unul dintre principalii exploratori ai Africii. Și-a început explorările în 1845, când a descoperit **lacul Ngami, cascada Victoria și lacul Niassa**. I s-a pierdut urma în 1869, dar a fost regăsit în 1871 într-un sat din apropierea lacului Tanganyika.*

◁ OPIUL ESTE UN NARCOTIC EXTRAS DIN LAPTELE USCAT DIN CAPSULELE NECOAPTE DE MAC DE OPIU, *PAPAVER SOMNIFERUM*.

RĂZBOAIELE OPIULUI
Între 1839 și 1860, mai întâi Marea Britanie, apoi Franța, au dus două războaie împotriva Chinei pentru impunerea comerțului cu opiu în această țară și pentru asigurarea unor importante concesii comerciale și teritoriale.

Biserica și colonialismul

Biserica Catolică a fost aspru criticată că a tolerat brutalitățile comise de colonialismul european. O netă condamnare a barbariilor colonialismului s-a produs abia în 1961 prin enciclica *Mater et Magistra* a papei Ioan XXIII.

Oceanul Arctic
Cercul Polar Arctic
Groenlanda
Islanda
OLANDA
Norvegia
Suedia
Sankt Petersburg
IMPERIUL RUS
Ohotsk
Moscova
DANEMARCA
Oceanul Atlantic
MAREA BRITANIE
IMPERIUL GERMAN
IMPERIUL AUSTRIAC
FRANȚA
St. Pierre Miquelon
Azore
PORTUGALIA
SPANIA
Italia
Constantinopole
IMPERIUL OTOMAN
Buhara vasal al Rusiei din 1868
CHINA
Beijing
Japonia
Tokyo
Oceanul Pacific
Madeira
Algeria
Zonă de influență rusă
PERSIA
Afghanistan
Nepal
Bhutan
Bermude
Maroc
Canare
EGIPT regat din 1866
Zonă de influență engleză
INDIA
Rep. Dominicană
Puerto Rico
Barbados
Guadelupa
Capul Verde
Senegal
IMPERIUL LUI EL HAJI HOMAR
Sudan
Karthum
Daman
Chandernagor
Hong Kong
Macao
Formosa Japonia din 1895
Mariane Germania din 1899
Venezuela
Gambia
IMPERIUL FULANILOR
egiptean din 1874
Fashoda
Yemen
Obok
Goa
Andaman
Siam
Mahé
Pondicherry
Cambodgia
Cochinchina
Filipine
Caroline Germania din 1899
Marchize
Guyana Britanică
Guyana Olandeză
Guyana Franceză
Sierra Leone
Coasta de Fildeș
Coasta de Aur
Abisinia
Maldive
Ceylon
Singapore
Ecuator
Gabon
Sult. Zanzibar
Comore
Seychelles
Indiile Orientale Olandeze
Timor
Noua Guinee
Noua Caledonie
Tuamotu
IMPERIUL BRAZILIEI
Bahia
Bolivia
Ascension
Angola
MOZAMBIC
Madagascar
Mauritius
Cocos
I. Societății
Rio de Janeiro
Sf. Elena
Republica Sudafricană
Transvaal
Colonia Capului
Statul Liber Orange
Réunion
I. Tubai
Oceanul Atlantic
Oceanul Indian
AUSTRALIA
Uruguay
Argentina
Tristan da Cunha
Perth
Sidney
Melbourne
Tasmania
Noua Zeelandă
Gough
Falkland
Auckland

COLONIALISMUL EUROPEAN (secolul XIX)

Posesiuni engleze	Posesiuni olandeze
Posesiuni franceze	Posesiuni ruse
Posesiuni spaniole	Posesiuni daneze
Posesiuni portugheze	Posesiuni SUA

• Incidentul de la Fashoda

*În 1898, Franța și Marea Britanie aproape au ajuns la o confruntare armată pentru **drepturile asupra posesiunilor coloniale**. În septembrie, într-un mic oraș sudanez numit Fashoda, cele două armate s-au aflat față în față și numai intervenția diplomaților a evitat confruntarea.*

Imperialismul și capitalismul

Teritoriile ocupate reprezentau mai ales piețe privilegiate pentru desfacerea mărfurilor în condiții de monopol: colonia avea raporturi comerciale exclusiv cu țara cuceritoare, ca loc de absorbție a întregului surplus produs de țările puternic industrializate. În al doilea rând, cucerirea unei colonii reprezenta posibilitatea accesului la un preț foarte scăzut la resurse care lipseau din Europa. În domeniul agricol, coloniilor li se impunea cultivarea unor mari suprafețe de teren cu un singur produs (monocultură), cu grave consecințe asupra populațiilor lipsite de produse indispensabile supraviețuirii. Acest mecanism – numit al schimbului inegal – stă la baza multor probleme curente de subdezvoltare a Lumii a Treia și a conflictelor internaționale contemporane.

REGINA VICTORIA
A urcat pe tronul Angliei la 20 iunie 1837 și a exercitat o puternică influență politică, uneori preluând și atribuțiile unor miniștri. În 1846 i s-a dat titlul de împărăteasă a Indiilor. A murit în 1901, după ce câștigase o popularitate și un prestigiu enorme.

▽ REGINA VICTORIA A DOMNIT ÎN MAREA BRITANIE APROAPE 64 DE ANI.

EXTREMUL ORIENT

◆ Izolarea Orientului ◆

Cele două vechi imperii asiatice, China şi Japonia, au păstrat până în prima jumătate a secolului XIX o izolare aproape totală, respingând orice tentativă de invazie încercată de puterile economice din Europa. China era condusă de dinastia Qin din 1644 şi permisese comerţul cu Occidentul doar prin portul Canton şi cu medierea unei puternice corporaţii de negustori. Japonia, dominată de casta feudală a samurailor, închisese porţile pentru occidentali: era permisă prezenţa unei baze comerciale olandeze doar în mica insulă Deshima. Evident că o astfel de izolare menţinea intacte interesele naţionale, dar împiedica aceste două societăţi milenare să evolueze şi să profite de descoperirile şi de invenţiile care au produs saltul Europei spre o industrializare intensă. Populaţia celor două imperii lucra în proporţie de 90% în agricultură şi nu se bucura de nici un drept, supusă fiind proprietarilor de pământuri care exercitau o putere absolută asupra lucrătorilor.

△ RĂSCOALA BOXERILOR LA BEIJING. ASOCIAŢIA DIN CARE FĂCEAU PARTE BOXERII ERA DEDICATĂ OFICIAL ARTELOR MARŢIALE, DAR ÎN REALITATE SE OCUPA DE ACTIVITĂŢI TERORISTE.

CELE DOUĂ VECHI IMPERII ORIENTALE (CHINA ŞI JAPONIA), DUPĂ SECOLE DE IZOLARE, SUNT CONSTRÂNSE SĂ-ŞI DESCHIDĂ PORŢILE CĂTRE COMERŢUL OCCIDENTAL: ACEASTĂ INTRUZIUNE VA PRODUCE TRANSFORMĂRI PROFUNDE ÎN CELE DOUĂ CIVILIZAŢII MILENARE.

În a doua jumătate a secolului XIX, chiar și cele două mari imperii orientale care până atunci scăpaseră de expansiunea imperialistă și comercială a puterilor europene au trebuit să cedeze, dar destinul lor a fost diferit: în timp ce Japonia s-a îndreptat spre o rapidă industrializare și modernizare, China a trecut printr-o perioadă de anarhie generalizată, din care a ieșit abia la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

China

Dificilul raport între puterile occidentale și China s-a transformat în conflict deschis când, în 1839, împăratul Tao-kuang a impus interdicția de import de opiu, a cărui comercializare era controlată de Anglia: înfrântă mai întâi în 1842 și apoi în 1860, China a fost nevoită să accepte „condițiile inegale“, favorabile unei singure părți, și să acorde concesiuni comerciale. Slăbiciunea țării a devenit vizibilă în războiul cu Japonia (1894–1895), care a costat pierderea insulei Formosa (Taiwan). După trei ani, Tsu Hsi, mama împăratului, susținută de forțele mai conservatoare, și-a îndepărtat fiul de la putere și a susținut mișcarea xenofobă a boxerilor, care în 1900 au atacat cartierul legațiilor de la Beijing. Intervenția imediată a puterilor imperialiste a costat China o nouă înfrângere și a pus capăt dinastiei Qin; ultimul împărat, Pu Yi, adus pe tron când era copil, a fost răsturnat, și la 1 ianuarie 1912 a fost proclamată republica. Principalul artizan al acestei revoluții a fost Sun Iat-sen (Sun Zhongshan), care apoi a trebuit să lase conducerea țării în mâinile generalului Yuan-Shih-k'ai, apropiat al vechii dinastii Manchu și al liderilor militari ai provinciilor. Toate evoluțiile democratice au fost blocate, iar acești lideri militari (Seniorii războiului) au devenit adevărații arbitri ai vieții chineze.

Japonia

Țara a rămas izolată de restul lumii din 1637, când ultimele comunități de străini au fost alungate din țară, dar în 1852 o flotă de război a Statelor Unite sub comanda comandorului Matthew Perry a obligat autoritățile japoneze să deschidă porțile pentru navele occidentale prin tratatul de la Kanagawa. Acest eveniment a deschis calea unor măsuri reformiste care au permis depășirea structurilor feudale ale imperiului. A fost abolit shogunatul, iar împăratul a reluat puterea politică (restaurația Meiji), dar s-a produs mai ales asimilarea rapidă a

▽ **KATANA** ESTE SABIA LUNGĂ CU LAMĂ CURBATĂ ŞI UN SINGUR TĂIŞ, FOLOSITĂ DE SAMURAII JAPONEZI.

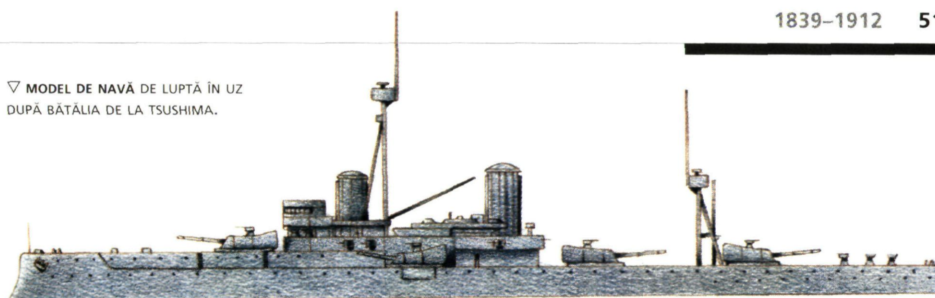
SHOGUN
Șef militar și feudal (secolele XII–XIX), cu puteri absolute, deținător al puterii politice în Japonia. Această funcție a fost abolită în 1868.

• Răscoala boxerilor

***Boxerii**, afiliaţi la societatea I-he-tuan („Societatea justiţiei şi a solidarităţii“), motivaţi de un puternic spirit religios şi de o profundă ură faţă de străini, au atacat cartierul ambasadelor din Beijing şi l-au asediat aproape două luni. Intervenţia trupelor occidentale a salvat asediaţii de la o moarte sigură.*

SUN IAT-SEN (SUN ZHONGSHAN)
Lider revoluționar naționalist chinez; în 1894 a devenit promotorul unei revoluții democratice și naționaliste împotriva dinastiei Manchu care guverna China; la 1 ianuarie 1912 a fost ales președinte interimar al noii republici.

▽ **MODEL DE NAVĂ** DE LUPTĂ ÎN UZ DUPĂ BĂTĂLIA DE LA TSUSHIMA.

◁ **SUN IAT-SEN.** PRIMUL PREȘEDINTE AL REPUBLICII CHINA ȘI FONDATOR AL GUOMINDANG – PARTIDUL NAȚIONALIST CHINEZ, ÎN 1912.

tehnologiilor occidentale care au permis o dezvoltare industrială fără egal. În câțiva ani, Japonia concura cu marile puteri economice occidentale. Acest progres economic a fost însoțit de un puternic avânt imperialist, astfel că Imperiul Nipon a înfruntat cu succes China (1894–1895) pentru controlul asupra Coreei, apoi Rusia (1904–1905).

RĂZBOIUL RUSO-JAPONEZ
Dorința guvernelor rus și japonez de a prelua controlul Manciuriei a dus la un conflict armat când, la 8 februarie 1904, flota japoneză a atacat prin surprindere Port Arthur, care s-a predat în decembrie același an. Bătălia decisivă a avut loc pe mare, unde flota rusă a fost anihilată în strâmtoarea Tsushima. La 5 septembrie 1905 a fost semnat tratatul de la Portsmouth, prin care Rusia pierdea Liaoyong, Port Arthur, partea meridională a insulei Sahalin și renunța la Manciuria.

• Pu Yi

Ultimul împărat chinez (1908–1912) al dinastiei Qin. *După proclamarea republicii, s-a retras în Orașul Interzis până în 1924. Arestat de sovietici, a fost predat apoi autorităților chineze care l-au ținut în închisoare până în 1959. A murit în 1967.*

CHINA ȘI JAPONIA (secolele XIX-XX)

- Imperiul Qin (cca 1850)
- Japonia (cca 1850)
- Cuceriri japoneze până la 1931
- Cuceriri japoneze până la 1937
- Cuceriri japoneze până la 1941
- China sub conducere naționalistă (1941)
- Teritoriile Seniorilor războiului (1941)
- Teritorii pierdute de China
- Cartiere generale comuniste după 1935
- Zone ale răscoalei boxerilor din China (1900-1901)
- Războiul chino-japonez (1894-1895)
- Războiul ruso-japonez (1904-1905)

EUROPA ÎNTRE 1900 şi 1920

SECOLUL XX, ÎNCEPUT SUB CELE MAI BUNE AUSPICII, CEL PUŢIN ÎN PRIMII ANI AI LA BELLE EPOQUE, A CONTINUAT CU UN CONFLICT ALE CĂRUI CONSECINŢE AU FOST GROAZNICE.

◆ Primul Război Mondial ◆

La 28 iunie 1914, la Sarajevo, arhiducele Franz Ferdinand a fost asasinat de un naţionalist sârb, studentul Gavrilo Princip. A fost scânteia care a aprins Marele Război şi tensiunile dintre puterile europene: astfel, când Austro-Ungaria a declarat război Serbiei (acuzată de atentatul de la Sarajevo), s-a activat şi sistemul alianţelor: Puterile Centrale (Germania şi Austro-Ungaria) au intrat în război împotriva Antantei (Rusia, Franţa şi Anglia), iar Italia s-a declarat neutră. Planurile militare ale celor două tabere prevedeau un război rapid, în mişcare, dar între sfârşitul lui 1914 şi primăvara lui 1915, fronturile de est şi de vest s-au stabilizat pe mii de kilometri de tranşee, într-un lung şi epuizant război de poziţii până în 1918. Războiul, deşi se desfăşura mai mult în Europa, a devenit mondial: Bulgaria şi Imperiul Otoman s-au aliat cu Puterile Centrale; Muntenegru, Japonia, Italia şi România şi apoi în 1917 şi Statele Unite şi Grecia s-au aliat cu Antanta. Luptele s-au intensificat între 1917 şi 1918. Prăbuşirea frontului rus, apoi Revoluţia din Octombrie le-au dat Puterilor Centrale ocazia să declanşeze ofensiva asupra Italiei, dar armata italiană a rezistat şi intervenţia masivă a SUA a constrâns la capitulare: Austria, la 4 noiembrie, şi Germania, la 11 noiembrie, au semnat armistiţiul care a încheiat ostilităţile.

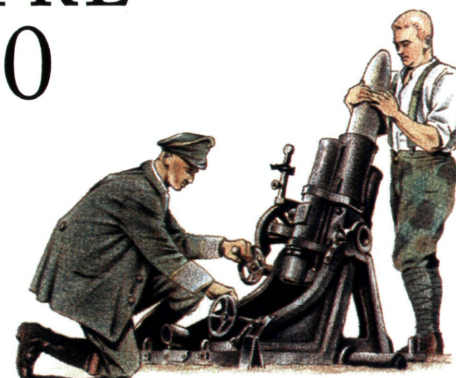

△ **28 IUNIE 1914, ATENTATUL DE LA SARAJEVO.** SÂRBUL IREDENTIST GAVRILO PRINCIP, AFILIAT LA SOCIETATEA SECRETĂ MÂNA NEAGRĂ, I-A UCIS PE FRANZ FERDINAND ŞI PE SOŢIA SA, SOFIA.

Mai dezastruoasă decât războiul a fost pacea; tratatele impuse de naţiunile învingătoare au plantat germenii unui viitor conflict, care în câţiva ani avea să însângereze din nou lumea.

Conferinţa de pace

La 18 ianuarie 1919, a început la Paris conferinţa de pace încheiată după doi ani cu cinci tratate care enunţau condiţiile păcii pentru ţările învinse şi redesenau harta geografică şi politică a Europei. În tratatul de la Versailles (28 iunie 1919), i s-au impus condiţii foarte dure Germaniei, considerată responsabilă pentru începerea războiului: trebuia să restituie Franţei Alsacia şi Lorena; să cedeze toate coloniile Angliei, Franţei şi Japoniei; să demilitarizeze Renania; să cedeze Poloniei Prusia Occidentală; să plătească 132 de miliarde de mărci-aur ca daune

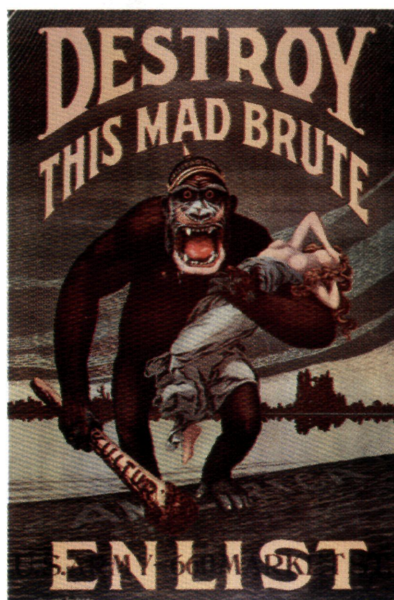

▽ **MORTIERĂ** FOLOSITĂ ÎN RĂZBOI DE ARMATA GERMANĂ.

CURSA ÎNARMĂRILOR
Raporturile tensionate dintre cele două blocuri continentale au provocat din partea germanilor dorinţa de a avea o flotă care să concureze cu cea engleză, astfel că parlamentul a aprobat o lege navală şi fonduri suplimentare pentru armată. Statele Antantei au răspuns imediat cu noi investiţii în domeniul militar, provocând o tragică spirală care avea ca unic scop războiul.

• Societatea Naţiunilor

Puterile învingătoare au fondat la ***28 aprilie 1919*** *Societatea Naţiunilor, un organism internaţional cu sediul la Geneva, pentru soluţionarea paşnică a conflictelor dintre naţiuni. Dar excluderea Germaniei şi retragerea SUA au redus această entitate la condiţia de instrument al politicii engleze.*

◁ **MANIFEST PENTRU RECRUTARE** FOLOSIT DE ARMATA STATELOR UNITE.

RECRUTAREA
În timpul războiului, numărul impresionant al celor căzuţi în luptă cerea reînnoirea constantă a armatelor. Toate ţările au recurs la propagandă în vederea înrolării tinerilor.

de război. Tratatul de la Saint-Germain (10 septembrie 1919) cu Austria și tratatul de la Trianon (4 iunie 1920) cu Ungaria au dus la dezmembrarea Imperiului Austro-Ungar: Austria și Ungaria au devenit două mici state independente, a fost recunoscută independența Cehoslovaciei și a Iugoslaviei (care unifica Serbia, Croația, Slovenia, Bosnia, Herțegovina și Muntenegru). Italia a obținut Trentino, Alto Adige, Trieste și Istria, rămânând însă nerezolvată problema teritoriului Fiume.

△ LENIN (PSEUDONIM AL LUI VLADIMIR ILICI ULIANOV), PRINCIPALUL ARTIZAN AL REVOLUȚIEI BOLȘEVICE, PRIMUL SECRETAR AL PCUS.

REVOLUȚIA RUSĂ

Lipsa de sensibilitate a țarului și a clasei diriguitoare față de problemele politico-sociale și desfășurarea dezastruoasă a războiului a provocat o revoltă populară care în februarie 1917 i-a adus la putere pe socialiștii moderați în frunte cu A.F. Kerenski. Dar după câteva luni, văzând că Rusia încă era în război, Lenin a organizat o nouă revoltă și în noaptea de 24 spre 25 octombrie a luat cu asalt Palatul de Iarnă de la Sankt Petersburg, sediul Dumei, și a instaurat o nouă putere bazată pe soviete (consilii) de muncitori și soldați.

• Războaiele balcanice

Între 1912 și 1913, în Balcani au avut loc două războaie în care au fost implicate toate țările din regiune. *La 18 octombrie 1912, Serbia, Bulgaria, Grecia și Muntenegru au declarat război Turciei, care a fost învinsă și a acceptat armistițiul: în baza tratatului de pace semnat la Londra, și-a pierdut toate posesiunile europene. Împărțirea Macedoniei a pus în conflict Serbia și Bulgaria. La 29 iunie 1913, Bulgaria a declarat război Greciei și Serbiei, susținute apoi de România și Muntenegru. Bulgaria a fost învinsă și a semnat pacea de la București (10 august 1913).*

RĂZBOAIELE DE INDEPENDENȚĂ BALCANICE

- Imperiul Otoman în 1878
- Ocupație austro-ungară a Albaniei 1878-1909
- 1878 Data independenței
- Principale bătălii
- 1 Kumanovo 24/10/1912
- 2 Kir-Kilisse 23-24/10/1912
- 3 Lüle Burgas 1912

- Principale bătălii
- Frontul în 1914
- Frontul în 1915
- Frontul în 1916
- Frontul în 1917
- Blocade navale ale Antantei

LUMEA ÎNTRE CELE DOUĂ RĂZBOAIE

CONDIȚIILE DIFICILE DE PACE IMPUSE GERMANIEI ȘI GRAVA CRIZĂ ECONOMICĂ DE DUPĂ PRIMUL RĂZBOI MONDIAL AU FAVORIZAT APARIȚIA UNUI CLIMAT DE TENSIUNI PUTERNICE ȘI DE CONFLICTE, AFIRMÂNDU-SE ÎN MULTE STATE PARTIDE TOTALITARE MOTIVATE DE IDEALURI NAȚIONALISTE.

◆ Fascismul şi nazismul ◆

△ MANIFEST DE PROPAGANDĂ ELECTORALĂ NAZISTĂ, 1932. „NOI, LUCRĂTORII, NE-AM TREZIT! VOTĂM CU PARTIDUL NAŢIONAL-SOCIALIST!"

După război, Europa a traversat o dificilă perioadă de criză – economică din cauza creşterii datoriei publice, a inflaţiei şi a şomajului; socială şi politică, alimentată de tensiunile revoluţionare generate de proletariat şi de revenirea unor presiuni naţionaliste. În această situaţie agravată şi de efectele crizei din 1929, doar ţările cu tradiţii solide liberal-democratice (Franţa, Anglia şi ţările scandinave) au reuşit să păstreze democraţia parlamentară, în timp ce în majoritatea ţărilor europene au ajuns la putere regimuri autoritare de dreapta sau fasciste. În Italia, liderul mişcării fasciste, Benito Mussolini, a reuşit să tempereze teama de comunism a bugheziei şi incertitudinile clasei liberale, şi a ajuns prim-ministru la 28 octombrie 1922, după marşul asupra Romei, iar între 1924 şi 1929 a impus dictatura fascistă. În Germania, Republica de la Weimar, constituită în 1919, a trecut peste durii ani de criză, s-a refăcut economic şi a plătit daunele de război ca urmare a finanţărilor americanilor prin planul Dawes (1924). Dar criza din 1929, care a produs în Germania cinci milioane de şomeri, a reaprins tensiunile sociale şi a deschis drumul spre afirmarea electorală a Partidului Naţional-Socialist al lui Adolf Hitler. Numit cancelar la 31 ianuarie 1933, Hitler a instaurat dictatura nazistă.

În loc să calmeze spiritele în Europa, acordurile de pace au produs ostilitate și dorințe de răzbunare, într-o situație de profundă criză economică declanșată de reconversia forțată a industriei. Amenințarea revoluției comuniste a contribuit la creșterea tensiunilor.

Criza din 1929

Chiar și SUA, ieșite victorioase din război, au căzut în cea mai gravă criză din istore când joi, 24 octombrie 1929, bursa de pe Wall Street s-a prăbușit vertiginos, lucru care s-a răsfrânt asupra câtorva milioane de americani. La sfârșitul anilor 1920, reducerea cererii externe și interne de produse americane a dus la o supraproducție combinată cu o creștere relativă a prețurilor; speculanții au început să vândă acțiunile companiilor industriale din portofoliul lor, generând un proces care a dus mai întâi la falimentul acelor industrii, apoi al băncilor. Panica s-a răspândit imediat printre oameni, care în câteva zile și-au pierdut toate economiile.

STALIN
La îmbolnăvirea lui Lenin (1922), Stalin a fost numit secretar general al PCUS și a devenit liderul incontestabil al URSS până la moartea sa (1953).

Războiul civil spaniol

Războiul civil spaniol, început în iulie 1936, a durat 32 de luni. Într-o tabără erau republicanii, socialiștii și comuniștii, susținuți de voluntari din democrațiile occidentale, în cealaltă, monarhiștii și falangiștii, susținuți de Biserică și asistați de Germania nazistă și Italia fascistă. La sfârșitul anului 1936, Societatea Națiunilor le-a interzis țărilor străine să se implice în conflict. Națiunile democratice nu i-au susținut deloc pe republicani, în timp ce rebelii au primit în continuare ajutor de la Germania, Italia și Portugalia. Barcelona, unde se transferase în 1937 guvernul republican, a căzut în ianuarie 1939; Valencia și Madrid au capitulat în martie. Începea o lungă perioadă de dictatură (1939–1975). La izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, Spania a rămas neutră: războiul civil fusese un eveniment sângeros și chiar și astăzi istoricii estimează între 500 000 și

• Francisco Franco

***General spaniol**, unul dintre liderii rebelilor naţionalişti care au declanşat războiul civil împotriva guvernului republican legitim. A impus un regim dictatorial dur, menţinut până la moartea lui (1975).*

un milion de victime. Economia precară a Spaniei a fost distrusă iremediabil. În 1975, după moartea dictatorului Francisco Franco, a fost restaurată, cel puţin formal, monarhia, iar regele Juan Carlos de Bourbon, susţinut de forţele liberale şi progresiste, a impus regimul democratic şi a făcut eforturi pentru relansarea economiei.

GUERNICA
La 26 aprilie 1937, oraşul basc Guernica, controlat de republicani, a fost bombardat de avioanele Legiunii Condor germane şi de câteva avioane ale aviaţiei fasciste italiene. A fost primul bombardament îndreptat împotriva civililor, lipsit de orice valoare militară. Întregul oraş, cu 7 000 de locuitori şi alţi 3 000 de refugiaţi, a fost şters de pe faţa pământului.

△ **SAVOIA-MARCHETTI SM. 81** AL AVIACIÓN DEL TERCIO FOLOSIT ÎN BOMBARDAMENTELE DIN RĂZBOIUL CIVIL SPANIOL (1936–1939).

EUROPA INTERBELICĂ (1919-1939)
- Noile state şi date (1916)
- Franţa şi colonii
- Marea Britanie şi colonii
- Italia şi colonii
- Germania în 1925
- Graniţele Reichului în 1919
- State sub mandat internaţional

REVOLUŢIA RUSĂ (1917-1921)
- Graniţele Imperiului Rus 1914
- Republici secesioniste 1917-1922
- Teritorii sub control sovietic
- Ofensive bolşevice
- Ofensive antibolşevice
- Intervenţia trupelor Antantei
- Graniţă sovietică în 1922
- Ofensive ruse în războiul ruso-polonez

- Înaintare a naţionaliştilor
- Susţinere germană, portugheză şi italiană pentru naţionalişti
- Susţinere sovietică şi internaţională pentru republicani
- Centre republicane • Centre de revoltă naţionalistă
- Centre de rezistenţă naţionalistă
- Centre de revoltă şi rezistenţă naţionalistă

AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

POLITICA AGRESIVĂ A UNOR GUVERNE DICTATORIALE DIN EUROPA ŞI MILITARISMUL JAPONEZ AVEAU CA SCOP UN NOU CONFLICT CARE SĂ LE PERMITĂ CUCERIREA DE NOI TERITORII, DAR MAI ALES IMPUNEREA DEFINITIVĂ A HEGEMONIEI ASUPRA LUMII ÎNCĂ NEOCUPATE.

◆ Cauzele declanşării conflictului ◆

△ **9 AUGUST 1945.** CIUPERCA ATOMICĂ PRODUSĂ DE LANSAREA BOMBEI ASUPRA ORAŞULUI NAGASAKI.

Al Doilea război Mondial nu a fost cauzat doar de „nebunia" dictatorului german, deşi personalitatea lui Hitler şi ideile sale brutale au jucat un rol fundamental în declanşarea conflictului. Războiul era justificat de întreaga istorie mondială a secolului XX. Ordinea internaţională construită la Versailles cu douăzeci de ani înainte de către puterile învingătoare în Primul Război Mondial s-a dovedit destul de fragilă: multe probleme au rămas nerezolvate, alimentând sentimente naţionaliste, şi nu au fost create condiţiile unui echilibru politic real, fapt demonstrat de eşecul Societăţii Naţiunilor. Criza din 1929 a agravat situaţia, pentru că marile puteri au aplicat politici de închidere şi de protecţie a propriilor economii, intensificând agresivitatea ţărilor care nu aveau colonii, cum erau Germania şi Japonia. În acelaşi timp, în ţări alăturate erau la putere sisteme politice – democraţia liberală, fascismul şi comunismul – profund diferite şi antitetice ideologic. Războiul a început ca rezultat al profundei crize economice, politice şi culturale la nivel mondial.

Dorința lui Hitler de a extinde teritoriile alipind mai întâi regiunea Sudeților, care fusese parte a Imperiului Habsburgic, și apoi Austria, a fost îndeplinită fără probleme, dar refuzul guvernului polonez de a permite crearea unui „coridor" care să lege Prusia Orientală de teritoriile germane a dus la declanșarea războiului.

Războiul în Europa

La 1 septembrie 1939, Germania a atacat Polonia și imediat Franța și Anglia i-au declarat război. Armata lui Hitler era foarte puternică și timp de trei ani a obținut triumf după triumf. Germania a învins Polonia, Danemarca, Norvegia, Belgia, Olanda, Franța, Iugoslavia și Grecia, lovind dur și Anglia. Între timp (iunie 1940), și Italia a intrat în război ca aliată a germanilor și a deschis un nou front în Africa pentru cucerirea Canalului Suez, aflat în mâinile englezilor. În 1941, forțele nazisto-fasciste au atacat Uniunea Sovietică, ajungând până la Moscova, dar s-au retras în anul următor, după respingerea ofensivei lor.

Războiul devine mondial

Războiul a devenit mondial din cauza atacului Japoniei asupra SUA, la 7 decembrie 1941. În mai puțin de un an, Tokyo a ajuns să domine întregul sud-est asiatic, dar a fost obligat să se oprească și să se retragă în fața potențialului militar al SUA.

• Pearl Harbor

***La 7 decembrie 1941**, în zori, sute de avioane japoneze, decolate de pe portavioane, au atacat flota SUA staționată în port: opt crucișătoare americane și alte câteva zeci de nave au fost scufundate sau avariate, au fost distruse 200 de avioane și ucise sau rănite 3 000 de persoane de la bază.*

ADOLF HITLER
Fondator al Partidului Național-Socialist (1920), și-a formulat doctrina politică în cartea *Mein Kampf* (1925). După câștigarea legitimă a scrutinului din 1933, a fost ales cancelar, dar și-a asumat întreaga putere și a instaurat dictatura. S-a sinucis cu câteva zile înainte de sfârșitul războiului.

◁ **ADOLF HITLER**, FUHRERUL – „ŞEF" SAU „CONDUCĂTOR" – ERA UN TITLU PE CARE CANCELARUL GERMAN ŞI L-A ATRIBUIT PRIN LEGE.

◁ ECHIPAMENT AL SS, CORPUL PARAMILITAR DIN PĂCATE CELEBRU PENTRU BRUTALITĂȚILE SALE.

SS
Schutz-Staffeln (echipe de protecție), corp paramilitar german format în 1925 și condus din 1929 de Heinrich Himmler. Militarizarea SS s-a definitivat în timpul războiului, când a început să opereze ca poliție militară. A avut un rol fundamental în administrarea lagărelor și în persecutarea evreilor.

Sfârșitul conflictului

Resursele materiale și umane ale Germaniei și Japoniei nu puteau rivaliza cu ale adversarilor. După Stalingrad, forțele sovietice victorioase au avansat în Europa de Est și anglo-americanii au debarcat în Normandia în iunie 1944, recucerind Europa occidentală. În primăvara anului 1945, Aliații au ajuns la Berlin, Hitler s-a sinucis la 30 aprilie, iar germanii s-au predat. În Pacific, cele două bombe atomice aruncate peste Hiroshima și Nagasaki au încheiat conflictul.

• Stalingrad

*Momentul crucial al **campaniei din Rusia** a fost dura rezistență a Stalingradului. După ce a asediat îndelung orașul, Armata VI germană, condusă de generalul F. von Paulus, a fost înconjurată de armata rusă și constrânsă să se retragă (1 februarie 1943).*

AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL ÎN PACIFIC (1939-1945)

Japonia 1941 — Cuceriri japoneze — Aliați — Ofensive japoneze — Ofensive aliate — Bombe atomice — Bătălii

AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL ÎN EUROPA ȘI AFRICA (1939-1945)

Germania 1942 — State aliate Axei — Germania 1945 — Maxima întindere a statelor aliate Axei — Aliați europeni, americani și ruși

Campaniile Axei: În Polonia 1939; În Scandinavia 1940; 1940-1942; În Africa 1940-1942; 1943-45

Campaniile Aliaților: 1940; În Africa 1942-1943; 1944-1945; Debarcarea din Normandia 1944

Campaniile ruse: 1939-1942; 1943-1944; 1944-1945; Bătălii

◁ GRENADĂ F-1 SOVIETICĂ. ESTE UN TIP DE GRENADĂ CARE DISTRUGE ȚINTA PRIN SCHIJE DE METAL. RAZA DE ACȚIUNE ESTE MAI MARE DECÂT MAXIMUL DISTANȚEI LA CARE POATE FI ARUNCATĂ.

◆ Decolonizarea ◆

△ **GANDHI ŞI NEHRU**, ÎNTR-O FOTOGRAFIE DE LA 8 AUGUST 1942, CÂND CONGRESUL INDIAN ÎNTRUNIT ÎN SESIUNE PLENARĂ A CERUT INDEPENDENŢA DE MAREA BRITANIE. AU FOST ARESTAŢI ÎN DIMINEAŢA URMĂTOARE.

Un moment fundamental după al Doilea Război Mondial a fost cucerirea libertăţii şi independenţei de către popoarele oprimate din Africa şi Asia. Datorită unei mişcări ideologice şi politice, s-a anulat prezumţia de superioritate a omului alb şi a „dreptului" său de a guverna oriunde doreşte. Fenomenul a fost rezultatul mai multor factori, decisiv fiind războiul mondial. De fapt, mai ales în timpul ultimului conflict, statele colonizatoare s-au văzut constrânse să preseze coloniile pentru oameni şi resurse în schimbul promisiunii unei mai mari autonomii politice şi economice. Decolonizarea a fost favorizată şi de faptul că puterile europene au ieşit redimensionate din conflict: mai rămăseseră doar două superputeri, SUA şi URSS, şi nici una nu era interesată să menţină sistemul colonialist, la formarea căruia nu participaseră, opunându-se şi ideologic. S-a adăugat şi profunda dorinţă de obţinere a demnităţii eficient exprimată în cuvintele unuia din cei mai mari exponenţi ai lumii politice africane: „Noi avem o singură nevoie de netăgăduit: aceea a demnităţii... Dar, pentru că nu există demnitate fără libertate, preferăm libertatea în sărăcie decât bogăţia în sclavie".

AFRICA ŞI PALESTINA

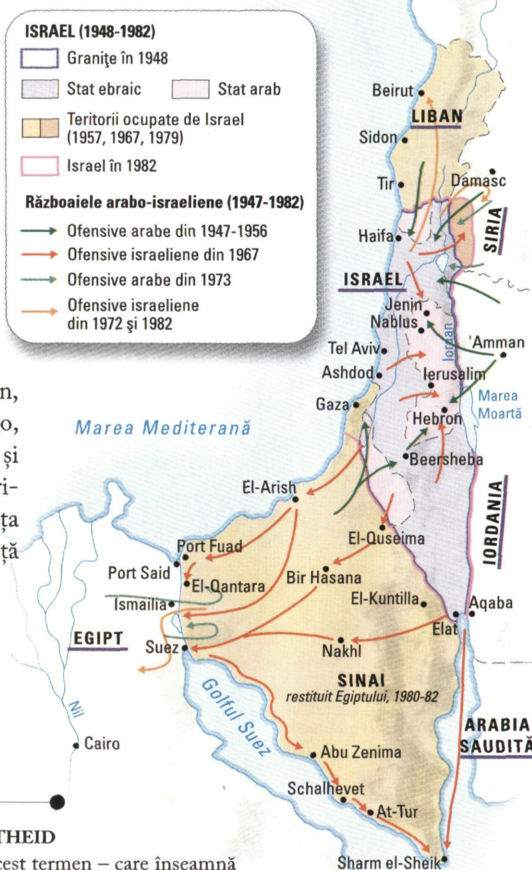
△ STEAGUL PALESTINEI

DUPĂ ÎNCHEIEREA RĂZBOIULUI ŞI ÎNFRÂNGEREA NAZISMULUI ŞI A FASCISMULUI, A RĂMAS DESCHISĂ PROBLEMA LIBERTĂŢII A MILIOANE DE INDIVIZI SUPUŞI PUTERILOR COLONIALE. A ÎNCEPUT LUPTA PENTRU INDEPENDENŢĂ, IAR ÎN DOUĂZECI DE ANI, TOATE POPOARELE COLONIZATE AU FOST ELIBERATE.

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, Franța și Marea Britanie, învingătoare, dar redimensionate de conflict, s-au confruntat cu cererea legitimă a coloniilor care cereau independența. Situația internațională s-a schimbat profund și chiar și în interiorul țărilor occidentale mișcările anticolonialiste s-au bucurat de o susținere tot mai mare.

Decolonizarea Africii

Schimbările majore între anii 1946 și 1960 privesc mai ales Africa, o zonă care fusese integral ocupată de forțele imperialiste europene. Mai întâi și-au obținut independența țările din nord (Libia, Egipt, Maroc și Tunisia), apoi valul eliberărilor a mers spre sud și în 1960 a lovit 17 țări din regiunea subsahariană (Senegal, Mauritania, Mali, Burkina Faso, Niger, Ciad, Republica Centrafricană, Nigeria, Camerun, Benin, Togo, Gabon, Coasta de Fildeș, Congo, Madagascar și Somalia). Mai complexă și mai frământată a fost istoria părții meridionale a continentului, unde rezistența coloniștilor albi la mișcările de independență a provocat apariția unor guverne care susțineau diferențele rasiale (Rhodesia și Uniunea Sudafricană). Ultimii europeni care au abandonat coloniile de pe continentul african au fost portughezii, care abia în 1975, după o revoluție internă, au acordat independența Angolei și Mozambicului.

▽ UN AFIŞ FOLOSIT ÎN TIMPUL APARTHEIDULUI: „SERVICIILE PUBLICE SUNT DESTINATE EXCLUSIV ALBILOR".

APARTHEID
Prin acest termen – care înseamnă „separare" în limba afrikaans – se înțelege o politică de segregare rasială (în Africa de Sud între 1948 și 1993), bazată pe o divizare rasială rigidă între minoritatea albă și majoritatea neagră.

AFRICA COLONIALĂ

- Colonii spaniole
- Colonii franceze
- Colonii italiene
- State independente
- Colonii engleze
- Colonii portugheze
- Colonii belgiene
- State sub mandatul Societății Națiunilor

Independența statelor africane

NELSON MANDELA
Lider al Congresului Național African, a fost condamnat la închisoare pentru activitățile sale împotriva guvernului rasist sud-african (1964); a fost eliberat în 1990, iar după patru ani a fost ales președinte al Republicii Africa de Sud.

Chestiunea palestiniană

Una dintre cele mai neliniștitoare chestiuni nerezolvate ale lumii moderne este cea a Palestinei. În 1948, ONU a stabilit împărțirea teritoriului palestinian în două state autonome, unul evreu și altul palestinian; dar această decizie a fost respinsă de țările arabe, care au atacat imediat Israelul. În ciuda evidentei superiorități numerice arabe, israelienii au câștigat și au ocupat multe teritorii noi. În 1967 (Războiul de Șase Zile), și în 1973 (Războiul de Yom Kippur), s-au desfășurat alte conflicte terminate tot cu victoria israeliană și cu ocuparea altor zone până la preluarea peninsulei Sinai, a Înălțimilor Golan și a Cisiordaniei, care aparținuseră Egiptului, Siriei și Iordaniei. După acordurile de la Camp David (1978), o parte a acestor teritorii au fost restituite palestinienilor. După acordurile de la Oslo, în 1993, OEP (Organizația pentru Eliberarea Palestinei) a recunoscut statul Israel și a primit în schimb dreptul de administrare autonomă a celei mai mari părți a orașelor din Cisiordania (West Bank) și din Fâșia Gaza. Și-a luat numele de Autoritatea Națională Palestiniană.

• Intifada

***Rebeliune populară**, începută în decembrie 1987, împotriva ocupației israeliene din Fâșia Gaza și răspândită apoi în Cisiordania pentru atragerea atenției opiniei publice internaționale asupra chestiunii palestiniene.*

△ NELSON MANDELA, LIDER AL MIȘCĂRII ANTIAPARTHEID, A PRIMIT ÎN 1993 PREMIUL NOBEL PENTRU PACE.

RĂZBOIUL RECE

◆ Lumea în două blocuri ◆

Imediat după război, SUA şi URSS, noile superputeri mondiale a căror alianţă a decis înfrângerea nazismului şi a fascismului, au început o luptă pentru hegemonie, ca reprezentante a două sisteme sociale şi ideologice opuse – capitalismul şi socialismul. Conflictul între cele două superputeri au implicat întreaga lume, constrânsă să graviteze în jurul acestor doi „poli" şi să se împartă în blocuri opuse, unul sub influenţa americană şi celălalt sub cea sovietică. Starea conflictuală între SUA şi URSS a luat numele de Război Rece, sintagmă inventată în 1948 de jurnalistul Walter Lippman pentru a desemna dura opoziţie dintre blocuri, care, fără confruntări directe în plan militar, duceau un fel de război pe terenul diplomaţiei, al economiei, al propagandei

△ NIKITA HRUSCIOV, SECRETARUL PARTIDULUI COMUNIST SOVIETIC, ŞI JOHN FITZGERALD KENNEDY, PREŞEDINTELE SUA, S-AU ÎNTÂLNIT LA VIENA ÎN 1961 PENTRU A PUNE BAZELE UNUI ACORD BILATERAL.

şi printr-o progresivă cursă a înarmărilor. După 1948, Războiul Rece s-a manifestat mai ales în Europa şi în special în chestiunea Germaniei, iar în anii 1960 printr-o serie de crize locale în diverse puncte ale globului. În SUA, sindromul „pericolului roşu", acutizat în special în anii 1950, şi-a găsit o exemplară formă de exprimare în campaniile de denunţare ale senatorului Joseph McCarthy. Ameninţarea unui război nuclear (aşa-numitul „echilibru al terorii") a împiedicat conflictul armat direct, dar, simultan, a deschis calea nevoii de depăşire a Războiului Rece.

LA SFÂRŞITUL RĂZBOIULUI, SPERANŢA MULTOR OAMENI DE A TRĂI ÎN SFÂRŞIT ÎNTR-O LUME PAŞNICĂ A FOST SPULBERATĂ DE CONTRASTUL TOT MAI MARE DINTRE SUA ŞI URSS.

Eliberarea Europei de Est de către Armata Roșie a determinat includerea zonei în sfera de influență sovietică, alterând profund echilibrul politic internațional de dinaintea conflictelor mondiale. Acest lucru l-a preocupat foarte mult pe noul președinte american, Harry Truman, care a adoptat o linie politică de fermă opoziție față de Uniunea Sovietică, astfel contribuind la alimentarea acelei neîncrederi reciproce care caracteriza relațiile dintre cele două superputeri.

Doctrina Truman

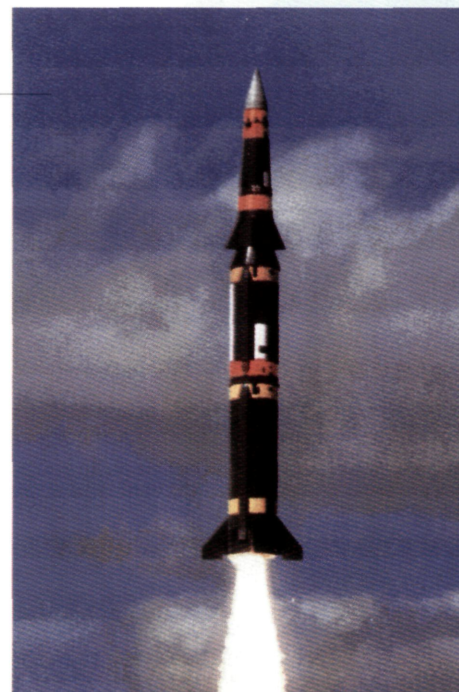
La 12 martie 1947, președintele Truman a anunțat într-un celebru mesaj în fața Congresului decizia de „susținere a popoarelor libere care rezistă tentativelor de supunere

CRIZA DIN CUBA
În 1962 a părut iminentă declanşarea unui război nuclear, când URSS a instalat în Cuba, aliata sa, câteva rachete care puteau lovi teritoriul Statelor Unite; în faţa blocadei navale a insulei ordonată de preşedintele Kennedy, Moscova şi-a dezafectat bazele de rachete de pe insulă.

• Războiul din Vietnam

*După cucerirea independenţei (1954), **Vietnamul a fost împărţit în două state**: la nord de paralela 17° era Republica Democratică Vietnam (comunistă), iar la sud era Vietnamul de Sud (filooccidental). Rebelii comunişti (Vietcong) din sud au declanşat luptele de gherilă şi a fost nevoie de intervenţia masivă a Statelor Unite (1964–1973). După ce americanii au abandonat lupta, comuniştii au reuşit să se impună şi în 1975 au cucerit capitala din sud, Saigon, şi au unificat ţara.*

△ RACHETĂ INTERCONTINENTALĂ CAPABILĂ SĂ ATINGĂ OBIECTIVE STRATEGICE ŞI SĂ DISTRUGĂ CU O FORŢĂ NUCLEARĂ CU MULT SUPERIOARĂ CELEI ABĂTUTE ASUPRA JAPONIEI.

• NATO și Tratatul de la Varșovia

Pactul Atlanticului de Nord a fost semnat la 4 aprilie *de Statele Unite, Canada și țările Europei occidentale pentru înfruntarea pericolului unui eventual atac al țărilor comuniste.* ***Prin Tratatul de la Varșovia se înțelege o alianță militară*** *între țările blocului estic, aflate sub strict control sovietic, semnat la 14 mai 1955 ca răspuns la NATO. Membrii alianței promiteau să se apere unul pe altul în caz de agresiune. Tratatul a luat sfârșit la 31 martie 1991 și a fost dizolvat oficial în timpul unei întâlniri organizate la Praga la 1 iulie anul următor.*

RĂZBOIUL RECE (1945-1989)

- NATO
- Țări aliate NATO
- Țări comuniste
- Tratatul de la Varșovia
- Țări aliate Tratatului de la Varșovia
- Țări nealiniate

△ LUMEA ÎMPĂRȚITĂ ÎN DOUĂ BLOCURI: SUA ȘI URSS SE CONFRUNTĂ CU PERICOLUL IZBUCNIRII ÎN ORICE MOMENT A UNUI CONFLICT NUCLEAR CARE POATE DISTRUGE ÎNTREAGA LUME.

venite din partea minorităților înarmate sau prin presiuni externe". Era un mesaj îndreptat împotriva URSS prin care Truman averiza că SUA ar fi intervenit și militar în statele care riscau să ajungă sub regimul comunist, așa cum se întâmpla în Grecia.

△ **B-52G/H.** BOMBARDIER AL AVIAȚIEI MILITARE SUA.

Planul Marshall

Urmând aceeași viziune de împiedicare a înaintării comunismului în Europa occidentală, SUA au conceput în 1947 un plan de ajutor economic numit după cel care l-a propus, secretarul de stat George Marshall. Țările europene distruse de război aveau nevoie de multe produse, dar nu aveau bani să plătească, motiv pentru care guvernul SUA a decis să le ofere împrumuturi și bunuri, diminuând astfel nemulțumirile sociale care ar fi putut favoriza forțele comuniste.

RĂZBOIUL DIN COREEA

Cel mai mare pericol de izbucnire a unui nou conflict mondial a apărut când regimul comunist din Coreea de Nord a invadat Coreea de Sud în vara anului 1950. Sub auspiciile ONU, dar cu conducerea efectivă a SUA, o forță de intervenție internațională a oprit avansarea nord-coreenilor, restabilind în 1953 precedentul *status quo*.

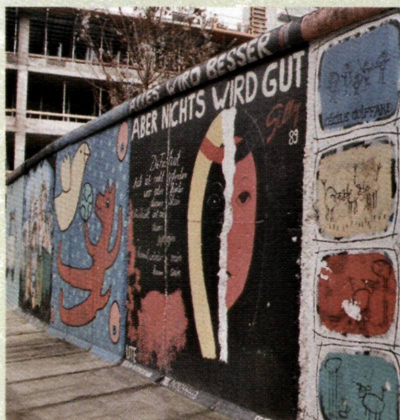
Cominform

Răspunsul sovietic la inițiativa americană a fost crearea unui birou de informații între partidele comuniste (Cominform) care avea sarcina să coordoneze partidele comuniste „în vederea unei păci stabile și unei democrații populare", intenționând astfel să creeze sau să întărească regimurile comuniste.

LUMEA GLOBALIZATĂ

◆ Căderea Zidului Berlinului ◆

△ ZIDUL BERLINULUI. ACOPERIT CU DESENE DUPĂ CE AUTORITĂȚILE BERLINULUI DE EST AU PERMIS LIBERA TRECERE.

În noaptea de 9 spre 10 iunie 1989, s-a prăbuşit ultimul simbol al Războiului Rece. Încă din acea după-amiază, guvernul Republicii Democrate Germane (RDG) anunţase libera circulaţie pentru berlinezii care locuiau în partea estică. Mulţi s-au adunat lângă zidul care de la 13 august 1961 împărţise oraşul în două şi reprezentase, aproape treizeci de ani, un obstacol de netrecut pentru cei care voiau să ajungă în vestul Berlinului. Fericiţi, berlinezii au luat cu asalt zidul şi au distrus o mare parte din el fără ca soldaţii să intervină. Prăbuşirea zidului a anticipat cu câteva săptămâni căderea comunismului în estul Europei, mai ales că URSS, ţara-mamă care traversa o profundă criză economică şi socială, era incapabilă să oprească acele impulsuri spre libertate. În martie 1990, au avut loc primele alegeri libere din Germania, prin care s-a consfinţit unificarea ţării, iar în anul următor steagul roşu a fost îndepărtat definitiv de pe Kremlin.

▽ **HONG KONG.** LA 1 IULIE 1997, DUPĂ 156 DE ANI DE ADMINISTRARE BRITANICĂ, HONG KONG A REVENIT SUB JURISDICȚIE CHINEZĂ.

ODATĂ CU PRĂBUŞIREA COMUNISMULUI ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ, ÎN EUROPA SE DESCHIDE O NOUĂ ERĂ DEDICATĂ LIBEREI CIRCULAŢII A MĂRFURILOR ŞI A PERSOANELOR, CARACTERIZATĂ PRIN LIPSA OBSTACOLELOR IDEOLOGICE.

Euforia care a urmat căderii comunismului și sfârșitului separării lumii în două blocuri a durat doar câteva luni, pentru că multe popoare erau incapabile de o tranziție nedureroasă. Au izbucnit conflicte în Iugoslavia, care s-a dezmembrat, și în alte zone anterior controlate de URSS: Cecenia, Armenia, Georgia. Dar mai ales a început să se profileze un conflict al civilizațiilor între lumea creștină și cea musulmană, care părea să arunce umanitatea în negura timpurilor, într-o nouă epocă de conflicte religioase.

EURO
La 1 ianuarie 2002, a intrat în circulație în 12 țări ale Uniunii Europene moneda euro, adoptată de Austria, Belgia, Franța, Finlanda, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxembourg, Olanda, Portugalia și Spania.

11 septembrie 2001

Atentatul asupra celor două turnuri gemene ale World Trade Center din New York, pus în practică de teroriști arabi afiliați la al-Qaeda (organizație condusă de Osama bin Laden), a evidențiat dramatic marile rivalități dintre lumea occidentală și integrismul islamic. Reacția SUA a fost imediată: în decembrie, a fost răsturnat guvernul taliban al Afghanistanului, bănuit de protejarea lui bin Laden, iar după doi ani, furia americană s-a abătut asupra Irakului guvernat de dictatorul Saddam Hussein, acuzat că ascunde arme de distrugere în masă. Și aici victoria militară părea la îndemână, dar armata invadatoare nu deține încă controlul absolut al teritoriului și, din păcate,

▽ MONEDE DE **50 DE EUROCENȚI.**

ALIANȚE ECONOMICE

- CEDEAO, Comunitatea Economică a Africii Occidentale
- CONSILIUL ALIANȚEI, 1959
- CSI, Comunitatea Statelor Independente
- EAC, Comunitatea Africii Orientale
- LIGA ARABĂ, 1945
- MERCOSUR, Piața Comună a Sudului, 1991
- NAFTA, Acodul Nord American de Liber Schimb, 1992
- OAS, Organizația Statelor Americane, 1948
- OCSE (OCDE), Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică, 1961
- OPEC, Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol, 1960
- UA, Uniunea Africană, 1963-2002
- PACTUL ANDIN, 1969
- PLANUL LUI COLUMB, țări destinatare
- JAPONIA Membri permanenți ai Planului lui Columb
- SADC, Comunitatea pentru Dezvoltarea Africii de Sud, 1992
- SELA, Asociația Latino-Americană de Liber Schimb, 1975
- PC, Comunitatea Pacificului, 1947
- UDEAC, Uniunea Vamală și Economică a Africii Centrale, 1964
- UE, Uniunea Europeană, 1993 (fostă CEE 1957-1993)

• Societăți multietnice

Fenomenul ***migrației din țările sărace spre cele bogate*** *a produs, în acestea din urmă, societăți multietnice, unul din aspectele cele mai pozitive ale societății contemporane, deși este însoțit uneori de probleme de identitate culturală și de tradiție sau reguli sociale.*

terorismul islamic a găsit un nou impuls de pe urma acestui atac: prețul a fost plătit de Spania prin explozia de la gara madrilenă Antocha (11 martie 2004) și de Marea Britanie prin atentatul de la metroul din Londra (7 iulie 2005).

„Chindia": noua putere economică

Adevăratele protagoniste ale lumii globalizate sunt China și India. Datorită celor trei miliarde și jumătate de locuitori și mai ales surprinzătoarei dezvoltări din ultimii ani, au devenit un adevărat miracol economic atrăgând resurse din întreaga lume și dezvoltând o industrie capabilă să rivalizeze cu cea americană sau europeană. Viitorul se află în mâinile lor, mai ales că toți observatorii economici internaționali sunt de acord când afirmă că, în următorii treizeci de ani, „Chindia" (neologism introdus de jurnalistul italian Federico Rampini) va fi motorul lumii.

ANTENĂ PARABOLICĂ. ANTENELE DE ACEST TIP SUNT ▷ CAPABILE SĂ CAPTEZE SEMNALELE SATELIȚILOR ARTIFICIALI.

NOILE TEHNOLOGII

Dezvoltarea științei și tehnicii în această perioadă nu are egal în întreaga istorie a umanității; inventarea unor sisteme de comunicare tot mai rapide (computere, telefonie mobilă și internet) a permis ideilor și informațiilor să circule cu o viteză de neconceput altădată și să ajungă în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii.

INDICE DE NUME

ATLANTE STORICO ILLUSTRATO

Grafică: *Laura Aceti, Donatella Bergamino*
Hărţi: *Dario Cali*
Texte: *Gianni Palitta*

ATLAS ISTORIC ILUSTRAT AL LUMII

O.P. 53; C.P. 212, sector 4
Bucureşti, România
tel. +021 3196390; 3196393
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteţi vizita pe

www.litera.ro

Traducere din limba italiană
Raluca Puşdercă

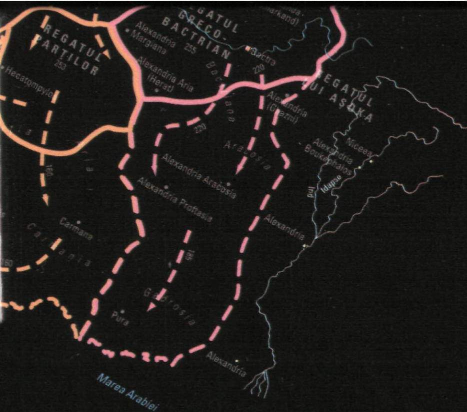
Editor
Vidraşcu şi fiii
Copertă
Vladimir Zmeev
Redactor *Ilieş Câmpeanu*
Corector *Cristiana Miu*
Tehnoredactare şi prepress
Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Atlas istoric ilustrat al lumii /
trad.: Raluca Puşdercă. –
Bucureşti: Litera Internaţional, 2009
ISBN 978-973-675-648-1

I. Puşdercă, Raluca (trad.)

94(100)(084)

Tipărit la G. Canale, Bucureşti

ATLAS ISTORIC

ILUSTRAT AL LUMII

Semiluna Fertilă
Lumea greacă şi romană
Barbarii
China şi India
Islamul şi cruciadele
Imperiul Mongol
Civilizaţii precolumbiene şi regate africane
Marile descoperiri geografice
Reforma
Secolul Luminilor
Napoleon şi epoca napoleoniană
Cele două războaie mondiale
Lumea de azi

ISTORIE • ECONOMIE • SOCIETATE • CULTURĂ ŞI RELIGII

Află mai mult pe:
LITERA www.litera.ro
ISBN 978-973-675-648-1

9 789736 756481